

HEVRA

HIDIR MURAT

Türkiye Şartlarında

**KÜRT HALKI' NIN
KURTULUŞ MÜCADELESİ**

WR

RONAHÎ YAYINLARI

HEVRA, Avrupa Devrimci Türkiye Kürtleri Örgütü
HEVRA, Komela Şoreşvanên Kurdên Tirkiyê Li Ewrûpa

R

Institut kurde de Paris

Liv. 537
03/10/2016
440 MUR TUR

Hıdır Murat

FONDS
M. REMZI BUCAK

Türkiye Şartlarında KÜRT HALKI'NIN

KURTULUŞ MÜCADELESİ

Ekim- 1973

INSTITUT KURDE DE PARIS
ENTRÉE N° 2271.

RONAHÎ YAYINLARI

Institut Kurde de Paris

ÖN SÖZ

Son yıllarda Türkiye'de milli mesele, devrimci çevrelerin başlıca tartışma konularından biri haline gelmiş bulunuyor. Bunun nedeni Türkiye'de halklar sorununun, demokratik bir anlayışla çözülmemiş olması ve özellikle 8 milyonu aşan Kürt Halkı'nın tüm milli haklardan yoksun tutuluşu ve bu halk üzerindeki baskı ve terördür.

Kürt sorununun önemine ve yarattığı ilgiye rağmen bu konuda yazılanlar hem son derece azdır, hem de bu konuyu gereken ciddiyet ve önemde ele almamakta, ona yüzeysel dokunup geçmekte ve bu sebeple de önemli yanlışlara, hatalara düşülmektedir. Türkiye'de milli mesele konusunda daha derli toplu çalışmaların bugüne dek yapılamamasında, bu konudan söz etmeyi sert ceza tehditleri altına sokmuş olan ırkçı hükümetlerin payı büyüktür.

Milli mesele konusunda Türkçeye Lenin'le Stalin'in yazdıklarının çevrilmiş olması önemli bir boşluğu doldurmuştur. Ancak Türkiye'li devrimciler, sadece bu yazıları okumakla yetinemezler; ayrıca Türkiye'nin somut şartlarını incelemek, teorik ilkeleri bu somut şartlara uygulamak, ülkenin gerçeklerine uygun çözümler getirmek gerekir. Elbette başka ülkelerdeki deneylerden yararlanılmalıdır, ancak başka ülkelerdeki çözüm tarzı ve mücadele biçimleri aynen tekrarlanamaz. Stalin bu konuda sunları söylüyor:

"Ulusal meselenin çözümü, ancak gelişmesi içinde ele alınan tarihi şartları göz önünde tutmakla mümkündür. Ulusun belirli

bir zamanda içinde bulunduğu iktisadi, siyasi ve kültürel şartlar, şu ya da bu ulusun nasıl örgütleneceği, anayasasının hangi biçimlere bürüneceği meselesini halletmek için biricik anahtardır. Her ulus için ayrı bir çözüm yolunun bulunması mümkündür. Meseleyi diyalektik olarak koymak ve özellikle bunu ulusal meselenin çözümünü ararken yapmak, işte bu zorunludur.

"Durum böyle olduğuna göre, ulusal meseleye çok yaygın olan, kolay ve basit "çözüm" arayan bir yola karşı olduğumuzu kesin olarak belirtmeliyiz.... Böylelikle Avusturya için doğru olan şeyin, Rusya için de doğru olduğu varsayımı kabul edilmektedir. Burada en önemli ve kesin olan şey gözden kaçırılmaktadır; genel olarak Rusya' da varolan somut tarihi şartlar ve özel olarak ta Rusya içinde ayrı ayrı ele alınan her ulusun özel somut tarihi şartları."

Kürt Halkının milli kurtuluşu konusunda Kürt devrimcileri arasında da farklı görüşler vardır; bu da politik alanda değişik eğilimler yaratmaktadır.

Bu kitabın hazırlanışındaki amaç bu konudaki tartışmalara açıklık getirmektir. Bu dönemde Kürt Halkının kurtuluş mücadelesinin ilke ve yöntemlerinin iyi belirtilmesi, gerek genel olarak Türkiye'de demokrasi ve sosyalizm mücadelesi, gerek özel olarak Kürt Halkının milli kurtuluşu bakımından son derece önemlidir.

İKİ MİLLET - İKİ MİLLİYETÇİLİK

Çağdaş ve bilimsel millet teorisine göre millet -ya da ulus- başlıca dört unsurdan oluşur:

1. Toprak birliği: Belli bir toprak üzerinde oturmayan, dünyanın şurasında, burasında azınlıklar halinde, dağınık olarak yaşayan insanlar, dil, din gibi ortak özellikler taşısalar bile bir millet sayılamazlar.

2. Dil: Millet, müşterek bir dile sahiptir. İki veya üç dil konuşan bir millet olamaz; başka bir deyişle, ayrı diller konuşan topluluklar bir millet sayılamazlar. Çok milletli devletler olabilir (Örneğin Sovyetler Birliği ve Yugoslavya), ancak çok dilli milletler olamaz.

Buna karşılık, aynı dili konuşan ayrı milletler pekala olabilir. İspanyol Milleti ile Latin Amerika milletleri, İngiliz Milleti ile Amerikan Milleti gibi.

3. Ruhi şekillenme ve kültür birliği: Ulusun bireylerini birbirlerine yaklaştıran kültürel, psikolojik bağlardır; bunlar bir ulusal karakter yaratırlar.

4. İktisadi yaşantı birliği: Aynı ülkede oturan, aynı dili konuşan ve aralarında güçlü kültürel bağlar bulunan insan topluluğunun, aynı zamanda ortak iktisadi çıkarlarının da bulunuşu demektir. Çünkü iktisadi bağlar insan toplumunun birliğini sağlayan, önemli bir unsurdur. (I)

Bir milleti oluşturan bu dört temel unsurdan birinin eksikliği, millet denen istikrarlı insan toplumunun oluşmadığını gösterir.

(I) Josef Stalin, Marksizm ve Milli Mesele.

terir. Bu açıdan Türkiye'nin durumuna baktığımızda şunu görüyoruz: Ülkenin Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yaşayan halkın ezici çoğunluğu, yüzde 80'den fazlası ayrı bir dil olan Kürtçeyi konuşmaktadır. Bu bölge ülkenin üçte biridir. Böylece dil bakımından Türkiye'de birliğin varolmadığı açıktır.

Kürtçe konuşan bu halkın kendine özgü gelenekleri, müziği, sanatı; yani ayrı bir kültürü vardır. Bu durum binlerce yıldan beri oluşup gelmiştir.

Böylece Kürtlerin Türklerle bir tek millet teşkil etmedikleri açıktır. Kürtler ayrı bir millettir.

Kürtler, coğrafi bakımdan belli bir toprak üzerinde çoğunluk teşkil ediyorlar, Kürtçe denen, öteki dillerden apayrı bir dil konuşuyorlar ve onları öteki komsu milletlerden; Türkler'den, Araplar'dan, Acem ve Ermeniler'den ayıran apayrı bir ruhi şekillenme birlikleri, yani ulusal karakterleri vardır. İktisadi yaşantı birliğine gelince, Kürt toplumunun ortak iktisadi bağlarının, çıkarlarının olduğunu herhalde kimse inkar edemez.

Kürt Halkı, bugün suni bir şekilde, emperyalist devletlerin oyunları ve bu bölgedeki ırkçı Türk, İran, Arap devletlerinin müşterek zorbalığı sonucu birkaç parçaya ayrılmış ve Kürdistan işgal edilmiştir. Kürt Halkını bölen sınırlar, ekonomik, kültürel sınırlar değil; tel örgülü, mayınlı, zoraki sınırlardır. Kürt Halkı bu zoraki sınırları tanımıyor ve yüzyıllardır özgürlüğü, ulusal hakları için sınırın bu yanında, o yanında savaşıyor. Kürt ailelerini aşiretlerini, köy ve kasabalarını bölen bu sınırlar, Kürt Halkının ekonomik, sosyal,

kültürel ve siyasi ilişkilerini yok edemedi, yokedemez.

İktisadi yaşantı birliği nedir? Bunu dar anlamda üretimin, toplama ve dağıtımın merkezi bir burjuva pazarı; endüstrisi, tarımı ve ticareti ile bir bütün olarak almamak gerekir. Çünkü bu ancak gelişmiş kapitalist ülkelerle sosyalist ülkelerde görülebilir. Hatta bunlarda bile hiçbir ulusal birim ötekinden tam bir tecrite gitmiş değildir; zaten bu mümkün de değildir. İktisadi yaşantı birliği, ne milli ekonominin kendi kendine yeterliği, ne de onun dışardan tecritidir.

Dünya kapitalizminin ilk döneminde, kapital ulusal sınırlar içinde idi. Sonradan bu sınırları aştı ve uluslararası bir hal aldı. Şimdi uluslararası sermaye, ulusal sınır tanımıyor. Amerikan sermayesi Batı Avrupa pazarlarında büyük söz sahibi olduğu gibi, Fransız, Alman, İtalyan, Japon sermayeleri de bir ülkeden ötekine koşuyor.

Yine ilk burjuva milletlerin doğuşundan buyana birçok halk uluslaşma sürecini tamamlamadan, kendi bağımsız devletlerini kurmadan başka ulusların boyunduruğu altına düştüler. Birçok halk emperyalizmin pençesine düştü. Gerek bağımlı ülkelerin, gerek sömürge ve yarı sömürge ülkelerin kendi ulusal ekonomilerini geliştirmelerine imkan ve fırsat verilmedi; tam tersine askeri ve ekonomik tedbirlerle onların ekonomisi baltalandı. Ancak bu durum, o ülke halklarının iktisadi yaşantı birliğinin olmadığını göstermez. Eğer bu halklar, dış baskı ve sömürü sonucu, kendi milli ekonomilerini geliştirememişlerse, emperyalist pazarın bir devamı haline getirilmişlerse "iktisadi yaşantı birliğini" yitirmişler midir? O ülke insanların ortak iktisadi çıkarları yok mudur? Şüphesiz böyle bir şey

iddia edilemez, bu saçma olur. Tersine bu durum, o halkların ortak iktisadi çıkarlarına daha da önem kazandırmaktadır. Bunun içindir ki Asya, Afrika ve Latin Amerika halkları emperyalizme, ulusal baskıya karşı ayaklanıyorlar, çetin savaşlar veriyorlar ve başarıyorlar.

Çünkü bu halkların hiçbiri içine düştükleri ekonomik geriliği kendi elleriyle hazırlamamışlardır. Emperyalist pazarın devamı olmayı onlar istememişlerdir. Yani onlar emperyalizmle iktisadi yaşantı birliğine girmemişlerdir. Tersine bu duruma zorla, silah gücüyle sokulmuşlardır. Bu nedenle, bağımlı ve sömürge ülkelerde yaşayan halkların milli meseleleri üzerinde düşünülürken, "Bu halklar bir milli ekonomi kuramamışlardır, milli pazarları oluşmamıştır; o halde birer millet sayılamazlar," demek yanlıştır. Bu devrimci bir tavır da değildir. Böyle bir düşünce insanı ulusal kurtuluş mücadelelerinin reddine, pasifizme, teslimiyetçiliğe götürür.

Kürt Toplumunu göz önüne alındığında şu görülüyor: Kürt Halkı gerek Türkiye'de, gerek İran'da, gerek Irak'ta ağır bir baskı altında tutulmakta; Kürt Halkının gerek ekonomisinin, gerek kültürünün gelişmesi engellenmektedir. İşbirlikçi hain unsurlar dışında, Kürt Halkı'nın geniş yığınları bunun farkındadır ve buna tepki göstermektedir. Bu duruma son vermek Kürt Halkı'nın ezici çoğunluğunun çıkarınadır. Bunun içindir ki Kürt Halkı, mesela Irak'ta silaha sarılmış ve kendi bölgesinde ötonomi sağlamıştır.

Bu, Kürt Halkı için hem mevcut ekonomiyi yeraltı ve yerüstü servetlerini savunmak, hem de geliştirmek, güçlendirmek sorunudur.

Bütün bu nedenlerle Kürt Halkı'nın bir millet olarak oluştuğu, tarih sahnesine girdiği açıktır.

Bu durum Türkiye'de Türk milliyetçiliğinin yanısıra Kürt milliyetçiliğini de koymuştur. Daha doğrusu bu durum, yüzyıla yakın bir zamandır beri süregelmektedir. İran ve Irak için de durum böyledir.

Institut kurde de Paris

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

Türk milliyetçiliğinin doğuşu 19. Yüzyılın sonlarına, 20. Yüzyılın başlarına rastlar. Osmanlı İmparatorluğu bir feodal despotluktu ve imparatorluğun birliğini sağlamakta askeri gücün yanısıra dini ideoloji de kullanılıyordu. Sarayın emrine giren vezirlerin, öteki kapıkulu mensuplarının her biri bir milliyettendi. Osmanlı Devleti bir milli devlet değil, Osmanlı aristokrasisinin devleti idi. Bu aristokrasi kendisini Türk saymamıştır ve zaten son derece kozmopolittir. Osmanlılar, Osmanlıca adında, Arapça-Farsça karması bir yazı ve konuşma dili oluşturmuşlardı. Sanatları İran, Arap ve Bizans karması idi. Gerek Osmanlı müziği, gerek divan şiiri, minyatur sanatı, mimari ve süslemecilik bu nitelikte idi. Türk köylü ve esnafının Osmanlılarca nasıl hor görüldüğü ve kendisine Erak-i bidrak (idraksiz Türkler) dendiği, herkesçe bilinen bir şeydir.

Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in Türk asıllı olmasına bakarak bu devletin bir Türk devleti sayılamıyacağı, konuya bilimsel açıdan yaklaşan Türk aydınlarınca da belirtilmektedir. Bu konuda Emin Türk Elçin şöyle diyor: "Osmanlı Devleti ne bir Türk Devleti olarak kurulmuştu, ne de ortasında ve sonunda böyle bir nitelik kazanmıştı. O her etnik guruptan devşirdiği insanları kendi potasında eriterek adeta yeni bir ırk yaratmış ve bütün karşı gelen ulusları ve başta da Türkleri zorla boyunduruğa vurmuştu.... Hristiyan ileri gelenleri yönetici sınıfa geçebildiği gibi Rum Patrikliği çevresinde de ikinci aristokrat bir

zümre vardı. Fenerli Rum 'Zadeganı' İstanbul'un Türklere geçmesinden beri olduğu gibi bırakılmıştı. Bir yabancı yazarın dediği gibi Sultan ile Rum Patriği devleti ortaklaşa yönetiyorlardı." (1)

Son Osmanlı aydınları, imparatorluğun dağılmasını önlemeye çalışırken birçoğu Osmanlı vatanseverliği yaratmaya çalışıyorlardı. Örneğin Namık Kemal'in "Vatan Yahut Silistre" sinde bahsedilen vatan Osmanlı vatanıdır. İkinci Meşrutiyetin ilanı için ayaklanan Selânik şehrinde genc bir subay, Enver Paşa'yı meydanında toplanan kitleye şöyle sesli söylüyordu: "Biz hepimiz kardeşiz. Bulgar ya da Yunanlı, Sırp ya da Rumun, İslam ya da Yahudi. Hepimiz Osmanlıyız! İster sinagoga, ister kiliseye, ister camiye gidelim. Şu gökkubbenin altında hepimiz Osmanlı adını taşımakla öğünürüz. Yaşasın vatan, yaşasın hürriyet!"(2)

Oysa bu vatan temelsiz bir vatandı. Bir Osmanlı milleti yoktu ki onun bir vatani da olsun. Bu görüş, Osmanlı Devleti'nin yıkıma, dağılmaya giden bir döneminde, onu kurtarmak için ortaya çıkmıştı. Oysa artık Osmanlı Devletini kimse kurtaramazdı. Dört bir yanda ayaklanan milliyetler kendi bağımsız devletlerini kuruyor ve birer ulus haline geliyorlardı. Osmanlı vatanseverliği de çok geçmeden silinerek yerini Türk milliyetçiliğine bıraktı.

Ancak bu milliyetçilik, Batı Avrupa uluslarının burjuva devrimleri döneminde görülen cinsten bir milliyetçilik değildi. Batı Avrupa'da milli hareketin itici gücü gelişen üretim güçleriydi. Yani gelişen

(1) Emin Türk Eliçin, Kemalist Devrim İdeolojisi, sayfa 235,238

(2) Aynı eser, sayfa 201

burjuvazi artık feodal sınırlara sığmıyor; o sınırları aşmak, gümrük duvarlarını kaldırmak, işgücünü serbest bırakmak gereğini duyuyordu. Bu nedenle küçük beylikleri aşan "vatan" ve "millet" sözcükleri, "özgürlük, eşitlik, adalet" sloganları önem kazandı ve burjuvazi ulusal hareketi sürükledi. Osmanlılarda ise bu milliyetçilik, gelişen üretim güçlerinin sonucu ve gereği değil, tersine bir yıkım ve dağılma döneminde ortaya çıkıyordu.

Yine bu milliyetçilik Sırp, Bulgar, Yunan, Kürt, Arap milliyetçiliği tipinde bir milliyetçilikte değildi. Çünkü bu halklar Osmanlı boyunduruğuna başkaldırmışlar, bir ulusal özgürlük savaşı veriyorlardı. "Sırp-
ların, Bulgarların bağımsızlık davaları köylünün derebeylerine (ki çoğu Türk ağa ve paşaları idi) karşı ayaklanması biçimine bürünüyor ve böylece kurtuluş kavgası aynı zamanda bir sosyal devrim niteliği kazanarak büsbütün şiddetleniyordu".(I) Bu nedenle de bu milliyetçilik te tarihi gelişime uygun ve devrimci nitelikteydi. Oysa bu dönemde ortaya çıkan Türk milliyetçiliği, bir kurtuluş hareketi değil, Osmanlılığın bir devamı gibiydi. İlk Türk milliyetçileri de Yeni Osmanlılar gibi imparatorluğu dağılmaktan kurtarmaya çalışıyorlardı. Dağılan bütünden bir parça da Türklerdi. Türkler'in de öteki halklar gibi milli bir ideolojiye yönelmeleri doğaldır. Ancak bu ideoloji, Osmanlı mirasına sahibolmak ve bunu sürdürmek biçiminde, dolayısıyla öteki ulusların kurtuluş savaşlarına bir tepki olarak doğduğundan gerici bir nitelik kazanıyordu.

(I) Emin Türk Eliçin, aynı eser, s.243

Türk milliyetçiliğinin dayandığı taban aydınlar ve -ne kadar da cılız olsa- o zaman ki Türk burjuvazisidir. İkinci meşrutiyet hareketinde bu burjuvazinin önemli payı vardır. "İttihatçılar, Osmanlıcılıktan Türkçülüğe doğru kırmak sorunda kalınca bütün yaptıkları meşru gayrimeşru tedbirlerle Ermeni, Rum, Yahudi senginlerinin yerine Türkleri, daha doğru su kendi adamlarını geçirmeye çalışmak olmuştur." (I)

Emin Türk Elçisi'nin kitabında naklen verilen, o dönemde aydınlarından Yusuf Akçora'nın İkinci Meşrutiyete ilişkin sınıf tahlilleri oldukça ilginçtir: "Büyük bir ticaret yeteneğine ve çıkar sevgisine sahibolan Selanik tüccarları da geleceği, yâni ihtilalin başarı kazanacağı kestirerek partiyi (İttihat ve Terakki) desteklediler. Hükümet değişikliği olur, Abdulhamit rejimi yıkılırsa iç ve dış ticareti, özellikle hükümet müteahhitliklerini tekellerinde bulunduran İstanbul Rum ve Ermeni iş adamlarının yerini alacaklarına düşünüyorlardı.(2)"

"Rumelideki toprak ve emlak sahipleriyle Selanikli tüccarlar..... ticaret erbabı arttı tüm İttihatçı kesilmiştiler." (3)

Türk milliyetçiliği böyle doğdu. 2. Meşrutiyetin hemen ertesinde Türk Yurdu, Türk Ocağı gibi türkçü dergiler yayın hayatına atıldılar. Ancak bu akım kısa sürede ütopyaya, Turancılığa yöneldi.

Bu dönem aynı zamanda emperyalizmin Os-

(1) aynı eser, s. 249

(2) aynı eser, s. 252

(3) aynı eser, s. 253-254

manlı ülkesini yarı sömürge hale getirdiği, devletin ekonomisini, maliyesini avucuna aldığı bir dönemdi. İngilizler ve Fransızlar gibi Almanlar da devlet kademelerinde, özellikle orduda etkindiler. Alman ırkçılığı bu dönemde boy vermiş, bir istila savaşına hazırlanıyordu. Balkan Savaşı sonunda imparatorluğun parçalanıp kolunu bacağına yitirdiğini gören, ama bir türlü de imparatorluk kompleksinden kurtulamayan aydınlar, kendilerine yeni bir imparatorluk, ama bu kez milli bir imparatorluk aramağa başladılar ve bunun Kaf Dağının ardındaki "Turan" olacağına karar verdiler. Turancıların, Alman ırkçılarının buyruğuyla, Enver ve Talat paşalar yönetiminde giriştikleri macerayı herkes bildiğine göre ayrıca yazmağa gerek yoktur.

İttihat ve Terakki'nin ırkçı yöneticileri, Anadolu'da yaşayan Türk olmayan halkları "cebri tasfiye", yani zorla yoketmeyi kendilerine temel bir program yaptılar. 1915 yılında Ermeni Halkına karşı düzenlenen katliamda 1 milyon civarında Ermeni öldürüldü, bir o kadarı da yurtlarını terketmek zorunda bırakıldılar. Aynı dönemde 700 bin Kürt Batı'ya sürüldü.

Türkçe'nin tek resmi dil yapılması çabası İttihatçılara dayanır. Onlar, 2. Meşrutiyet'i müteakip ortaya çıkan özgürlük havasında öteki halkların kurdukları örgütleri ve yayın organlarını çok geçmeden yasakladılar ve bu arada Kürtçe çıkan bazı dergi ve gazeteleri de kapattılar. "İttihatçı hükümet birlikten, herşeyden önce Türkçe'nin biricik resmi dil olmasını anlıyorlardı ve okullarda da yalnız Türkçe ile ders verilmeliydi." (I)

(I) Emin Türk Eliçin, aynı eser, s.203

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİ VE SONRASI

Kurtuluş Savaşı, Anadolu Müslüman halklarının dış saldırıya karşı müştereken verdikleri bir savaştı. Bu savaşa Türk, Kürt, Laz, Çerkez gibi tüm halklar katılmıştı. Yine bu savaşa köylüler, işçiler, aydınlar, eşraf, toprak sahipleri, ticaret erbabı, din adamları gibi her sınıf ve tabakadan insanlar katılmıştı. Çünkü İstanbul'daki işbirlikçi, kompolit azınlığın dışında, her sınıf ve tabakanın emperyalist saldırıya karşı koymakta yararı vardı. Vahdettin bile başlangıçta bir karşı koymanın gereğini duymuş ve Anadolu'ya geçmeden önce Mustafa Kemal'le görüşmüştü. Vahdettin elindeki Osmanlı tarihini Mustafa Kemal'e göstererek, "Paşa paşa, şimdiye kadar devlete birçok hizmetler ettin, bunların hepsi bu kitaba geçmiştir. Bunları unutma. Asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden mühim olabilir. Paşa! Devleti kurtarabilirsin..." demişti. Çünkü padişahın bile kaybedeceği çok şeyler vardı; o, ülkesinin bir kesimini daha yitiriyor ve itilaf devletlerinin kontrol ettiği İstanbul'da bir yabancı gibi oturacak hale geliyordu.

Kurtuluş Savaşında geniş çapta dini ideoloji kullanıldı. Atatürk, Samsun'a çıktığının hemen ertesinde yazdığı tamimlerde Halifeliğin ve Saltanatın tehlikede olduğunu söylüyor, tüm Müslüman halkı birlikte savaşa çağırıyordu.

"Amasyalılar, padişah ve hükümet itilaf devletlerinin elinde esirdir. Bu kötü vaziyete bir çare bulmak için sizinle işbirliği yapmaya geldim." (Atatürk'ün Amasyalılara hitabı.)

"En son olarak niyazım şudur ki Cenabı vâhib-ul amâl hazretleri habibi ekremi hürmetine, bu mübarek vatanın sahip ve savunucusu ve diyanet-i celile-i ahmediyenin (kutsal Müslüman dininin) kıyamet gününe kadar en sadık koruyucusu olan necip milletimizi ve büyük saltanat ve hilafet makamını korusun ve mukaddesatımızı düşünmekle görevli olan heyetimizi muvaffak buyursun..... Amin..." (Mustafa Kemal'in Erzurum Kongresinde söylediği nutkun bitiş sözleri.)

Kurtuluş Savaşı sırasında gerek Mustafa Kemal'in Konuşmalarında, gerek çeşitli kongre ve kararlarda Türk milliyetçiliğinden bahis yoktur. Denebilir ki, İstanbul ve Ankara'daki bir avuç Türkçü aydının özel konuşmaları dışında Kurtuluş Savaşında Türk milliyetçiliği bir ideoloji olarak kullanılmamıştır. Kurtuluş Savaşına hakim olan dini ideolojidir. Batıda Yunanlılar'a karşı, güneyde Fransız ve İngilizler'e, doğuda Ermeniler'e karşı hep bir İslam cephesi kurulmuş ve kitleler bununla coşturulmuş, "gavur" a karşı savaş verilmiştir.

Zaten o dönemde kitleler arasında Türk milliyetçiliğinin bir ideoloji olarak kullanılmasının şartları da yoktu. Çünkü Türkçülük henüz Türk olan kitleler arasında, özellikle köylüler arasında ve taşrada kök salmış değildi ve kitleleri sürükliyemezdi. Kaldığı o dönemde milliyetçi sloganlar cepheyi bölebilir, Türk olmayan öteki Müslüman halkları sovutabilirdi. Mustafa Kemal ve arkadaşları bunun çok iyi bilincinde idiler; onlar cepheyi bölebilecek sloganlardan dikkatle kaçındılar ve toparlayıcı, birleştirici sloganlar kullandılar. Sivas Kongresinin kabul ettiği beyanname incelendiğinde bu çok açık görülür:

"30 Ekim 1918 tarihinde ve mütareke imzalandığı sıradaki sınırlar dahilinde kalıp, ezici bir islam ekseriyeti barındıran topraklar içindeki Osmanlı toprakları hiçbir suretle bölünmez bir bütün teşkil eder.

"Osmanlı topluluğunun bütünlüğü, milli istiklalin sağlanması, Saltanat ve hilafet makamının dokunulmazlığı için Kuva-yı Milliye'yi amil ve milli iradeyi hakim kılmak esası kesindir.

"Vatanın neresinde olursa olsun bir işgale ve Rumluk, Ermenilik teşkili gibi teşebbüslere birlik halinde savunmak ve dayatmak esası meşhurdur...."

Kurtuluş Savaşının bir çeşit temel programı niteliğinde olan bu beyanname incelendiğinde yukarıda söylediklerimiz açık açık görülür. Dikkat edilirse bu beyanname de Türk Vatanından ne de Türk Milleti'nden söz edilmemiştir. "Osmanlı topraklarının" bölünemeyeceğinden söz edilmektedir. Bu topraklarda "Ezici İslam ekseriyeti" barındıran topraklardır. Millet tabiri yerine "Osmanlı topluluğu" tabiri kullanılmaya dikkat edilmiştir. Ve mücadelenin amacı olarak bu topluluğun bütünlüğünü korumak, Saltanat ve Hilafet makamının dokunulmazlığını savunmak gösterilmiştir. Yine bu sınırlar içinde bir Rumluk ve Ermenilik kurulmasına müsaade edilmeyeceği de belirtilmiştir.

Kurtuluş Savaşı, Müslüman Anadolu halkları arasında bir dayanışma anlayışı ile yürütüldü. Mustafa Kemal, 1920 mayısında Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmada, "Meclisi alimizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Kürt, yalnız Laz, yalnız Çerkez değildir; fakat hepsinden mürekkep anasırı islamiyedir. Samimi bir

mecmuadır. Binaenaleyh muhafaza ve müdafaasıyla iştigal ettiğimiz millet bittabi bir unsurdan ibaret değildir. Muhtelif anasırı İslamiyeden mürekkeptir. Bu mecmuayı teşkil eden herbir İslam unsuru bizim kardeşlerimiz ve menfaati tamamen müşterek olan vatandaşlarımızdır."

Yine Kurtuluş Savaşı'nın başlarında, Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, İstanbul Hükümeti temsilcileri ile Amasya'da düzenledikleri protokolün bir bölümünde Kürdistan'dan sözedilmekte ve Kürtlerin milli haklarının tanınması, yani Kürtlere otonomi verilmesi prensip olarak kabul edilmekte ve Kürdistan'a duyurulmakta idi.

Kurtuluş Savaşına başlangıç ve temel teşkil eden Erzurum ve Sivas Kongreleri bu Doğu illerinde yapıldılar. Bunlardan Erzurum Kongresi bir "Vilayat-ı Şarkiye", yani Kürt illeri kongresi olarak yapıldı ve delegelerin tümü de Kürdistan'dan idi. Sivas Kongresinin delegelerinin çoğu da yine bu bölgeden idi.

Mustafa Kemal, bu dönemde Kürtler'le Ermeniler arasındaki ihtilafı iyi değerlendirmiş, Şark vilayetlerinin Ermenistan'a verileceği propagandasını kuvvetle işlemiş ve adeta Kürdistan'ın kurtarıcısı gibi görünmüştür. Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı başlarında Kürt şeyh ve ağaları ile aşiret reislerine yazdığı birçok mektup ve teller hemen hemen aynı sözleri ihtiva ediyor, aynı temayı işliyordu.

M. Kemal'in 13.8.1919'da "Şeyh Mahmut Efendi Hazretlerine" yazdığı mektuptan:

"Hilafet ve Saltanatın izmihlaline ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çığnemesine ve milletimizin Ermenilere esir ol-

masına rıza gösterecek hiçbir müslüman tasavvur edilemez....Milletin yekvücut olarak kuvvet ve kudretini cihana göstermesinden başka çare-i halas ve nokta-i istinat kalmamıştır.Gözlerinizden öperim efendim."

Aynı tarihli,Norşinsli "Şeyh Ziyaeddin Efendi hazretlerine" yazılan mektuptan:

"....Bugün makamı hilafetin,Saltanatı Osmaniyenin ve vatani mukaddesimizin düşmanlar tarafından nasıl rencide edilmekte ve Vilaveti Şarkiyemizin Ermenilere hediye edilmesinde ısrar edilmekte olduğu malumu arifaneleridir.... Cenabı hakkın avnu inayeti ve Peygamberi zişanımızın feyzü şefaati ile umum milletimizin bir noktada mütehit olduğunu....cihana göstereceğiz....O havalideki bilcümle vatandaşlarıma selamlar ithaf eylerim." (Nutuk, belge 52)

"Garzan'da Rüşadan Cemil Çeto Beye, Efendim.... Şarki Anadolu vilayet ve elviyei müstakillesi murahhaslarından mürekkep olmak üzere Erzurum'da bir kongre akte dildi. Bu sayede tek mil Şarki Anadolu halkı birleşti, dahili ve harici siyasetini tespit eden esaslı mukarrerat imza etti ve bir teşkilat nizamnamesi yaptı. Bundan zati alinize takdim ediyorum...."

Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal ve arkadaşları Kürdistan'a karşı iki yönlü, bir politika izlemişlerdir. Bir yandan hilafet kurumu ve Ermeni meselesi kullanılarak Kürtler'in Türkler'le birlikte hareket etmeleri sağlanmış; Kürt illeri Kurtuluş Savaşı'nın hazırlanış ve başlangıcı için güçlü bir platform yapılmış; diğer yandan Kürtler'in, ozaman veya daha sonra,bağımsızlığı ile sonuçlanacak bir milli organizasyonun kuruluşu, gayet sistemli şekilde engellenmiştir.

Daha Kurtuluş Savaşı yıllarında Sivas yöresindeki Kürt milliyetçileri üzerinde terör yaratıldı ve bu bölgeye asker sevk edilerek Koçgiri Kürtleri katledildiler. Mustafa Kemal daha Anadolu'ya ayak bastığı andan itibaren Kürt milli organizasyonlarını izlemeye başlamıştı. Diyarbakır vali vekili Mustafa, 8.6.1919 tarihinde, 3. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal'e gönderdiği şifreli yazıda, Kürdistan hakkında vilayet belediyesine Erzurum ve Trabzondan heyecan verici teller çekildiğini yazıyor ve Diyarbakır'daki Kürt Kulübünün kapatıldığını belirterek, mensupları hakkında takibat yapıldığını söylüyordu. Mustafa Kemal, Diyarbakır'a yazdığı karşılık yazıda, "Kürt Kulübü hakkındaki hareket tarzı pek muvafık görülmüştür," diyor; Diyarbakır'da müdafaa-i hukuk ve reddi ilhak cemiyetlerinin kurulmasını ve Kürt Kulübü üyelerinin bu cemiyetlere katılması için onlarla uzlaşılmasını tavsiye ediyordu.

Mustafa Kemal, 16.6.1919'da, Edirne 1. Kolordu Komutanlığına çektiği telerafta, "İngiliz himayesinde bir Kürdistan teşkili hakkındaki İngiliz propagandası bertaraf edildi; Kürtler de Türkler'le birleşti", diyordu.

Mustafa Kemal, 7.9.1919 tarihinde ve müteakip günlerde, Kürt aydınlarından ve milli liderlerinden Celadet ve Kamuran Bedirhan'larla Cemilpaşazade Ekrem'in tevkifleri için kolordu komutanlıklarına ve vilayetlere teller yagdırıyordu. Öteyandan Kemah'lı Sağırzade Halet Efendi'ye çektiği telde, bu şahısların "din ve milletlerini" sattıklarını söyleyerek Halet Efendi'den, "Kürtler'in kutsal Hilafet makamına ve vatanına olan bağlılıklarını göstermek üzere",

"Kürt kuvvetleriyle birlikte" Malatya istikametine hareketini v.s. rica ediyordu..

Bu da Diyarbakır 13. Kolordu Kumandan Vekili Ahmet Cevdet'in Sivas 3. Kolordu Komutanlığına yazdığı rapordan:

"Mantıkamda Vılayeti Şarkıye'nin diğer mahalleri gibi kütleli vahide halinde vahdeti milliye tevafuku yoktur. İki ay evvel Diyarbakır'de yapılmak istenen inkılâp ve son Malatya hadisesi buna delildir. Bunda bazı Kürt gençlerinin de tesiri çoktur. Mütemadi irşadata ve teşvikata rağmen Diyarbakır ve Elazığ vilayetlerinden Erzurum Kongresine kimse'nin iştirak etmemesi.... Bahusus mantıkamda Arap ve Kürt birçok aşair olduğundan bunları hilafet siyasetiyle elde tuttuğumuzu nazarı dikkate almak lazımdır. Esasen Ermenistan teşekkülünü kimse istemediğinden...." (Nutuk, vesika 88)

Yine Ahmet Cevdet'in Amasya'da Heyeti Temsiliye'ye gönderdiği 17.10.1919 tarihli yazıdan:

"Memleket dahilinde ve hassaten İstanbul'da Kürt Taali Cemiyeti gibi camiya-i Osmaniyenin parçalanmasına hizmet eden.... Malatya mutasarrıfı Halil Rami Bey'in Kürt Cemiyetinin ve Ermeni Patrikhanesinin muavenet ve tesiri ile Malatya'ya tayin edildiğini alanen söylemiş ve Kürdistan istiklalini hazırlamağa çalışmıştır. Bu misalden ibret dersi alınarak....Kürdistan'a suhûn avdetine kadar yerli büyük memur gönderilmemelidir." (Nutuk, vesika 156)

Bu belgeler, güdülen iki yönlü politikayı pek güzel göstermektedir. Kurtuluş Savaşı içerisinde sözü edilmemekle birlikte Türk unsurunun hakimiyeti gayet ustalıkla hazırlanmıştır. Savaş bittikten sonra

ise "çareyi halas" için tek yol olarak görünen "yek vücut" olmaya, yani halkların birliğine artık hacet kalmamış ve bir halkın diğerleri üzerindeki hakimiyetine otomatikman geçilmiştir.

I Kasım 1922'de Atatürk'ün Büyük Millet Meclisinde verdiği nutuk, her bakımdan çok farklı bir nutuktur. Bu nutukta yeryüzündeki 100 milyon Türkten, Türklerin Ortaasya'da devlet üstüne devlet kurduklarından, "Cengizhan namındaki cihangir" den, Hülagü'den ve onun Bağdat'ı fethettikten sonra 800 bin kişiyi öldürdüğünden sözedilmekte ve yeni kurulan devletin "bir Türk Devleti" olduğu ilan edilmektedir. Kurtuluş Savaşı kazanılmış, artık Kürt Halkının ve öteki halkların desteğine ihtiyaç kalmamış, yollar ayrılmıştır. Savaş içinde kurulan ittifaklar sona ermiştir. Bir süre sessiz kalan, saklanan hatta suçlu diye yargılanmaya kalkışılan İttihat ve Terakki ruhu artık göksünü gere gere meydana çıkacaktır. 1908'den önce de aynen böyle olmuştu . Halklara, milliyetlere özgürlük ve eşitlik vadeden İttihatçılar, iktidarı aldıktan sonra Türk olmayan unsurları zorla tasfiyeyi temel politikaları yapmışlardır. Aynı şeyi 1922'den sonra yeni İttihatçılar, Kemalistler yapacaktır. Genç Türk burjuvazisinin temsilcileri olan Kemalistler halklar açısından demokratik bir yönetimin temellerini atamadılar; savaş sırasında başardıkları Türk-Kürt kardeşliğinin barışta devam etmesine imkan vermediler. Bu politikaları Kürt Halkının sürekli isyanlarına sebep oldu. Bu politika, Türkiye'de gericiğin başlıca kaynağı oldu. Ve bu politika birşeyi çözmedi, çözemeydi. Bugün de Türk ırkçılarının karşısında bir öcü gibi yükselen Kürt Milli Hareketi bunu açıkça

gösteriyor.

Kurtuluş Savaşında emperyalizme karşı Türk ve Kürtlerin; Laz, Çerkez ve kısmen Araplar'ın birliğini sağlamış olmak elbette tarihi bakımdan ilerici bir tavrıdır. Bizim bu savaşta onayladığımız, savaşın emperyalist ülkelere karşı oluşudur ve yerli halkın kendini koruma hakkıdır. Yoksa Anadolu'da yaşayan Rum ve Ermeni halklarına karşı, din perdesi altında güdülen düşmanlığı ve ırkçılığı onaylamıyoruz. Biz halkların yanyana kardeşçe yaşayabileceğine inanıyoruz ve onları birbirine düşman eden politikalara karşıyız. Kurtuluş Savaşı, genel hatlarıyla emperyalizme karşı verilen haklı bir savaştı. Mustafa Kemal'in bu savaşta geniş bir cephe oluşturmak için gösterdiği çabalar gerçekten değerlidir. Ancak öteki halkların zincirleri de daha savaş içinde ve yine Mustafa Kemal ve arkadaşlarıyla bilinçli bir şekilde hazırlanmıştır. Bu da aynı derecede gerici bir tavrıdır. Bu, burjuva devrimcilerinin iki yüzlü politikalarının bir başka örneğidir.

Lozan Konferansı'nda emperyalistler, Kürt Halkını sevip koruduklarından değil, sırf onu bir araç gibi kullanarak pazarlık masasında tavizler koparmaya çalıştılar. En büyük tartışmalar Musul Meselesi üzerinde çıktı. İngiliz emperyalistleri, zengin petrol bölgesi olan Musul'u, mandalarını altındaki Irak'a dahil etmek istiyorlardı. Türk temsilcisi İsmet Paşa ise Musul'da oturanların ezici çoğunluğunu Kürtler'in teşkil ettiğini, bu nedenle bu bölgenin yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne dahil edilmesini istiyordu. Mustafa Kemal de "Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları Türkler-

le Kürtler'i ihtiva eden sınır olacaktır," diyordu. İngiliz temsilcisi Lord Gürzon, İsmet Paşa'nın Kürtler'i temsil etmediğinde ısrar ediyordu. Bunun üzerine Ankara'da, sözde Kürdistan mebusları olan bir takım ağa ve beylere, İsmet Paşa'nın aynı zamanda Kürt temsilcisi olduğuna dair tel çektilirildi! İsmet Paşa Lozan'da, "Türkler ve Kürtler iki kardeş millettir; Kürtler bir azınlık değiller ki onlara azınlık hakları verelim. Onlar da Türkler gibi memleketin asli unsurlarıdır," diyordu. Şu garip hale bakın ki bu "asli unsur" denen, "Türkiye'deki iki milletten biri" ni teşkil ettiği söylenen Kürt Halkına, bırakın eşit haklar, azınlık haklarının azı bile tanınmadı.

Böylece çıtırtılarla yıkılıp giden koca Osmanlı İmparatorluğu, genç Türk devletine yalnızca bir Kürdistan sömürgesi miras bıraktı.

Kurtuluş Savaşı hangi sınıfın öncülünde verildi? Anadolu toplumunun köylü ve yarı feodal karakteri, burjuvazinin cılızlığı ve savaşa her sınıf ve tabakanın katıldığı göz önüne alınırsa durum oldukça karmaşık görünür. Oysa Kurtuluş Savaşının öncüsü burjuvaziden başkası değildir.

Kurtuluş Savaşı da kendi içinde bir süreçtir. Bu süreçte iki başlıca güç, iki eğilim içten içe ve bazen açıkça çatışmıştır. Bunlardan biri padişahıyla, halifesiyile, beyleri ve hocalarıyla feodal sınıf, yani tarihi bakımdan kaçınılmaz olarak yıkıntıya giden bir sınıf; ötekisi henüz çok genç, fakat tarihi bakımdan yıkılan sınıfın yerini almaya aday burjuvazidir. Kurtuluş Savaşında dini ideolojinin düşmana karşı geniş çapta kullanılmış olması bu

çatışmayı önlememiştir. Daha başlangıçta 'saltanat ve halifelğin kurtarılması' için yola çıkılmışken, veya görünüşte böyleyken, az sonra Padişah Anadolu'da gelişen hareket cephe almış ve bu yüzden çatışmalar çıkmıştır. Çünkü Anadolu'da gelişen hareket artık yeni bir yön almış ve padişah, bu hareketin sonuçta kendisine karşı olacağını anlamıştı.

Kurtuluş Savaşının lideri Mustafa Kemal ve öteki subay-sivil aydın arkadaşları burjuva dünya görüşünü taşıyorlardı. İttihat ve Terakki kökenliydi. Kurtuluş Savaşına bu kadronun liderlik etmesi tesadüfü değildir. İttihat ve Terakki, Türk burjuvazisinin politik örgütü niteliğindedir; bu siyasi hareketin bağrından kopup gelen bir kadro Kurtuluş Savaşını yönetti.

Savaş geliştikçe genç Türk burjuvazisinin öncülüğü için şartlar daha da olgunlaştı. Ordu en güçlü organizasyondur. İkinci Meşrutiyeti yapmış olan bu ordu, Kurtuluş Savaşı zaferinden sonra daha da güçlüydü ve burjuvazinin kendisi ekonomik bakımdan zayıf ta olsa askeri bakımdan güçlü bir silaha sahipti.

İşçi sınıfı sayıca ve nitelikçe zayıftı. İşçi sınıfı ideolojisi ordu saflarında da aynı ölçüde zayıftı. Daha Kurtuluş Savaşı sırasında bile işçi sınıfının ileri gitmesine meydan verilmedi. Kurtuluş Savaşına yardım için Sovyetler Birliği'nde güçlü bir organizasyon meydana getiren Mustafa Suphi ve arkadaşlarının savaşa fiilen katılmaları önlenmedi. Onların Karadeniz'de kahpece öldürülmeleri elbette birkaç gericinin marifeti değildi. Bunu Kazım Karabekir'in yönettiği açıkça bilinmektedir. Karabekir'in bunu Mustafa Kemal'den habersiz yapamayacağı,

hatta düşünemeyeceği ise ondan daha iyi bilinmektedir. Onlar, Mustafa Suphi ve arkadaşları gibi son derece enerjik, teşkilatçı devrimcilerin Anadolu'ya geçmesinden, kendi liderlik hesapları nedeniyle son derece ürkütüler ve cinayete giden olaylar zincirini bizzat tezgahladılar. Kurtuluş Savaşının burjuva komutanları, bu ve benzeri tedbirlerle işçi sınıfının etkin olmasını önlediler. Bu da savaşı yöneten gücün burjuva karakterinin bir başka kanıtıdır.

Kurtuluş Savaşına küçük burjuvazinin veya küçük burjuva aydınlarının öncülük ettiği tarzındaki iddialar yanlıştır. O günkü haliyle küçük burjuvazi; yani Anadolu köylüleri, esnafı, öteki şehir küçük burjuvaları, sınıf olarak ne belli bir politik örgüte sahiptiler ne de bağımsız bir politika ve hareket koyacak durumdaydılar. Küçük burjuva aydınları denen subaylar ise burjuva aydınlarından başkası değildiler; bunlar küçük burjuvazinin dünya görüşünden çok burjuvazinin dünya görüşünü taşıyorlardı. Onlar, Anadolu köylüsünün ve esnafının isteklerini değil, burjuvazinin isteklerini gerçekleştirmeğe çalışıyorlardı.

Bu şartlarda, padişahı ve halifesiyle üstünlüğü yitiren feodal sınıfın yerine başka bir sınıfın geçme olanağı yoktu ve üstünlüğü burjuvazi aldı. Şüphesiz bu burjuvazi zayıftı. O, feodal yapıyı temelden tasfiye edecek bir güçte ve düzeyde değildi, buna ihtiyaçta duymuyordu. Bu nedenle bir toprak devrimi yapmayı düşünmedi. Tersine işçi ve köylüleri rahatça sömürebilmek ve Kürt Halkını baskı altında tutabilmek için büyük toprak sahipleri ile uzlaştı ve iktidarı bir ölçüde onlarla bölüştü. Ancak her geçen gün feodal unsurların iktidardaki pa-

yını azaltırken burjuvazinininkini arttırdı.

Cumhuriyetin ilk günlerinden başlayarak, güçlü bir milli burjuvazi yaratmak, daha doğrusu mevcut zayıf burjuvaziye geliştirmek, tarım ve endüstri kapitalizmini oluşturmak için devletin bütün imkanları seferber edildi. Burjuvazinin sömürsünü kolaylaştırmak için işçi sınıfının her türlü mücadelesi imkanları ortadan kaldırıldı. Daha 1924 yılında işçi birlikleri kapatıldı ve onlara parti veya sendika kurma hakları tanınmadı. Sol, ilerici ve demokratik güçler üzerinde ağır bir baskı kuruldu. Burjuvaziye güçlendirmek için açılan kampanyada Kurtuluş Savaşı kahramanlarına çiftlikler bile kurduruldu.. Ve bu arada Lozan kahramanı İsmet Paşa gibileri gerçekten de büyük gelişme gösterdiler! Ama geç kalınmıştı. Dünyanın dört bucağını saran emperyalizm bu işe razı gelmezdi ve bu usullerle onlarla yarışılmazdı artık. Emperyalizm, çok geçmeden Türkiye pazarını kontrolüne aldı. Ülkeyi bir yarı sömürge haline getirdi. "Milli burjuvazi" diye zengin edilenlere ise sadece emperyalizmin komisyoncusu olmak ve Anadolu pazarının sömürülmesine aracılık etmek düştü. Ve şimdi yönetim bu işbirlikçi sınıfın elindedir.

Türk milliyetçiliği bu dönemde nasıl bir gelişme gösterdi? Kurtuluş Savaşı sırasında -hem de Kurtuluş Savaşı sırasında.- adı pek geçmeyen Türk milliyetçiliği, savaştan sonra adeta şahlandı. Zaferi "Türk Halkı" kazanmıştı. "vatan", "millet" nutukları gırla gidiyordu. "Yedi düvele karşı dövüşen Türk milletinin" soyu soppu üstünde görülmemiş bir övgü edebiyatı yapılıyordu. Mustafa Kemal'in "Bir Türk dünyaya bedeldir", "Ne mutlu Türküm diyene" sözleri her tarafa

yaldızlı harflerle yazılıyordu. Bu edebiyatla kitleler coşturulacak ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşılacaktı. Yani bir Fransa, bir İngiltere, bir Almanya olunacaktı. Bu amaçla şapkalar değiştirildi, kelleler uçuruldu ve medeni olmak için İsviçre'den medeni kanun alındı..

Bu dönemde Türk idarecilerinin önünde en büyük engel , Anadolu'da Laz, Çerkez, Arap, Pomak, Rum, Ermeni, Yahudi gibi bir çok halkın ve en önemlisi Kürdistan'ın varlığıydı. Tarih boyunca sayısız kavimler, uygarlıklar barındırmış olan Anadolu, bir milliyetler, etnik guruplar mozayigi idi. Ermeniler'in çoğu öldürülmüş, ya da kovulmuş; İstanbul dışında Rumlar kovulmuş; ama hâlâ kovulmamış, yokedilmemiş bir çok halk vardı. Bu nedenle "Anadolu'yu katıksız bir Türk Yurdu yapmak için" bir Türk milliyetçiliği kampanyası açıldı. Türk dili tek resmi dil haline getirildi. İstanbuldaki Hıristiyan azınlık okulları hariç, ilkökul eğitimi yalnız Türkçe yapıldı. Öteki halkların dili, kültürü yasaklandı. 1925'teki büyük Kürt isyanından sonra bu kampanya daha da geliştirildi.

Güdülen politikaya uygun tezler, Türk Tarih Teorisi ile Güneş Dil Teorisi bu dönemde ortaya atıldılar. Türk Tarih Teorisine göre dünyanın en eski "milleti" Türkler'di ve Ortaasya'dan çıkararak tüm dünyaya yayılmışlardı. Hemen hemen tüm insanlık, tüm milletler, şu veya bu şekilde Türk kökeninden geliyordu. Bunu gösteren ünlü Göç Yolları Haritası, tarih kitaplarının başına kondu. Anadolu ise zaten başından beri Türk yurdu idi. Gerek Anadolu'da, gerek Mezopotamya'da ilk çağlarda yaşamış olan tüm kavim ve uygarlıklar, bir-iki kalem darbesi ile Türk yapılmıştı.

Bunun yanısıra daha başka yardımcı ve akla yakın (!) teoriler de el altında hazır tutuldu. Mesela Van Tarihi ve Kürtler adlı kitapta şöyle acaip bir teori ile Anadolu'nun Türk olduğu ispatlanmaya çalışılıyor: Anadolu'nun en eski yerlileri Kürtler'dir. Hititler Kürttüler. Kürtler bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içinde yaşıyorlar ve Türk sayılıyorlar (Herhalde nüfus kanununa göre); o halde Anadolu Türk'tür..

Bu arada Kürtler'in soyu soppu hakkında daha birçok düzmece ortaya atıldı. Mesela Kürtler'in Oğuz Han soyundan ve Kayı boyundan oldukları iddia edilerek bu şekilde Kürtler şereflendirilmiş (!) oldular. 12 Mart 1971 Muhtırasından sonra sıkıyönetim mahkemeleri bunlara birçok değerli teoriler eklediler..

Güneş Dil Teorisi de aynı tutumla Türkçenin bir "Güneş Dil" olduğunu ve çoğu dünya dillerinin Türçe'den türediğini iddia ediyordu.

Bu iki teori'de üstün ırk iddiasına varıyorlardı. Ve iş bir kere buna vardi'mı sıra renge, kafatası ölçülerine ve kan guruplarına gelir. Cumhuriyet döneminde bunlar'da yapıldı. Mustafa Kemal'in de birara bu çalışmalarla bizzat meşgul olduğu bilinmektedir. Görülüyor ki Cumhuriyet'ten sonra da Türk milliyetçiliği Turancılıktan tümüyle sıyrılmış değildir. Ancak bugünkü resmi Türk milliyetçiliği Turancılık'tan bazı noktalarda ayrılmaktadır. Turancılar, Pan-Türkizm peşindeydiler; yani Ortaasya'daki, Kafkaslar'daki ve öteki ülkelerdeki Türkleri biraraya getirip bir Türk İmparatorluğu kurmak istiyorlardı. Turancılık hâlâ da Türkiye'de bir siyasi akımdır. Bunların dernekleri, yayın organları, hatta siyasi partileri bile var.

Bunlar dergilerinde sık sık, Kürtler'in Türkiye'den çekip gitmelerini, ya da uslu oturmalarını söyleyip tehditler savuruyorlar. Bugün Türkiye'de devletin resmi milliyetçilik tavrı Pan-Türkizm değildir. Çünkü Türk burjuvazisi daha gerçekçidir ve bu ütopyanın gerçekleşme imkanı olmadığına bilincindedir. Bu milliyetçilik başlıca Türkiye'nin türkleştirilmesine yönelmiştir. Bugün yapılan, öteki halkları, etnik gurupları zorla assimile ve yoketmektir. Cumhuriyet tarihi boyunca bugüne dek bu konuda epey mesafede alındı. Lazlar, Çerkezler, Pomak v.s. ler bir ölçüde assimile edildiler ve onlar bir sorun olmaktan çıktılar. Ancak Kürtler assimile olmadılar; 1925 te, 1930 da 1938 de büyük isyanlar çıkardılar. Bu isyanlar bastırıldı, yüzbinlercesi öldürüldü, sürgün edildi; ama yine de assimile olmadılar. Olmaları da mümkün değil. Çünkü onlar ülkenin üçte birinde ezici çoğunluğu oluşturuyorlar. Türkiye'de 8 milyonu aşkın nüfusları var. İşte bu nedenle halklar sorunu, özellikle de Kürt Sorunu Türk burjuvazisinin bir baş belası. Bu nedenle Türk milliyetçiliği, bu burjuvazinin elinde, başka halkları yoketmeğe yönelmiş ırkçı, şöven bir silah olarak kullanılmaktadır. Bu milliyetçiliğin niteliği budur; Yeni Osmanlı'lardan buyana tarih ona böyle bir rol verdi.

Anadolu Kurtuluş Savaşının, Asya ve Afrika'nın sömürge, yarı sömürge ülkelerinde sevinçle karşılandığı, desteklendiği doğrudur. Çünkü bu savaş onlarıda özlemlerini dile getiriyordu. En başta da Sovyetler Birliği bu savaşı desteklemiştir. Ancak sonradan Türk yönetiminin başka halkları yoketmeğe kalkışması herhalde alkışlanacak bir durum değildir. Türk hükümeti daha sonra güttüğü ırkçı ve gerici politika ile As-

ya ve Afrika halklarının tüm sempatisini yitirmiş, tecrit olmuştur. Türk hükümetinin, Asya ve Afrika halklarının kurtuluş savaşlarına karşı emperyalistlerin safında yer alması; Cezayir kurtuluş savaşçılarını "asiler" diye nitelenmesi, Kore Halkına karşı asker göndermesinin temel nedeni kendi içindeki Kürt sorunudur. Kürt Halkının bağımsızlık hareketine karşı duyulan korku, Türk hükümetlerini bağımsızlık savaşlarının düşmanı yapmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan kısa ömürlü Mahabat Cumhuriyeti'nin Sovyetler'den göndüğü destek, Türkiye'yi emperyalist Amerika'nın ve saldırgan Nato'nun kucagina atan başlıca sebeplerden biridir.

Bu yazdıklarımıza bakıpta hiç kimse bizi Türk Halkına düşman olmakla suçlamasın. Dünyanın hiçbir halkına düşman olmadığımız gibi Türk Halkına da düşman değiliz ve Türk Halkını da severiz. Ama nasıl Alman Halkını dost bildiğimiz halde Alman ırkçılığine, bu ırkçılığı doğuran sermaye çevrelerine ve onu yürüten faşistlere düşman sak, bunun gibi, Türk ırkçılığını doğuran Türk egemen sınıflarına ve onu yürüten ırkçılara da öylece düşmanız. Bu tür milliyetçilik, bu ırkçı şöven ideoloji, emekçi Türk Halkının değildir. Tersine nasıl Alman ırkçılığı Alman Halkına büyük zararlar verdiyse; milyonların ölümüne, sefaletime yol açıtıysa, bu ırkçılıkta Türk Halkına öylesine büyük zararlar veriyor. Kürt isyanlarında yüzbinlerce Kürt öldürülürken onbinlerce Türk emekçisi de canını verdi. Oysa halklar için demokratik bir yönetim getirilseydi, Anadolu halkları nasıl yan yana emperyalizme karşı savaşılırsa, öyle de yanyana kardeşçe yaşarlardı. Kürt Halkı baskı altında tutulmasaydı, demök-

ratik milli hakları tanınsaydı ne bu kavga olurdu ne de bu sorun. Ve bundan emekçi Türk Halkı ne kaybederdi? Açıktır ki bu durumu yaratan ve sürdüren, ırkçı-faşist Türk egemen sınıflarıdır. Türk işçi ve köylüsünün, Türk aydınınının bunda bir yararı yoktur.

Bu nedenle yalnız Kürt Halkına değil, Türk Halkına da, en başta Türk devrimcilerine büyük görevler düşüyor: Bu tür milliyetçiliği demaske etmek, onun gerçek yüzünü halk kitlelerine, emekçilere anlatmak.

Şimdi bu tür milliyetçilik aynı zamanda sol harekete, direnen gençliğe, işçi ve köylülere karşı bir silah olarak kullanılıyor. Emperyalizme ve onun yerli uşaklarına, sermayedarlara karşı çıkan herkes Türk milletine hıyanetle, milli birliği bölmekle suçlanıyor. Tekelci burjuvazinin sözcüleri, uşakları, eli kanlı bekçileri, milliyetçilik sözcüğünü ağızlarından düşürmüyorlar. Bu tür milliyetçiliğin nemenem birşey olduğu kitlelere anlatılmalı, burjuvazi bu iğrenç silahtan mahrum bırakılmalıdır.

Türk devrimcileri, burjuvazinin bu ırkçı, şöven politikasına karşı, son yıllarda anti-emperyalist bir politika güttüler. Bu elbette olumlu ve zorunlu bir tavidir. Ancak bunu yaparken "millicilik" adına emekçi hareketini burjuvazinin kuyruğuna takmak isteyen sözde devrimciler de çok görüldüler. Emperyalizme karşı milli bir tavır takınmak için illede geçen dönemin kahramanlarına sığınmak, putlar yaratmak veya sürdürmek gerekmez. Geçen dönemler o kadar imrenilecek dönemler değildir. Anadolu köylüsü, işçisi put yaratmıyor; put yaratanlar ütöapistlerdir, bilgiç geçinen-

lerdir. "Atatürk Türkiyesi böylemi olacaktı!" diye sahte of çekmek, 1946 öncesine kasideler düzme devrimcilere yakışmaz. Bir avuç "asker-sivil aydın" a yağ çekmek için, yaranmak için bütün bunlar yapılmalı. Bu onları biraz daha şartlandırmak demektir. 1946 öncesinde sonrası gibi, hatıta onlarda fazla, işçi ve köylülerin, aydınların tepesinde bir zulüm dönemidir. Bu döneme övgüler dizmekle, putları daha da putlaştırmakla, şartlanmaları daha da pekiştirmekle emperyalizme karşı cephe kurulamaz. Bu olsa olsa geçen dönemin kötülüklerine meşruiyet kazandırmak olur; bu, militarizmin ekmeğine yağ sürer. Emperyalizme karşı milli cephe, bugünün şartlarında, bu işte çıkarı olan sınıf ve tabakalarla kurulur. Ve bu sınıf ve tabakalar, bugünün şartları içinde buna ikna edilirler.

Şurası muhakkak ki Kemalizm meselesi, yada "Atatürkçülük" bu baylarca çok abartılmıştır. Bugün Feyzioğlu denen aşağılık adamdan tutun bilmem ne koyü öğretmenine, İsmet İnönü'den Süleyman Demirele'ye kadar herkes Atatürk'çü olduğunu iddia ediyor; ama hiçbirinin yaptığı ötekini tutmuyor. Demek herkes böyle söyleyip çıkarına uygun düşen yoldan yürüyor. "Kemalist aydınlar" gerçekte kimlerdir? "Atatürk" adı her kapıyı açacak bir anahtarmıdır? Şüphesiz bu kelime fetişizmi devrimcilere yakışmaz; bu diyalektige aykırı, idealistçe bir tavidir. İnsanların davranışlarını tayin eden sosyal çevreleridir, sınıfsal çıkarlarıdır. Ama bilinçsiz insan, çıkarının nerede olduğunu görmeyebilir. Örneğin mistisizmle şartlanmış bir emekçinin, diyelim bir nuru işçinin, kendi sınıfından yana bir politik tavır takınması güçtür. Bunun gibi

topraksız bir köylü de, eğer bilinçsizse toprak ağalarının partisine oy verir. Kemalizm de böylesine bir inançsa, biz Kemalistleri uykularından uyandırarak, ikna ederek milli cepheye kazandırmalıyız. Yoksa "Atatürk olsaydı şöyle yapardı" diyerek değil. O zaman Nurcuları kazanmak içinde Saidi Nursi'ye övgüler dizmek gerekmezmi?.

Herkes Kemalizm'i istediği kadar şu veya bu biçimde yorumlamaya çalışsın, Kemalizm bir uygulama olarak ortadadır. Cumhuriyetin kuruluşundan Mustafa Kemal'in ölümüne -daha da uzatalım- 1946'ya kadar, yani "Kemalist" bir dönemde güdülen ekonomi politikası burjuvaziden yana bir politikadır; burjuvaziyi, diğer bir deyişle kapitalizmi güçlendirme, geliştirme mücadelesidir. Mustafa Kemal tipik bir Batı hayranıydı; istediği o günkü Fransa, İngiltere tipi bir toplum kurmaktı. Üst yapıda yapılan girişimlerden amaç buydu. Ama bu yönetim kitlelere sınıflar üstü olarak sunuldu, Atatürk' de sınıflar üstü bir lider! Daha doğrusu Türkiye'de sınıfların varlığı inkar edildi. Bu dönemde güdülen sosyal-ekonomik politikanın Türkiye'ye özgü bir yol olduğu, ne sosyalizm, ne de kapitalizm olduğu söylendi; bu, Kemalizmdi.. Türkiye'nin bulduğu bu harikulade yol Asya ve Afrika'nın bütün mazlum halkları için bir kurtuluş reçetesi idi.. Kapitalizm, Marksizm-Leninizm ve Kemalizm! Bu son derece komik iddia aptallıktan değil, bilinerek, istenerek ortaya atılmıştır. Bu, kitleleri aldatmak, sınıf bilincini körletmek, sömürü düzenini gizlemek için başvurulmuş yoldur. Tıpkı "sınıfsız toplum" sözü gibi, tıpkı Türk-İşin "partilerüstü politika" lafı gibi. Yıllarca yapılan Kemalizm rek-

lamından istenen sonuç sağlanmamıştır da. Güdülen politika bal gibi kapitalist bir politika olduğu halde, devlet te, ta itti-hatçılardan beri Türk burjuvazisini semirtme işine kendini adadığı halde, Türk milliyetçiliği ile gözü büyülenmiş, Atatürk'ün eşi bulunmaz bir lider olduğuna inandırılmış küçük burjuva aydınları, gerçekten de bunu üçüncü bir yol sanmışlar ve onlarda yıllarca, "ne kapitalizm, ne sosyalizm; Kemalizm!" diye haykırmışlardır. Bugün bile bunu haykıran saflar vardır. Ancak bunlar gerçekten Kemalizm'i kapitalizme aykırı bir şey sandıkları ve bu saflıkla kapitalizmde laf attıkları için, sıkıyönetim mahkemelelerinde 10 yıla mahkûm olmaktan kurtulamadılar. Hem de "Atatürkçülük" adına düzenlenen iddianamelerle ve "Türk Milleti adına" verilen kararlarla..

Bugün birçoğları, devrimcilik adına, diledikleri kadar Kemalizmi bir üçüncü yol olarak sunsunlar, ya da "Türk ordusu başka ordulara benzemez, onun devrimci geleneği vardır," desinler, sıkıyönetim savcılarında onu "milliyetçi sosyalizm", yani "nasyonal sosyalizm", yani faşizm olarak kabul ediyorlar.

Bu konuda devrimcilere ne görevler düşüyor: Kemalizm konusunu bir kenara atıp ondan hiç söz etmemeli mi? Hayır. Kemalizm ırkçıların, militaristlerin elinde bir beyin yıkama aracı olarak kullanılmıştır ve hâla da kullanılmaktadır. Onun ne olduğunu iyi bilmeliyiz, kitlelere anlatmalıyız; bu konudaki sisi dumanı dağıtmalıyız. Ve Kemalizmi burjuvazinin, militarizmin elinde bilinçli bir silah olarak kullananlarla, onu gerçekten üçüncü bir yol sanan, ilerici tavırlı küçük burjuva "Kemalist" aydınlarını

aynı sepete koymamalıyız.

Birincilere karşı çıkmalıyız. Emperyalizmin, tekelci burjuvazinin uşakları, Kemalizmi, ya da onların tabiri ile "Atatürk-çülüğü" burjuva düzeninin yararına, ırkçı, militarist emelleri için bir propaganda aracı olarak kullanıyorlar. Bunların gerçek niteliğini, bu propagandanın iki yüzlülüğünü, iğrençliğini kitlelerin gözü önüne sermeliyiz.

İkincilere gelince, Türkiye'de emperyalizme, gericiliğe karşı tavır takınan, mevcut soygun düzeni ile çelişkileri olan ve kendilerine "Kemalist" ya da "Atatürkçü" diyen küçük burjuva aydınlarının varlığını elbette inkar edemeyiz. Bunların birçoğu gerek DP, AP döneminde, gerekse özellikle 12 Mart sonrası faşist dönemde ezildiler, tutuklandılar, ağır cezalara çarptırıldılar. Bunlara elbette dostça davranmalıyız. Onlarla faşizme, tekelci burjuvaziye karşı güçbirliği yapmalıyız. Ancak bunu yaparken de onları ideolojik bakımdan uyarmağa, Kemalizmin kaynağını, ne menem birşey olduğunu göstermeye çalışmalı; onları yanlış görüşlerden, şartlanmalardan kurtarmalıyız. Onlarla güçbirliği yaparken Kemalizme övgüler dizmek, bu şekilde onları kazanmağa çalışmak oportünizmdir, küçük burjuva kuyrukçuluğudur. Kemalist küçük burjuva aydınları arasında, devrimci saflara zarar verecek çok yanlış görüşler vardır. Bunlar genellikle kitlelere, işçi ve köylülere karşı güvensizdirler ve şöven bir millet anlayışına sahiptirler. Bunlara sürekli olarak devrimin asıl kaynağının ve dayanacağı gücün işçi ve köylüler olacağı anlatılmalıdır. Yine ırkçı millet görüşünün içyüzü ortaya dökülerek bunların şövenist Türk milliyetçiliğinden kurtulmaları, Kürt mil-

letin varlığına alışmaları sağlanmalı, Kürt Halkının haklı mücadelesinin doğruluğu ve gerekliliğine inandırılmalıdırlar. Kısaca bu güçbirliği çalışmalarında, Kemalist küçük burjuva aydınlarının yanlış görüşleri değil, işçi sınıfının devrimci dünya görüşü egemen kılınmalı, o yükseltilmelidir.

1970 Türkiyesinde, devrimci gençliğin önüne "Atatürk geliyor" diye slogan atmak devrimci bir tavır değildir.

Bugün Türkiye şartlarında ancak işçi sınıfının öncülüğünde ve işçi-köylü ittifakı temeline dayanarak kurulan geniş anti emperyalist ve anti faşist cephe politikası devrimi bir tavır taşır ve burjuva milliyetçiliğine alet olmaz.

KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİ

İsmet Şerif Vanlı, "Tarihi Kökleri İle Türkiye Kürdistanı'nın Milli Sorunu" adlı kitabında, "Milliyetçiliğin batılı modern etnik muhtevası Kürtler için yeni binşey değildi: Onların milliyetçiliğinin Şeref Han, Hani ve Güney Kürdistan'lı Şair Hacı Kadir Koyi'nin şiirlerinde ifade edildiği gibi, 16. Yüzyıla kadar uzanan etnik ve lenuistik kökleri vardı," demektedir. Sanırım bunu, Kürtlerin daha o zamandan beri bir "millet" haline geldikleri anlamında yorumlamamak gerekir. Çünkü bazı Batı Avrupa ulusları hariç, diğer ulusların tarihi daha da yenidir. Balkan ulusları 19. Yüzyıl sonlarında Osmanlı İmparatorluğuna başkaldırarak milli bağımsızlıklarını ve birliklerini sağladılar ve birer ulus olarak oluştular. Araplar'ın, Türkler'in uluslaşmasında 20. Yüzyılın başlarına rastlıyoruz. Kürtler'in uluslaşma sürecine girmesinde yine bu dönemdedir. Ancak Kürt milliyetçiliğinin kökleri daha da eskidir, bu konuda İsmet Şerif'in söyledikleri doğrudur. Toprak, dil, ruhi şekillenme gibi ulusu oluşturan zorunlu unsurlar tarih içinde birden ortaya çıkmıyorlar. Dil ve ulusal kültür, bazan binlerce yıl süren bir oluşumun ürünüdür ve yine her ulus bugün yaşadığı topraklar üzerinde yüzyıllarca, bazan binlerce yıldan beri yaşamıştır. Ulusun dördüncü unsuru olan iktisadi yaşantı birliği ise kapitalist dönemin getirdiği bir unsurdur. "Millet denen istikrarlı topluluğu feodal dönem yaratamamıştır. Feodal dönem anarşik bir sosyal yapıyı, bölünmeyi temsil eder. Feodal dönemde toplum irili ufaklı beylik-

lere, prensliklere bölünmüştür. Ekonomik hayat durgundur, kendi içine kapalıdır. Her prenslik, her beylik kendine yeten bir ekonomik birim demektir. Üretim ve tüketim başlıca her birimin kendi içinde olur. Malların dolaşımı (mübadele) ise bu dönemde zayıftır. Bu nedene feodal dönemde, aynı toprak üzerinde yaşayan, aynı dili konuşan ve nisbeten ortak bir kültür taşıyan bir toplum henüz millet değildir. Böyle bir topluluk "milliyet" sayılır. Onun millet olabilmesi için bu beyliklerin yıkılması, ekonomik hayatın feodal sınırları aşması, yani bir iktisadi yaşantı birliğinin doğması gerekir.

Kürt Halkı bugün üzerinde yaşadığı topraklarda binlerce yıldan beri yaşamaktadır. Bu bölge Makedonyalılar'ın, Romalılar'ın, Araplar'ın, Moğollar'ın, Türkler'in ve daha birçok kavimin istilalarına uğramış, binlerce yıl ardi arası kesilmeyen bir savaş alanı olmuş, buna rağmen Kürtler, bir kavim olarak ortadan silinmemişler, tersine bu istilalara karşı direnmişler, onları savuşturmuşlar ve bu bölgede zaman zaman krallıklar, imparatorluklar ve birçok prenslikler kurarak yaşamakta devam etmişler; Kürdistan'ın daima hakim unsuru olarak kalmışlardır. Kürdistan tabiri yüzyıllar önceden beri kullanılmaktadır. Arap tarihçileri bu bölge halkından daima "Kürtler" diye söz etmişlerdir.

Kürtler gerek Haçlı Seferlerinde, gerek Osmanlılar ve Safeviler arasındaki savaşlarda yer aldıkları zaman daima bu isimle anılmışlardır.

"Halife Ömer zamanında, 639 yılında Huzistan ve 642 de Darabçird' e karşı yapılan taaruzlarda Araplar karşılarında İranlılar'

dan çok Kürtler'i bulmuşlardır." (Taberi, IV-216, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi.)

"Halife Omer hükümeti zamanında, Kürtler'le mütemadi savaş mecburiyetinde kalınmıştır. 643 te Şehrızor ile diğer birçok kasabanın zaptı çok kanlı olmuştur. Döğüşenler Kürtlerdi. Zorla islamiyeti kabul etmiş olan bir kısım Kürdün bu sıralarda takım takım eski dinlerine döndükleri görülmüştür." (Al Kamil II, 66-76.)

Sultan Sancar zamanında Cibal, Hemedan ve Isfahan bölgesinin batı kısmında, merkezi Hemedan'ın kuzey doğusunda bahar şehri olmak üzere bir Kürdistan eyaleti kurulmuştur." (Türk Tarihi Dergisi, sayı 6, s.53)

"Ordunun sağ kanadında Karaman Emirleri ve Anadolu askerleri ve soluna da Kürdistan emir ve mülükleri yerleştiler. Bendeniz de tereddüt etme huyuna sahibolan Kürtleri devamlı şekilde ittifak içinde idare etmek maksadı ile aralarında bulundum..." (İdris-i Bitlisi'nin Yavuz Selim'e Mektubundan.)

Bu verdiğimiz örneklerde ilginç olan şudur: Mesela "İranlılar" veya "Anadolu askerleri" dendiği zaman belirtilen bir etnik gurup değildir, bir milliyet değildir; Anadolu ve İran coğrafi kavramlardır. Oysa bu örneklerde görülen Kürtler ve Kürdistan tabirleri etnik kavramlardır, belli bir milliyeti, yani Kürtleri işaret etmektedirler.

Bitlisli Şeref Han, Kürt tarihine dair olan Şerefname'nin birinci cildinde şöyle diyor: "Bundan amacım Kürdistan'ın genel hayatında aktif rol oynayan Kürt ailelerinin güzel anılarının perde altında gizli ve saklı kalmamasını sağlamaktır." Osmanlı ve İran tarihinden bahseden Şerefname'nin ikinci cildinde ise, "Al-ı Osman" ve "İran"

sultanlarından bahsettiğini söylemektedir. "Kadir sahibi ve saygıdeğer ulu Al-ı Osman sultanlarının soyu ve atalarının Maveraün-nehir'den ve Horasan'dan Rum ülkesine gelişlerinin nedeni hakkında..." (Şerefname, M.E.Bozarslan'ın çevirisi, cilt 2, s.9)

Görülüyorki Kürtler bir milliyet olarak tarihin oldukça eski dönemlerinden beri var olmuşlar ve Kürdistan'da yaşamışlardır. Bu durum onların dil, kültür, gelenek-görenek bakımından köklerinin eskiye dayandığı ve bugünkü Kürt ulusal karakterine biçim verdiğini göstermektedir.

Ahmedê Hanê'nin Mem û Zîn adlı manzum eserinde Kürtler için yazdıkları ise gerçekten ilginçtir. Ahmedê Hanê Kürtler'in dağınıkliğinden yakınmakta, onların birliğini ve bağımsızlığını istemektedir. O günün şartları içinde bunun, ancak bir Kürt padişahı etrafında birleşmekle mümkün olacağını söylemektedir.

Bakalım ikbale varacakmıyız,
idbarımız sona erecekmi?
Yoksa bu halimiz
Asırlar boyunca böylemi gelip geçecek?.
Kimbilir belki makus talihimiz döner
ikbal yıldızımız parlar
Ve bize yar olurda
Bizden de bir padişah çıkar
Artık kılıcımız işler
Kalemimizin kadri bilinir
Derdimize ilaç,
ilmimize revaç verilir.

Rum ve Acem bize muzaffer olmuş (I)
Bu ne kadar utanılacak bir ayıptır

(I) "Rum" tabirinden kastedilen Osmanlı devletidir.

Eğer aramızda birliğimiz
Ve beraberliğimiz olsaydı

.....
Eğer bizden de bir padişah çıksaydı
Yetimlerimize güler yüzle bakar
Bizi aşağılık ellerden kurtarırdı.

Başımızda Rum,
Harabelerimizde Pum (I)
Hüküm sürmezdi.
Bizler yarı vahşi ve mahkûm
Türk ve tacına esir olmazdık. (2,3)

17. Yüzyılın ikinci yarısında ve Fransız Devriminden bir yüzyıl önce yazılan bu şiir işlediği milliyetçilik özü bakımından gerçekten şaşırtıcıdır. Ancak Kürdistan tarihi gözönüne alındığında buna hiç şaşmamak gerekir. Kürdistan yüzyıllarca Osmanlılar ve İran şahları arasında bir savaş alanı olmuş, bundan da en çok Kürt Halkı acı çekmiştir. Kürdistan bu savaşlarda talan edilmiş, yakılmış, yıkılmış, yüzbinlerce insan öldürülmüştür. Yalnız yoksul Kürt köylü ve esnafı değil, Kürt beyleride bundan şaşkına dönmüşler ve iki tarafın arasında ezilmiş, dağılmışlardır. Kürdistan büyük bir ekonomik, kültürel geriliğe sürüklenmiştir. Ahmedê Hanê bu şiirinde Kürt Halkının bütün bunlara tepkisini dile getiriyor. Bunu da her iki tarafın saldırılarına göğüs gerecek bir Kürt birliğinde, bir merkezi otoritede, bir Kürt padişahında görüyor.

Ancak açıktırki o günün Kürt egemen sınıfına teşkil eden Kürt beylerinin bir bir-

(I) Pum, baykuş demektir.

(2) Bu yanlış çevrilmiştir, "Türk ve Tacik" olacak.

(3) Şiirin bu parçası eski bir çeviriden alınmıştır.

lik kurma sorunu yoktur. Onlar için önemli olan beylik düzeninin devamı ve özellikle kendi beyliklerini, kişisel imtiyazlarını koruma ve büyütmektir. Bunun için de kâh Osmanlılar'la, kâh İran şahlarıyla birleşmişler, çoğu zaman da kendi aralarında çekişmişlerdir. Gerek Osmanlı-İran savaşlarında, gerek beylerin kendi aralarındaki çekismelerde milli ideoloji değil, dini ideoloji, mezhep, aşiret farkları kullanılmıştır. Osmanlı Padişahları ile İran şahlarının Kürdistan'da yürüttükleri savaş, görünüşte bir Alevi-Sünni çatışması olmasına rağmen aslında her iki sarayın, iki büyük despotlugun çıkar kavgasıdır. Bu kavgaya verilen dini renk, sırf istila, yayılma politikasını perdelemek, kolaylaştırmak içindir. Nitekim Yavuz'un İslam Halifeliği unvanını alması da bu amaçladır ve gerçekten de Halifelik, Osmanlılar'ın yayılma politikasına çok hizmet etmiştir. Kürt beyleri de Sünni ve Alevi olmalarına göre gruplaşmışlar ve bu çatışmalara katılmışlardır. Görülüyor ki bu dönemde yürütülen savaşlar, egemen sınıflar, yani feodaller arasında yürütülen savaşlardır ve yoksul halk, nasıl onların toprağında onlar için çalıştıysa, öylece onların ordusunda onlar için savaşmıştır.

19. Yüzyılda Kürt toplumunda da önemli değişiklikler görülüyor. Bu dönem Avrupa yakasındaki Hristiyan halkların ve Arapların imparatorluga başkaldırdıkları, kendi milli devletlerini kurmaya başladıkları bir dönemdir. Aynı dönemde Kürdistan'da da bağımsızlığa yönelmiş milli hareketler görülüyor.

1806 da Sülevmaniye'de Baban Kürtlerinden Abdurahman Pasa başkaldırdı ve bir Osmanlı alayını imha etti, o bölgede hakimi-

yet kurdu. Ancak iki yıl süren eşitsiz bir savaş sonunda yenilgiye uğradı. 1812 de oğlu Ahmet Paşa Baban savaşı tekrar başlattı ve Bağdat varoşlarına kadar ilerledi.

1820 de Zazalar tarafından ve 1829-1839 arasında Revanduz, Hakkari, Tur Abdinê, Sincar ve Diyarbakır çevresinde birçok Kürt ayaklanmaları oldu. Osmanlı hükümeti büyük askeri birlikler seferber ederek ve yıllarca uğraşarak bu isyanları bastırabildi. O dönemde Osmanlı ordusunda danışman olarak görev yapan Alman subaylarından Moltke, "Mektuplar"ında bu ayaklanmaları uzun uzun anlatmakta, Kürtler ve Kürdistan hakkında ilginç bilgiler vermektedir. (1)

Bu dönemde Osmanlılar'a karşı en büyük ayaklanma 1846-47'de, Cizre Bey'i Bedirhan tarafından yönetilmiştir. Bedirhan bazı Kürt beylerinden ve aşiretlerinden müttetikler de sağlamıştı. Bedirhan'ın üzerine gönderilen 60 kişilik ilk Osmanlı ordusu Kürtler tarafından bozguna uğratıldı. Bunun üzerine, Topal Osman Paşa yönetiminde 100 bin kişilik ikinci bir ordu gönderildi. Kürtler bu orduyu da geri püskürttüler. Bunun üzerine, kötü bir duruma düşen Osmanlılar, hileli yollara başvurarak, Bedirhan Bey'in kuvvetlerinin önemli bir kesimine komuta eden yeğenini satın almayı başardılar. Bundan sonra durum Kürtler'in aleyhine döndü.

1875, 1884 ve 1889'da yine Kürt isyanları görüldü. Ancak bunlar da yenilgiye uğramaktan kurtulamadılar. (2)

19. Yüzyıldaki bu Kürt ayaklanmalarında hiç kuşku yok ki milli bir öz vardır. Hareketin başını çekenler bey ve şeyh te olsa-

(1) Moltke, 1870 Alman-Fransız savaşında Alman ordularını yöneten ünlü komutandır.

(2) S. Bedirhan, The Case of Kurdistan, against Turkey

lar, bu hareketler eğer başarılı olsalardı Kürt Halkı açısından bir merkezileşmeyi, yani birliği oluşturacaklardı. Bu birlik ise ister istemez ekonomik, sosyal, kültürel alanda gelişmeyi birlikte getirecekti. Nitekim Osmanlı yönetimi de bunun farkındadır. Bedirhan hareketi bastırıldıktan sonra Diyarbakır, Muş, Hakkari sancakları ile Cizre, Bohtan ve Mardin kazalarında bir "Kürdistan Eyaleti" kurulması düşünülmüş ve kurulmuştur. Kürdistan eyaletinin teskiline dair 20 Cemaziyelevvel 1263 (1847) tarihli olup padişaha sunulan sadrazamlık tezkeresinde şöyle denilmektedir:

"Sırf Padişahımız efendimizin eseri olarak eşkiya elinden kurtarılan ve belki de bu suretle yeniden fethedilen Kürdistan Bölgesinin geleceğine dair.... Müsir Paşanın evvela ifadesine göre ordu merkezi olan Harput kasabası, asker oturmasına yarar bir yer olmakla birlikte, ordu kumandanlığının çevresine isabet etmektedir. Van Gölünün karşı yakasında bulunan Ahlat kasabasının ise.... Ordu dairesinin tamamıyla ortasında bulunduğu gibi Harput'tan ziyade İran ve Rusya hudutlarına yakındır. Askeri mevkiilerle bağlantısı, her tarafa asker sevkinde kolaylığı vardır. Hususiyle Kürdistan'ın kalbinde bulunduğundan ve bu suretle Anadolu ordusunun yumruğu, mütemadiyen nezaret altında tutulması icabeden Kürtlerin tepesinde bulunacağından dolayı, Ahlat'ın bundan böyle Anadolu ordusuna merkez ittihaz edilmesi...." (I)

Gerek Bedirhan hareketinin, gerek bu yüzyıldaki öteki Kürt hareketlerinin birer milli hareket niteliği taşıdıklarına bundan da-
(I) Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, sayı 16
s. 43

ha iyi delil olamaz. Osmanlı idaresi de Kürtlerin "mütemadiyen nezaret altında tutulmasını" en az Türk Cumhuriyet idaresi kadar iyi anlamıştır..

Bu hareketler başarıya ulaşamadı ve o şartlarda ulaşamazdı. İsmet Şerif Vanlı bu dönemi, Kürt milli hareketinde anarşik eski dönem olarak nitelemekte ve ikiye ayırmaktadır:

1. "Prenslük" ya da feodal dönem, başlangıcından 19. Yüzyılın ortalarına kadar.
 2. "Paternalist" yahut "popüler" (halkçı, kitlevi) dönem, 19. Yüzyılın ikinci yarısı boyunca.

Birinciye örnek olarak Soran Beyi Muhamet Paşa'nın 1833-36 daki ve Cizre Beyi Bedirhan Paşa'nın 1842-47 deki hareketlerini göstermekte, şöyle demektedir: "Bu dönemin karakteri prensliktir, çünkü bu hareketleri -tabii olarak kendi imtiyazlarını korumak isteyen, fakat aynı zamanda da ulusal gelenekleri ve kurumları savunan- bazı beyler yönetmişlerdir. Feodaldi, çünkü bu hareketler imparatorluğa karşı olan Kürt asil sınıfı -çöküntüye giden bir sınıf- tarafından yönetilmiştir. Anarşikti, çünkü hareketi yönetenler bir program, sosyal, ilerici muhteva gösterememişlerdi. Hareket düzensizdi: Her bey kendi mülkünü -bazan ötekilerin aleyhine- korumağa çalışıyor, ya da savaşa tek başına girişiyordu. Böyle bir hareketin koca bir imparatorluğa karşı yenilgiye uğraması kaçınılmazdı."

İsmet Şerif, ikinci guruptakiler için şunları söylüyor:

"Osmanlı Kürdistanında bütün 19. Yüzyıl boyunca güçlü silahlı ayaklanmalar görüldü. Nerede prenslikler çözülmüşse -ki ülkenin büyük kesimlerinde çözülmüştü- ayaklanma-

lar popöler (halkçı-kitlevi) nitelikte idi. Beylerinin ve geleneksel liderlerinin yönetiminden yoksun olarak, "Rum"ları (Osmanlı Türklerini) Kürdistan'ın dışına atmak gibi basit bir programla, ya da jandarma ve tahsildarlardan kaçmak için kitleler kendiliğinden, ama öfkeyle ayağa kalkıyorlardı. 1828-1829 Türk-Rus savaşı sırasındaki büyük ayaklanma böyle idi. 1853-55 yıllarında, Kırım Savaşı sırasında Yezdan-î Şer (Aslan Yezdan) tarafından yönetilen ayaklanma da bu nitelikte idi. Yezdan-î Şer, Van ve Bağdat arasındaki bölgeyi bir süre işgal etmişti. 1880-81 yıllarında Şeyh Ubeydullah Şemdinan'ın Hakkari'de başlattığı ayaklanma Persya Kürdistanı'nın bazı kesimlerini de içine aldı; Şeyh Ubeydullah Kürtlerin bağımsızlığını talebediyordu. Halkçı nitelikte olmalarına rağmen bu ayaklanmaların başarı şansı yoktu; çünkü bir teşkilatlanma ve programdan yoksundular." (I)

Osmanlı Padişahı Abdülhamit, imparatorluğu ayakta tutabilmek için Pan-İslamist bir politika güdüyordu. Zaten Avrupa'daki Hıristiyan halklar imparatorluktan ayrıldıkları için başka çaresi de kalmamıştı. O artık hem İslam halifesi, hem Rum imparatoru değildi. Abdülhamit Doğu'da Kürtlerin ve Ermenilerin kurtuluş hareketlerini geciktirmek için onları birbirlerine karşı kışkırtıyordu. O'nun kurduğu Kürt Hamidiye Alayları, yine O'nun türlü fırıldakları sayesinde, Kürtler arasında rekabet ve çatışma kaynağı oldular.

Türk milliyetçiliği ile ilgili birinci bölümde anlattığımız gibi, 1908 Hareketinden sonra Osmanlılarda Türk unsuru artık

(I) İsmet Şerif Vanlı. Survey of the National Question of Turkish Kurdistan, s.15

birinci plana geçmişti. İttihatçılar, Anadolu' daki Türk olmayan halkları zorla türkleştirmeye veya yoketmeye çalışıyorlardı. Bu amaçla Sultan Resat'a, Kürtlerin asimilasyonunu amaç edinen bir kanun imzalatıldı. Bu kanunla Kürtler'in Batı Anadolu' ya sürülmesi ve 100 Türk'ün arasına 10 Kürt isabet edecek şekilde yerleştirilmeleri öngörülmüştü. Bu kanun uygulandı ve 700 bin Kürt Batı'ya sürüldü. Bu insanların çoğu yollarda açlıktan, hastalıktan kırıldılar; kız, kadın ve çocukların binlercesi köleleştirildi.

1908 İkinci Meşrutiyet hareketinden sonra kısa bir süre devam eden nisbi özgürlük ortamında Kürtlerde milli nitelikte bazı dernekler ve siyasi partiler kurdular. O dönemde bir ara cephe birliğine giden on kadar sol partinin iki tanesi Kürtler tarafından örgütlendirilmişti. (I)

1910 yılında yüksek öğrenim gören Kürt gençleri İstanbul'da Hêvî (Umut) adında bir cemiyet kurdular. Yine o dönemde İstanbul'da Kürt Teali Cemiyeti kuruldu. Her iki örgütün amacı da Kürt Halkının milli haklarını sağlamak, Kürdistan'ın bağımsızlığı için mücadele etmektir.

1898 yılında Kahire'de Kürt entellektüelleri tarafından Kürdistan adında bir dergi çıkarılmaya başlanmıştı.

Böylece çağdaş anlamda örgütlü, programlı Kürt milli hareketinin 19. Yüzyıl sonunda ve 20. Yüzyılın başında başladığı görülmektedir. Ancak bu hareketin tabanı, sosyal sınıflar bakımından henüz zayıftır.

I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan Sevr antlaşmasına Kürtler de temsilcileri Şerif Pasa vasıtası ile katıldılar.

(I) Mete Tuncay, Türkiye'de Sol Hareketler.

Bu antlaşmaya göre Doğu illerinde bir Kürdistan Devleti teşkil ediliyordu. (Sevr, madde 62,63,64.) Ancak Kürdistan, önce muhtar bir bölge olarak teşkil edilip yeni Türkiye Devletinin sınırları içinde bırakılıyor ve bağımsızlığı bazı şartlarla sonraya erteleniyordu.

Madde 64 şöyle diyordu:

"Bu antlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra geçecek bir yıl içerisinde, eğer 62. maddede işaret edilen bölgelerdeki Kürt Halkı, Milletler Cemiyeti Konseyine başvurun, bu bölgeler halkının çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmayı arzuladıklarını ispatlarsa ve eğer Konsey de bu halkın bağımsızlığı gerçekleştirme kabiliyetinde olduğuna kanaat getirir ve bunun yerine getirilmesini tavsiye ederse, Türkiye bu tavsiyeye uymayı ve bu bölgedeki hak ve ünvanlarından vazgeçmeyi şimdiden taahhüt eder. Bu vazgeçme işleminin detayları başlıca müttefik güçlerle Türkiye arasında özel bir konvensiyona bağlanacaktır. Bu vazgeçme işlemi yapıldığında ve yapılacağı zaman bu bağımsız Kürt Devleti ile günümüze kadar Kürdistan'ın bir parçası olan Musul vilayetinde yaşayan Kürtlerin kendi arzuları ile birleşmeyi istemeleri halinde, müttefik güçler bu birleşmeye karşı hiç bir itirazda bulunmuyacaklardır."

Bu antlaşma öyle kaleme alınmıştı ki Van, Bitlis, Erzurum gibi illerin yarısı, belki de tamamı, yani Kürdistan'ın önemli bir kısmını yeni kurulan Ermeni Devletine bırakılıyordu. En azından bu sınır son derece muhtak bırakılmıştı. Bu durum, bölgedeki Kürt Halkını daha baştan tepkisini doğurdu ve yer yer Reddi İlhak Cemiyetleri kuruldu. Yine emperyalistlerin Anadolu'yu canlarının istediği gibi paylaşmalarının yanısıra, Irak

Kürdistan'ı İngilizler'e, Güneybatı Kürdis-
tan Fransızlara verilmişti. Anadolunun üs-
tüne çullanan emperyalistlerin düşündüğü
ne Kürtler, ne Ermeniler, ne Rumlar ne de
Araplar'dı. Onlar yalnızca kendi çıkarlarını
nı düşünüyorlar ve Osmanlı mirasını yağma-
lamaya çalışıyorlardı. Böyle bir antlaşma-
yı Türk Halkı gibi Kürt Halkında benimse-
mesi beklenemezdi. Yalnız Türk bölgesi de-
ğil, Kürt bölgesi de düşman saldırısına uğ-
radı. Bu nedenle Kürtler kendiliğinden di-
renişe geçtiler ve yurtlarını savundular.

Kurtuluş Savaşında Türkler'le yanyana dövüşen Kürtler, İsmet Paşa'nın deyişiyle, "en azından Türkler kadar iyi savaşmış olan Kürtler" niçin savaş sonrası sulh konferansında bir ağırlık olmadılar, bir otonomi bile sağlayamadılar? Şüphesiz bunu sağlayacak olan onlardı. Mustafa Kemal veya Lord Gürzon'un lütfedip te onlara bir muhtariyet armağan etmesi beklenemezdi.

Gerçek şu ki Kürtler bu savaşta, Yavuz Selim'in ordusunda nasıl savaştilarsa öyle savaştilar. Yani kendilerinin olmayan bir komuta altında. Kürtler savaş boyunca kendilerine özgü güçlü bir milli organizasyon meydana getiremediler. Gavura karşı bir cihat yapmıştilar, o kadar.

Bu savaşta Türkler de daha çok dini slo-
ganlar kullandılar. Ama Türkler merkezi bir
devlet organizasyonunu, bir orduyu devralı-
yorlardı. Savaş içinde İstanbul Hükümeti'
nin yetkileri yavaş yavaş Ankara Hükümeti'
ne geçti ve savaş bittiği zaman Ankara'da
güçlü bir orduya sahip merkezi bir otorite
oluşmuştu. Türk unsuru savastan sonra, öte-
ki halklarla savaş içinde kurulmuş ittifak-
ları bir yana iterek devleti kendisine mal-
etti.

Kürtler niçin savaş içinde milli bir or-

ganizasyon gerceklestiremediler? Daha çok
Istanbul'da örgütlenmiş olan Kürt aydınları
 bunun için çaba harcamadılar değil. Ancak öncelikle bunu Ankara hükümeti engelledi. Birçok Kürt aydını tutuklandı veya Kürdistan'a gitmekten alıkondu. Ankara hükümeti bunun için Osmanlının devlet cihazını, valilikleri, kaymakamlıkları, kolordu komutanlıklarını kullanıyordu. Ankara hükümetinin bu konudaki çabaları hakkında birinci bölümde örnekler verilmişti. Bir kısım Kürt aydınları ise, Ankara hükümeti tarafından Kürt milli haklarının tanınacağı, savaştan sonra muhtar bir Kürdistan kurulacağı vaadi ile oyalandılar. Özellikle Kürt Tealî Cemiyeti Reisi Seit Abdülkadir -o dönemde Devlet Şurası reisi idi- Kürdistan'ın bağımsızlığının ilanına karşı çıkmış, Anadolu'nun dış saldırıya uğradığı bu dönemde Türkler'le birlikte hareket edilmesini önermişti. "Seit Abdülkadir, Türklerin şu düşkün zamanında onlara darbe indirmekliğimizin Kürtlük şiarına vakıfmadığını ileri sürüyor, şimdilik Türklerle yardım etmeğimizde ısrar ediyordu. Türklerin esasen bir Kürdistan kurma istegini kabul etmiş olduklarını ve Osmanlı padişahına bağlı muhtar bir Kürt idaresi tesisine rıza gösterdiklerini bildiriyor ve Türkler bu vaadlerinden caydıkları taktirde Kürt milletinin bazı kuvveti ile hakkını almaya muktedir olduğunu söylüyordu." (Dr. Nuri Dersimli, Kürdistan Tarihinde Dersim, s.120) (1)

Kürt beylerinin, eşrafının önemli bir

(1) Seit Abdülkadir, 1925 yılında, Şeyh Sait isyanı bahane edilerek İstanbul'dan getirtilip oğlu ile birlikte Diyarbakır'da idam edildi.

kesimi, düşman saldırısı karşısında, düşmanı Anadolu'dan çıkarmayı acil mesele sayıp Mustafa Kemal liderliğindeki hareketle bütünleştirdiler ve Kürdistan'da ayrı bir milli organizasyon gereğini duymadılar. Ankara Büyük Millet Meclisinde Kürdistan namına Mustafa Kemal'le işbirliği yapan Kürt mebuslarının sayısı yetmiş iki idi. (I) Yani Kürtler, herşeyden önce Kurtuluş Savaşı'nın başarısı için çalışıyorlardı. Şüphesiz bu iyi bir şeydi ve Anadolu'nun emperyalist saldırıdan korunması buna bağlıydı. Ama Kürtlerin savaş sonrasını da hesaplamaları ve buna hazırlıklı olmaları gerekirdi. Nitekim savaş kazanıldı ama Kürtler birşey kazanamadılar. Ve sonradan durum öylesine Kürtler'in aleyhine gelişti ki onlar, Osmanlı dönemini özler oldular. Silleleri yedikçe, bir emperyalist işgali sanki bundan daha kötü olurdu, diye düşündüler. Kürtler, Kurtuluş Savaşı sırasında milli bir organizasyon gerçekleştirebilselerdi, şüphesiz sonuç başka olurdu ve Sevr'den çok daha geriye düşmezlerdi.

Kurtuluş Savaşı döneminde, Kürtler'in güçlü bir milli organizasyon meydana getirememelerinde, yukarıda sayılan sebeplerin yanı sıra, Kürt toplumunun o zamanki sosyal yapısını ve asıl bunu hesaba katmak gerekir. Kürt toplumu yüzlerce yıl süren feodal bir dönem yaşadı. IO. ve II. yüzyıllarda yaşamış olan Şaddadi, Hasanveyh, Mervani Kürt devletlerinin dağılmasından ve özellikle Eyubilerden sonra Kürdistan merkezi bir otorite tanımadı; irili ufaklı birçok beylikler, aşiretler halinde uzun, anarşik bir dönem yaşadı. Girdikleri her yeri yakıp yıkan

talan eden Moğol akınlarının ardından, Osmanlı ve İran çatışmaları Kürdistan'ı bir harabeye çevirdi, onu ekonomik ve kültürel bakımdan yıkıntıya götürdü. 20. Yüzyılın başlarında Kürt toplumunda ağa, şeyh, dede, aşiret reisi gibi feodal ve kapitalizm öncesi dönemlere özgü unsurlar egemendi. Bunlar anarşik bir sosyal yapıyı temsil ediyorlardı. Bunların çıkarı, bu anarşik sosyal yapının devamına bağlıydı. Kürt toplumunun ileriye doğru hareketi, birliği, uluslaşması bu sınıfın çıkarlarına ters düşüyordu. Kürt tarihçisi Şeref Han, "Kürtler birbirlerinin sözüne uymazlar; aralarında işbirliği ve ittifak yoktur," derken aslında bu durumu yansıtmaktadır. (I) Herbiri kendi çöplüğünde kendi başına buyruk olan Kürt beylerinin, aşiret reislerinin; yine herbiri ayrı bir tarikatın başında birbirleriyle rekabet halinde olan nüfuzlu şeyh ve dedelerin, biraraya gelmeleri, birleşmeleri beklenemez. Dolayısıyla biraraya gelemiyenler Kürt köylüleri, emekçileri değil, bu unsurlardır.

Şüphesiz Kürt Halkı üzerindeki milli baskıdan bu sınıfta rahatsız olmuştur. Bu nedenle birçok milli ayaklanmaya bu sınıf mensupları da katılmış, hatta bu ayaklanmaların çoğunda başı çekmişlerdir. Ancak bazıları harekete katılırken, çoğunluk tarafızsız kalmış, ya da hiyanet etmişlerdir.

O dönemde bu sınıfların yanısıra, Kürt toplumunu teşkil eden en büyük sınıf köylülerdi. Köylüler ise feodal sınıfın ve aşiret reislerinin kontrolü altındaydılar ve kendi başlarına bir organizasyon kuracak, bağımsız bir politika güdecek halde değildiler. Şehir küçük burjuvazisi (esnaf ve

(I) Şerefname, M.E.Bozarsanın çevirisi, cilt I. sayfa 24

ve zeneatkarlar, küçük burjuva aydınları) güçlü bir sınıf değillerdi ve onlardan da birşey beklenemezdi. Zayıf bir ticaret burjuvazisinin dışında Kürdistan'da ne burjuvazi ne de işçi sınıfı oluşmuştu. Aydınlar sayıca az ve hemen hemen tümü aristokrat aile çocukları idiler. Milli hareket daha çok modern eğitim almış bu aydın tabaka arasında yayılmıştı. Yani milli ideolojinin dayanacağı güçlü modern sınıflar oluşmamıştı. Kürtler, Türkler'de olduğu gibi, uluslaşma sürecini hızlandıracak hazır bir devlet mekanizmasına, bir merkezi otoriteye, ordu, okul gibi kurumlara da sahip değildiler. Aksine karşılarında yüzyıllardır kendilerini ezen ve son dönemde de Kürt milli hareketine engel olan despot bir devlet cihazı vardı. Bu durumda güçlü bir milli organizasyon yaratılamazdı.

O dönemdeki şartların böylesine güçlü bir organizasyona elverişli olmamasına rağmen, Kurtuluş Savaşı sırasında Kürtler'in bağımsızlığına yönelmiş önemli çatışmalar da olmuştur. Daha 1918 yılında Kürdistan'ın bazı illerinde Kürt Teali Cemiyeti'nin şubeleri kurulmuştu. Bu dönemde Kürt milli hareketi bakımından en ilginç gelişmeler Dersim ve Sivas yöresindeki Alevi Kürtler arasında olmuş ve Koçgiri ayaklanması meydana gelmişti. Bu ayaklanmanın hikayesi Dr. Nuri Dersimli'nin "Kürdistan Tarihinde Dersim" adlı kitabında ayrıntıları ile anlatılmıştır. Bu hareketin niteliğini belirtmek bakımından bu kitabın ilgili bölümünden bazı parçaları naklediyoruz:

"Hozat'ta yapılan ittifak neticesinde, Ankara Hükümetinden aşağıda yazılı sorulara karşılık istenmesine lüzum görülmüştü:

"I- Kürdistan muhtariyet idaresine muva-

- fakat eden İstanbul Saltanat Hükümetinin bu baptaki kararını Mustafa Kemal Hükümetinin de resmen kabul edip etmeyeceğinin açıklanması,
- 2- Kürdistan muhtariyet idaresi hakkında Mustafa Kemal Hükümetinin görüş noktasının ne olduğu hususunda Dersimlilere acele cevap verilmesi,
 - 3- Elaziz, Malatya, Erzincan ve Sivas mıntıkaları hapishanelerinde mevcut bütün Kürt mevküfların hemen serbest bırakılması,
 - 4- Kürt çoğunluğu bulunan mıntıklardan Türk hükümeti idare memurlarının çekilmesi,
 - 5- Koçgiri mıntikasına gönderildiği haber alınan askeri müfrezelerin derhal geri alınması." (15 Kasım 1336)

"Bu nota üzerine Ankara hükümet erkânı telaşa düşmüşler; Elaziz'den Dersim merkezine öğüt verici bir heyet gönderilmiş ve bu heyet Kürdistan'ın isteklerinin kabul edileceğini bildirmişti. Dersimliler öğütçü heyeti tehdit ederek kovdular ve Elaziz Vilayeti vasıtası ile Ankara hükümetine aşağıdaki telgrafı çektiler:

"Sevre Muahedesi mucibince Diyarbekir, Elaziz, Van ve Bitlis vilayetlerinde müstakil bir Kürdistan teşekkül etmesi lazım geliyor, binaenaleyh bu teşkil edilmelidir, aksi taktirde bu hakkı silah kuvveti ile almaya mecbur kalacağımızı beyan eyleriz." (25 Teşrin Sani 1336
İmza: Garbi Dersim Aşair Ruesası)

"Bu telgraflara Ankara hükümeti yazılı karşılık vermedi. Ancak Kürtleri oyalamak

için Elaziz Vilayeti vasıtasıyla, hükümetin Kürdistan isteklerine mutabakat ettiğini bildirmek sureti ile vakit kazanmak istediği, Sivas mıntikasına askeri yığılmak yapmasından anlaşılıyordu."

.....
 "Programımız şu idi: İlkönce Dersim'de Kürdistan istiklali ilan edilecek, Hozat'ta Kürdistan bayrağı çekilecek, Kürt milli kuvvetleri Erzincan, Elaziz ve Malatya istikametlerinden sıvasa doğru hareket ederek Ankara hükümetinden resmen Kürdistan'ın istiklalinin tanınmasını istiyecektik."

.....
 "Ankara hükümeti biryandan askeri tedbirler alıyor, diğer yandan.... Meço ve Diyab ağaların Dersim mebusu tayin edildiklerini....Kürdistan istegini kabulde hiçbir mahzur bulunmadığını Elaziz Valisi, Mustafa Kemal adına ilan ediyor ve bu ilanı bizzat Pertek ilçesi merkezine gelerek Dersimli Meço Ağa'ya bildiriyordu. Mutasarrıf bu vaadlerle Meço Ağa'yı aldatmış, Pertek'ten Elaziz'e ve oradan da Ankara'ya götürüp Mustafa Kemal'le görüştürmüştü. Meço'nun bu hareketini gören Diyab Ağa dahi Ankara'nın kendisine gösterdiği menfaat ve payeye kapılarak Kürt milli hareketine arkasını çevirmiş ve Mustafa Kemal'in tuzagına düşmüştü.

"Mustafa Kemal, Ankara askerlik şubesi başkanı Dersimli Mustafa'yı, Dersim'in Karabal aşiretinden kolagalıktan emekli Kango oğlu Ahmet Ramiz'i ve Binbaşı Kürt Hasan Hayri'yi dahi kandırarak bunların Dersim mebusu tayin edildiklerini acele olarak Dersimlilere bildirmiş ve bu suretle Dersim milli hareketini zaafa düşürmeğe muvaffak olmuştu."

"Seyit Rıza mühim bir kuvvetle Dersim merkezini işgal etti ve Mustafa Kemal'e çektiği telgrafla, Ankara'da bulunan ve Dersimliler adına mebus tayin ediyen şahısların Dersim'i katiyen temsil selahiyetini haiz olmadıklarını, Dersim'in bağımsız bir kürt idaresi istediğini ve bu milli istek Ankara hükümeti tarafından kabul ve resmen ilan edildikten sonra, ancak Kürdistan'ın bir konfederasyon şeklinde Ankara ile işbirliği yapacağını bildirdi."

1921 yılı başlarında Koçgiri İlçesi ve çevresinin başlattığı ayaklanmanın niçin başarılı olmadığını, aynı kitaptaki şu bölüm aydınlatmaktadır:

"B- Kürt milletinin içtimai kurumunun ekseriyetle aşiret şeklinde bulunması, aşiretler arasındaki husumet ve ademi itimat, kurtuluş savaşları için gereken birlik ve ahengi baltalamıştı. Orta halk tabakasının noksanlığı dolayısıyla de aşiret reisleri kolaylıkla düşman tarafından aldatılabilmişti.

"C- Din ve mezhep ihtilafları dolayısıyla Kürtler arasında mevcut itimatsızlığı gidermeye muktedir münevver kitle henüz yeterli bir yekûna ulaşmamıştı." (1)

Bu hareket Kurtuluş Savaşının kritik bir döneminde yer almış olmasına rağmen, yukarda aldığımız parçalardan anlaşılacağı üzere, Kürtler'in maksadı Ankara Hükümetine Kürdistan'ın muhtariyetini kabul ettirmektir. Kurtuluş Savaşı sonrasında ortaya çıkan durum, Kürtler'in Ankara hükümetine güvenmemekte ne kadar haklı olduklarını göstermiştir.

(1) M.N.Dersimli, aynı eser, s. 128-131

Daha 1922 yılında kurulan Kürt örgütlerinden biri de Kürt İstiklal Cemiyeti'dir.

"Kürt haklarını korumak amacıyla 1922 yılında Cibranlı Miralay Halit Bey'in başkanlığında ve Bitlis mebusu Yusuf Ziya ile birçok Kürt subaylarının istiraki ile Erzurum'da Kürt İstiklal Cemiyeti adlı bir parti kurulmuştu. Bu parti ile işbirliği yapan Kürt subay ve aydınlarının maksadı bütün kürdistanı kapsayan bir teşekkül yaratmaktı. Bitlis, Darahini, Elaziz, Diyarbakir, Urfa, Siirt ve daha birçok yerlerde parti şubeleri kurulmuştu.... Bu fırkanın kurmay başkanı İhsan Muri idi ve fırka dahilinde Van'lı Rasim, Hurşit, Tefvik Cemil ve Rıza adlı Kürt subayları dahi vardı. Bu subaylar yukarıda adı geçen parti merkezinden aldıkları emir gereğince oldukları mülklerdeki aşiretler arasında isyan teşkilatı yapmakta ve Kürtleri birleşmeye davet etmekte idiler....Bu teşkilata şeyhler de girmişlerdi. Başta Şeyh Sait olduğu halde, Melikanlı Şeyh Abdullah, Çapakçur'un Çan şeyhleri, Palu'lu Şeyh Şerif ve daha birçok şeyhler dahil idiler."
(1)

Türkiye'de Kurtuluş Savaşı sonrasında tekrar başlayan Kürt isyanları, ardi arası kesilmeksizin 1938 yılına kadar devam ettiler. Bu dönem zarfında hemen hiçbir yıl yoktur ki Kürdistan'ın şurasında ya da burasında bir isyan dalgası olmasın. Bu isyanların en ünlüleri 1925 Şeyh Sait, 1928-31 Ağrı, 1937-38 Dersim isyanlarıdır. Bu yazılarda bu isyanların hikayesi uzun uzun anlatılacak değildir. Bu yazıların amacı, konuyu daha çok teorik düzeyde yorumlamak

(1) M.N.Dersimli, aynı eser, s. 173

ve bu alandaki yanlışları, kasıtlı propa-
gandaları cevaplandırmaktır. Zaten bu a-
yaklanmalar hakkında bilgi edinmek iste-
yenlerin başvurabilecekleri -Türk hüküme-
tinin ve burjuva basınının tek taraflı, ya-
lan ve demagojive dayanan kaynakları dı-
şında- tarafsız doğru tarihi kaynaklar da
vardır. Kürt Tarihi hakkında önümüzdeki
dönemde daha derli toplu çalışmalar yapı-
labilir ve yapılmalıdır.

Türkiye Kürdistanı'ndaki bu ayaklanma-
ların yanısıra İran Kürdistanı'nda da Kürt-
ler, aynı dönemde birkaç kere milli hakla-
rı için ayaklandılar. Bunlardan biri Sim-
ko'nun yönettiği, aynı adla anılan ayaklan-
madır. İran Kürtleri İkinci Dünya Savaşı
sırasında Komela Civanên Kurd (Kürt Genç-
leri Birliği) adında bir teşkilat kurmuş-
lardı. Daha sonra 1945 yılında Mahabat'ta
Kürdistan Demokrat Partisi kuruldu. Bu par-
tinin amacı, "Kürt Halkının Manifestosu"
başlığı altında şu şekilde belirtilmişti:

"Kürt Halkı dünyayı faşizm tehlike-
sinden kurtaran ve en güçlü ifadesini
Atlantik Beyannamesinde bulan temel
ve doğal insan haklarının evrensel do-
kunulmazlığı prensibinden esinlenerek
beyan eder....

"1- İran Kürt Halkı serbest irade-
siyle dahili yönetimi bizzat eline a-
lacak, mahalli işlerini kendisi yürü-
tecek ve İran Devleti içinde milli bir
otonomiye sahibolacaktır.

"2- Kürt dili resmi dil olacak ve
bütün Kürdistan'da tüm eğitim öğre-
tim bu dille yapılacaktır.

"3- Kürdistan Eyalet Meclisi en kısa zamanda, Anayasa sınırları içinde seçilecek ve bütün kamu görevlerinin kontrolü ve yürütülmesi işlerini organize edecektir.

"4- Kürdistan otonomi idaresinin bütün memurları yerli halktan olacaktır.

"5- Parti, Azerbaycan Halkı ile ortak çıkarları etrafında, gerçek bir kardeşlik dayanışmasını gerçekleştirecek ve bu topraklar üzerinde yaşayan Hıristiyan topluluklara karşı da aynı kardeşlik bağları içerisinde bulunacaktır.

"6- Parti, Kürt Halkının moral, sağlık ve ekonomik durumunu, en kısa zamanda girişilecek tarımsal, ticari, endüstriyel ve hijyenik çalışmaları ile geliştirecek ve düzenliyecektir."

İran Şahlığının bu programı kabul etmemesi üzerine 22 Ocak 1946 tarihinde bağımsız Mahabât Cumhuriyeti kuruldu. Ancak bu cumhuriyet kısa ömürlü oldu. Emperyalistlerden destek alan gerici Şahlık idaresi tarafından yıkıldı.

Irak Kürdistanındaki milli hareketlerden de kısaca sözedelim:

Irak Kürdistanında 1918 Mayısında, Şeyh Mahmut Barzenci'nin başkanlığında bir Kürt hükümeti kuruldu. Ancak daha sonra İngilizlerle çatışan Şeyh Mahmut Irak'ı terketmek zorunda kaldı. 1922'de tekrar Irak'a döndü ve yeniden Güney Kürdistan'ın bağımsızlığını ilan etti. Yeni bir Kürt hükümeti kurdu, posta ve damga pulları bastırdı, Roja Kurdistan (Kürdistan Güneşi) adlı bir

gazete 'yayınlattı. İngilizler 1923 yılında yeniden saldırıya geçtiler ve Şeyh Mahmut İran'a çekilmek zorunda kaldı. Irak Arap hükümeti 1926 yılında Kürtler'e haklarının verileceğini vadetti, ancak sözünde durmadı. Şeyh Mahmut 1930'da döndü ve tekrar ayaklandı. Araplar yine İngiliz hava kuvvetlerinin (R.A.F.) yardımıyla, Kürt köyleri üzerine 250'şer kiloluk bombalar yağdırarak, ancak sekiz ay sonra isyanı bastırabildiler.

1931 ve 33 yıllarında iki kere Şeyh Ahmet Barzani ayaklandı. Bu ayaklanmaların ikisi de ötekiler gibi, İngiliz hava kuvvetlerinin köy ve kasabaları merhametsizce bombalaması sonucu bastırılabilirdi.

1943 yılında Şeyh Ahmet'in küçük kardeşi Mustafa Barzani (şimdiki Irak Kürt lideri) ayaklandı ve hükümet kuvvetlerini peşpeşe yenilgilere uğrattı. Irak hükümeti sonunda Kürtlerle şu antlaşmayı imzalamak zorunda kaldı:

1- Asi aşiretin bütün tutukluları serbest bırakılacaktır.

2- Aşiret bütün kuvvetlerini ve Irak ordusundan alınmış silahlar da dahil olmak üzere, bütün silahlarını muhafaza edecektir.

3- Irak Kürdistanında erzak eşit şekilde dağıtılacaktır.

4 Kürt bölgelerinde görevli bütün Arap memurların yerine Kürt memurlar atanacaktır.

5- Öğrenim sahasında Irak Kürdistanı kültür otonomisinden yararlanacaktır. Yeni okul ve hastahaneler açılacaktır.

(1)

O zaman Irak hükümet başkanı Nuri Sait

idi. Irak hükümeti sözünü yine tutmadı ve savaş ta yeniden başladı. Çarpışmalar 1945 e kadar sürdü; Kürtler, 9 uçak düşürdüler, 8 radyo vericisi, 8 top, 400 obüs, 2000 tüfek ve 100 bin civarında mermi ele geçirdiler. Ve bu savaşta da Arap hükümetinin yardımına İngiliz hava kuvvetleri yetişti. Barzani kuvvetleri 1946 yılı başlarında, İran'da yeni kurulmuş olan Mahabat Cumhuriyetine geçtiler. (1)

Mahabat Cumhuriyeti'nin yıkılışı üzerine Barzani, yönetimindeki Kürt savaşçıları ile tekrar Irak'a döndü. Ancak Irak hükümeti, İran ve Türkiye ile birlikte, onu çember içine alıp yoketmeğe hazırlanıyordu. Bunun üzerine Barzani, 500 civarındaki savaşçı ile birlikte, Sovyetler Birliğine geçmek üzere, Türkiye-İran sınırı üzerinden kuzeye doğru hareket etti. Kürtler büyük bir ustalıkla Türk ve İran birliklerinin kurdukları bütün engelleri aştılar, çarpışarak yol aldılar. Koi mıntıkasında pusu kurmuş olan bir İran birliğini yokettiler. 52 gün süren çetin bir yürüyüşten sonra, Aras Nehri'ni geçerek Sovyetler Birliği'ne ulaştılar. Barzani ve arkadaşları 1958 Irak ihtilaline kadar orada kaldılar.

1958 devriminden sonra Irak'ta Cumhuriyet kuruldu. Kürtler ihtilali desteklemişlerdi. Irak'ın yeni anayasasına, Irak toplumunun Araplardan ve kürtlerden oluştuğu maddesi kondu. Ancak Arap hükümeti, herzamanki gibi sözünü tutmadığından, Kürtlere tanınan demokratik haklar gerçekleştirilmediği gibi, tersine Kürtler üzerinde

(1) L.Rambout, Aynı eser, s. 110

terör hareketlerine başvurulduğundan, Kürtler, 1961 yılında tekrar ayaklandılar. Barzani'nin liderliğinde yürütülen savaş dokuz yıl sürdü. Arap ordusu yenilgiden yenilgiye uğradı, Bağdat'ta durmadan iktidarlar devrildi. Nihayet 11 Mart 1970'te barış antlaşması imzalandı ve Irak hükümeti, Kürdistan'ın muhtariyetini kabul etti. Ancak Irak hükümeti bakalım bu kez sözünde duracak mı?. Aradan üç yıl geçmiş olmasına rağmen antlaşmanın hükümleri henüz tüümüyle uygulanmış değil ve Irak hükümeti bir oyalama peşinde.

Cumhuriyet dönemindeki Kürt ayaklanmaları hakkında, Türk hükümeti, bu ayaklanmaların gerici, dinci, emperyalizmin kışkırtması hareketler olduğunu propaganda etmiş; Türkiye ve dünya kamuoyunu aldatmaya çalışmış ve bunu bir ölçüde başarmıştır da. Aynı şeyi Kürt sorunu ile karşı karşıya olan öteki ülkeler de yapmaktan geri kalmamışlardır.

Türk aydınlarının -hatta solcu görünen aydınlarının- pek çoğu bu ırkçı-militarist propogandaya kanmışlar, alet olmuşlar, hatta onun gönüllü savunuculuğunu yapmışlardır. Mesela sosyalist olarak bilinen yazar Kemal Bilbaşar, Cemo ve Memo romanlarında, Kürt isyanlarını, devrimci Kemalizme karşı gerici bir tepki olarak göstermekte -bu arada bazı hükümet memurlarını ve jandarma onbaşılarını suçlayarak denge kurmak istemesine rağmen-, Kürt milli sorununu tahlil etmeyi ve değerlendirmeyi düşünmemektedir. Bilbaşar'a göre Dersim isyanının asıl sebebi Atatürk'ün çıkarmak istediği "Toprak zagonu"dur. Yani Dersim ağaları, Atatürk'-

ün toprak kanunu çıkararak yoksul köylüye toprak dağıtmak istemesine karşı, halkı aldatarak isyan etmişler! Doğrusu şasılacak bir iddia.. Çünkü ne Atatürk'ün, ne de başkalarının böyle bir çabası olmamıştır. O dönemde böyle bir kanun çıkarılmamıştır. Bu tamamen komik iddiayı sayın Bilbaşar'ın romancı muhayyilesi çıkarmış olmalı. Bay Bilbaşar'ın bu romanlarında Kürt yurtseverleri gerici ve zorba ağaların safında gösterilmekte, Kürt hareketlerine hıyanet edenler ve hükümete casusluk yapanlar ise birer ilerici olarak sunulmaktadır.

"Kadro"cu solculuğun muhterem pederi ve Atatürk dahil, herkese akıl hocalığı yapmaya kalkan, bu huyunu hâlâ da terketmemiş olan, cilt cilt şişirme kitaplarla kendisini bir allame-i cihan gibi sunmak isteyen Bay Şevket Süreyya Aydemir, bakın Şeyh Sait isyanı ve Kürtler hakkında ne diyor:

"Bu isyan yakın tarihimizde Şeyh Sait isyanı olarak geçer. Çünkü isyanın başı, Hınıs'ta yerleşmiş olmakla beraber, Palu-Piran taraflarında ve civar ilçelerde sözü geçen Şeyh Sait adında bir sergerde idi.... İsyani bir hafta gibi kısa bir zaman içinde bazı vilayetlere yayılmakla beraber, daha ziyade bir beyler, şeyhler isyanı olarak kaldı. Kürtlerle meskün bütün bölgelerde bir milli hareket haline gelemedi. Bu sebeple bazı yazarların kullandığı ifadeye rağmen, Şeyh Sait isyanını bir Kürt isyanı olarak vasıflandırmak zordur." (1)

".... Ama çeşitli kanlarla karışmış olmak, çeşitli kollara ayrılmak, hiçbir zaman bir kavim ve millet birliği teşkil

(1) Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam, 212

etmemek, hiçbir zaman güçlü bir devlet kurmamış olmak, çeşitli kollara ayrılan bir diller gurubunu benimsemek Kürtler'in gerçek özellikleridir." (1)

Bu büyük inceleyici (!) üç ciltlik Tek Adam'da, Kurtuluş Savaşını anlatırken bile Kürtlerden tek kelime sözetmiyor da, Şeyh Sait isyanı sebebiyle Kürtler'e ayırdığı üç-dört sayfada, Kürtler'in tarihi konusunda, Dr. Fritz adındaki, kendi tipinde bir tarihçinin herzeleriyle, bir Kürt haini olan Mehmet Şerif adındaki aşiret reisinin Varto Tarihi'ne (!) dayanıyor. Oysa, Türkiye'de yasaklanmış olsa bile, dünyada Kürt tarihi ve dili ile ilgili kıyamet kadar eser vardır ve Bay Aydemir bu konuda daha ciddi eserleri, incelemeleri kaynak alabilirdi. Ama Bay Aydemir saçmalıyor, bunu bile bile yapıyor. O ve onun gibiler, Kürt Halkının inkarı konusundaki resmi kampanyaya çanak tutuyorlar.

İrkçı Türk hükümetlerinin Kürt isyanlarına yakıştırdığı gericilik iddiasına inanmak için gerçekten çok saf, ya da budala olmak lazım. L. Rambout, "Vatanseverlik mi, yoksa taassup mu?" başlığı altında, Şeyh Sait İsyanı için şunları yazıyor:

"Hertürlü beynelmilel mecburiyetten kurtulan Mustafa Kemal, Kürt meselesini, Ermeni meselesini Ermenileri yoketmekle halletmiş olan Kızıl Sultan gibi (1894 teki Ermeni katliamını kastediyor.H.M.) halletmek istedi. İmzasının hilafına, Ankara Hükümeti daha 1924 yılında Kürt dilinin kullanılmasını yasakladı. Ve hür fikir ve inançlarıyla tanınmış Kürt lider ve ay-

dınlarını sürgüne gönderdi. Bunun tepkileri kendini göstermekte gecikmedi. Aydın ve subayları etrafında toplayan Cibran aşiret reisi Albay Halit Bey'in idaresinde silahlı bir direnme hareketi teşkilatlandı." (1)

Daha önceki bölümde yazdığımız üzere, Şeyh Sait İsyanını hazırlayan örgüt Cibranlı Albay Halit Bey'in 1922 yılında kurduğu Kürt İstiklal Cemiyeti'dir. İsyanında dini sloganlar da kullanılmış olması bu isyanın gerici bir hareket olduğunun göstergesi olamaz. Eğer öyle olsaydı, Kurtuluş Savaşı boyunca sürekli olarak dini sloganlar kullanan Mustafa Kemal'in de gerici bir hareket yürüttüğüne hükmetmek gerekir. Oysa bu isyanın gerçek niteliğinin milli olduğunu Ankara Hükümeti de bilmektedir. Nitekim Şeyh Sait ve arkadaşlarını yargılayan Diyarbakır İstiklal Mahkemesi savcısı, iddianamesinde bu isyanın Bosna, Hersek, Arnavutluk ve öteki Balkan ülkeleri ile Suriye ve Filistin kurtuluş hareketlerinin bir benzeri olduğunu itiraf ediyor ve bunun bir "Kürt ihtilali" olduğunu söylüyor. Mahkeme reisi ise sanıklara hitabederken aynen şöyle diyordu: "Aranızdan bazıları hükümetin idari yolsuzluklarını isyan bahanesi yaptılar, diğerleri hilafetin müdafasını sebep olarak gösterdiler; fakat hepiniz bir noktada birleştiniz: Bağımsız bir Kürdistan yaratmak."

"Şeyh Sait, idam edilmeden önce, "Ölüme, Kürt şehitleri diyarına sakin kalple gideceğim; zira dört milyondan fazla Kürt kanlarımızın hesabını birgün mutlaka soracaktır," demişti. kendisini idamdan kurtar-

(1) L. Rambout, Kürtler, s.25, Ronahi yayınları.

mak için ailesinin, kilolarca altını rüşvet olarak verdiği Dr. Fuat ise, mahkemede görüşlerinden taviz vermeyi reddetmiş ve son sözünde "Yaşasın Kürdistan" diye bağırmişti. (Bu davalar sebebiyle İstiklal Mahkemesinin hakim ve savcılarını aldıkları rüşvetlerle pek büyük servetler edindiler.)

Daha Şeyh Sait ayaklanmasının ardından yer yer direnişler sürerken, Ağrı ayaklanmasını düzenleyen Hoybun (Bağımsızlık) Cemiyeti, 5 Ekim 1927'de, dört Kürt örgütünün birleşmesiyle kuruldu. (Bu örgütler: Kürdistan Teali Cemiyeti, Kürt Teşkilatı İçtimaiye Cemiyeti, Kürt Millet Fırkası ve Kürt Ulusal Birliği, idi.)

Hoybun Cemiyeti, 1927 yılında Ağrı Dağı çevresinde bir direnme hareketi örgütledi. Bitlisli İhsan Nuri Paşa başkomutanlığa seçildi. İbrahim Paşa (Haski Tello) yönetiminde bir hükümet teşkil edildi. Kürdistan'ın bağımsızlığı ilan edildi ve Ağrı Dağı'na Kürt bayrağı çekildi. Matbaa kuruldu ve Kürtçe gazete çıkarıldı. Ankara hükümeti iki yıl süre ile hareketi pasifize etmeye çalıştı, bunu başaramayınca bölgeye geniş askeri birlikler sevketti. 1930 Mayısında Salih Omurtak komutasında iki ordu Ağrı Dağı bölgesini sardı. Aylarca süren çarpışmalarda Kürt savaşçıları 1700 harb esiri aldılar, 60 mitralyöz, 24 top ele geçirdiler, 12 uçak düşürdüler. Türk Hükümeti bu isyanı bastırmak için İran'la anlaştı. Doğu Beyazıt Ovasının bir kesimi İran'a terkedilerek "Küçük Ağrı" Dağı Türkiye hudutları içine alındı. Böylece isyan dışardan tecrit edilmiş oluyordu. Dışarı ile bağlantıları kesilen

Kürt savaşçıları 1931 yılında bir yarma hareketine girişerek İran'a geçtiler. Bu isyan sırasında da pekçok Kürt köyü bombalandı, ateşe verildi. Savaşçılardan kimseyi yakalayamayan Türk hükümeti hincını silahsız sivil halktan aldı, savunmasız binlerce kişi süngüden geçirildi. Ve "muzaffer ordu", bir yandan dönüş yolu üzerindeki Kürt köylerini yakıp yıkarken, talan ederken, bir yandan da Muş köylerinde yakaladığı bazı köylüleri isyanın elebaşları ilan ederek durumunu kurtarmaya çalıştı. Elebaşlıkla hiçbir alakası bulunmayan bu adamlar Adana'da yargılanıp idam edildiler! Türk Hükümeti 1932 yılında yeni bir sürgün kanunu çıkardı.

Türkiye'de Cumhuriyet dönemindeki isyanların sonuncusu Dersim isyanıdır.

Dışa karşı yalçın dağlarla, sert akışlı akarsularla adeta tabii bir şekilde korunmuş olan Dersim, tarihte Kürdistan'ın uğradığı birçok istila hareketlerini kolaylıkla savuşturmuş. Osmanlı İmparatorluğu bu bölgeye nüfuz edememişti; Cumhuriyet hükümeti ise ancak 1938 yılından sonra edebildi.

Dersim 1938 yılına kadar da Türk militaristlerini sürekli şekilde uğraştırdı. Bölgeye gönderilen bazı alaylar, Dersimliler tarafından silahlarından tecrit edilerek geri gönderildiler. Bu yüzden Elazığ'da durmadan valiler değişti; bunlardan bir tanesi öfkesinden delirdi.

Türk Hükümetinin bu isyana sebep olarak Dersimlilerin yol-okul gibi medeni araçlara karşı çıkmasını göstermesi saçmadır. Bir kere Türk hükümeti, Kürtleri, onlardan fazla düşünecek değildir. Kürtler

bir karanlıkta boğulup gitseler bu Türk hükümetinin umurunda bile olmaz; aksine onu son derece sevindirir. Dersimliler sadece Türk boyunduruğunu tanımak istemedikleri için direndiler; ondan haksızlık, kötülük ve zulüm gördükleri için direndiler. Dersimlilere okul götürmeyi çok düşünen Türk hükümetleri, acaba niçin onlara kendi dillerinde bir okul götürmeyi düşünmediler?

Dersim Halkının aşiretler şeklinde yaşamasına, ekonomik ve sosyal hayatın geriliğine rağmen Dersim ayaklanmasının milli nitelikte olduğu kuşkusuzdur. Dersim, Kürt milli kurtuluş hareketlerinde çok kurban vermiş, bu hareketlere kendi içinden yetiştirdiği çok aydın katmıştır. Dersim hareketinin lideri Seit Rıza, milli bilince ulaşmış ve bunun için taviz vermeden yıllarca mücadele etmiş bir liderdi. Hareketin beyni olan Alişer ise Kürt kurtuluş hareketlerine bütün ömrünü vermişti. Daha 1920'lerde Koçgiri Kürt bağımsızlık hareketini yönetenlerden biri idi. Alişer son derece canayakın, halkın dostu bir halk ozanıydı.

Hükümet Dersim isyanını bastırmak için Batı illerinde kısmi seferberlik ilan etti. Büyük kuvvetlerle bu bölgeyi kuşattı. Dersimliler, bir yıldan fazla bir süre çetin bir savaş verdiler, ırkçı saldırganları büyük kayıplara uğrattılar. Bu savaşlarda Dersim'in halk kahramanları büyük destanlar yarattılar. Ancak şartlar çok elverişsiz ve güçler eşitsizdi. Dersim tüm çevre illerden tecrit edilmişti. Hükümet, her zaman yaptığı gibi aşiret husumetlerinden yararlanmış, aşiretleri birbirlerine kar-

şı kullanmış, onların birlikte hareketlerini engellemiştir. Alisher, satın alınan bir yakını tarafından kahpece öldürüldü ve başı Türk komutanına götürüldü. Bütün bu sebeplerle bu ayaklanma da yenilgiden kurtulamadı. Buna rağmen ünlü Demenan aşireti teslim olmayı reddetti ve dağlardan inmedi. Bu savaşçılar daha birkaç yıl dağlarda direndiler, birkısım hainleri temizlediler ve ancak 1950'de af çıktığı zaman silahlarını bıraktılar.

Şeyh Sait ve Ağrı ayaklanmalarından sonra olduğu gibi Dersim ayaklanmasından sonra da Kürt Halkı büyük bir katliama uğratıldı. Çocuk, kadın, yaşlı, genç ayırımı yapılmaksızın halk kitle halinde ve en korkunç usullerle (Binlercesi süngülenip uçurumlardan atılarak, değirmenlere doldurulup yakılarak ve s.) imha edildiler. Bu insanlığa karşı işlenen bir suçtu ve dünyanın gözleri önünde işleniyordu. Ama ne salonlarında hak ve hukuk üstüne hergün yüzlerce nutuk çekilen Milletler Cemiyeti ne uluslararası hukuk kurumları, ne şu, ne de bu kılını bile kıpırdatmadı. Bu şekilde Dersim'de 60 bin kişi katledildi. Öldürülenler, kitleler halinde, son derece ağır, gayri insani şartlar altında Batı Anadolu'ya sürüldüler. Dersim'in bazı bölgeleri tamamen insanlardan boşaltıldı. Buralarda 1950 yılına kadar yalnızca Kurtlar, ayılar, tavşanlar dolaştılar.

Ve Türk militaristleri, ırkçıları, utanmadan, Dersimlileri medeni yaptıklarını dünyaya haykırdılar. Bu alçaklar ne Dersime, ne Kürdistan'ın öteki kesimlerine karşı olan düşmanca tavırlarını hiçbir zaman terketmediler. Bugün de orada bir işgal ordusu gibi dolaşüyor ve zulümleri-

ne devam ediyorlar.

Kürt isyanlarının arkasında "İngiliz parmağı"nın olduğu, veya bunları emperyalistlerin kışkırttığı iddiası ise safsata-dır ve gerçeğin tam tersidir. Gerçek su ki Kürdistan'ın bugünkü parçalı durumunun, sö-mürge içinde sömürge olusunun ve Kürt Hal-kının çektiği bunca acıların başlıca sebe-bi emperyalizmdir.

Emperyalistlerin Kürt Halkının yakası-na yapışmaları daha 19. Yüzyılın ilk yarı-sında başlar. Bedirhan Paşa olayı sebebiyle Musul İngiliz konsolosu, İngiliz elçisi-ne yazdığı 19 Eylül 1846 tarihli uzun ra-porunda şöyle diyor:

"Kürtler, dağlı Hristiyanlar aleyhin-de hertürlü kötü muameleyle başlamışlardır. Bedirhan Bey de istiklal mevkiinde başıboş bırakılmamalıdır. Hükümeti Seniye (Osmanlı Hükümetini kastediyor, H.M.) Bedirhan Bey'in kuruntuya dayanan kuvvet ve kudretine aldanarak, kendisine bazı mer-tebe müsaade ile muamele etmektedir. Bedirhan Bey'in aleyhtarları ile düşmanı pekçok-tur. Şeyhler buradan uzaklaştırılır, Bün-yaniş, Zibari v.s. Kürt aşiretleri hükü-metçe ele alınırsa, bunlar Bedirhan Bey'i bu dağlardan pek çabuk atarlar. Tuhup, Ci-lo ve Baz Nasturilerinin elinde birkaç bin tüfek vardır. Bu tenkil hareketinde onlar-dan da istifade edilebilir. Tayyar Paşa hazretleri bayramdan sonra Cizre'ye kadar devre çıkmak niyetindedir. Maiyetinde bir-hayli asker bulunacağından...." (1)

Elçi durumu Londra'ya bildirmiş ve al-

(1) Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, cilt 3 sayı: 13

dığı cevabı konsolosa iletmiştir. Elçi, şöyle sözler ediyor:

"İngiltere Devleti Nasturiler hakkında Devleti Aliyeye olan maruzatımı beğenmiştir. Nasturilerin iyi ve emin halde bulunmalarını İngiltere Devletinin istemesi, onların yalnız Hristiyan oldukları için değildir. Belki bu Devleti Aliye'nin (Osmanlı Devleti) siyasi menfaati ile münasebeti bulunduğu içindir. Devleti Aliye'ye karşı İngiltere'nin yol gösterisi ve öğütü..."

Açıkça görüldüğü üzere, İngiltere Devleti, Devleti Aliye'ye, "Bedirhan'ı ve Kürtler'i ez, bu senin de menfaatin icabıdır!" diye nasihat ediyor ve bunu nasıl yapacağını da (Aşiretleri birbirine karşı kıskırtma, şeyhleri sürgün v.s.) "yol gösteriyor."

Bu konuda Musul Fransız konsolosu daha da ileri giderek, 20 Eylül 1846 tarihli raporunda şöyle diyor:

"Hükümeti Seniyye, birkaç yıldır Kürt asilerini terbiye etmeye çalışmışken, hepsinin kuvvetlisi olan Bedirhan Bey hakkında hâlâ bir tedbire başvurulmaması gariptir. Hatta Devleti Aliye'nin bu tereddüdü korkuya hamledilmektedir. Bedirhan Bey ise bu halden istifade ederek, hükümetin kuvvetini hiçe sayıp kendisine bağlı olan Kürtler üzerindeki kuvvet ve nüfuzunu çoğaltmaktadır. Şimdiye kadar bağımsız olan Kürt beylerini hükümetin zorla itaat altına alacağını İstanbul gazetelerinde okumuştum. İsmail Paşa'nın idaresinde tasarlanan hareketin, Bedirhan Bey'i de kapsamı içine almasını arzu ederim. Fakat İsmail Paşa'nın maiyetindeki askerinin kifayetsizliği hayırlı bir netice alınmasına mani olacağı gibi, eski Sard-ı Azam merhum Reşit

Paşa'nın sevkettiği, talim görmüş, yeteri derecedeki asker, Bedirhan Bey'in önünden iki defa geri çekilmeğe mecbur kalmıştı. hükümetin bu bapta acele ve yeteri derecede tesirli tedbirler alması...."

Fransız elçisi, bunun üzerine hükümetine yazdığı uzun yazıda şöyle diyor:

"Nasturiler üzerine çevrilmiş olan beliyeyi, görüşme ve nasihat yolu ile uzaklaştırıp ortadan kaldıracığına inanmış ve bu kafi bir tedbir sayılmıştı. Bu ümide güvenmezdim. Hatta Sadr-ı Azam ve devletli Ali Efendi hazretleri ile görüşmemizde vaziyet, devletin şan ve itibarının, menfaatlarının muhafazası bakımından, işin yumuşaklıkla değil, zor kullanmak suretiyle bastırılması lüzumunu ortaya koymaktaydı.. Birkaç gün önce Bedirhan Bey'in vücudu, Osmanlı Hükümeti için bir noksanlık idi. Bugün ise Bedirhan'ın ortada durması devlet için bir utanç sebebidir. Onun kirliliğünden Kürdistan'ı temizlemek lazımlı gelmektedir. Adı bile birgün unutulup gidecektir. Maruzatta bulunduğum zatın da, düşündüklerime inanmış ve uymuş olduklarını kesinlikle bildiğim için, sert ifadeden çekinmedim. Bu talimatın bir suretini devletli Ali Efendi hazretlerine teslim etmenizi rica ederim." (1)

Bilmem bu kadar açık yazıların yorumu gerekir mi?. Devam edelim:

Erzurum'daki İngiliz konsolosuna, 25 Şubat 1846 tarihinde İstanbul'daki elçiye gönderdiği ve bir suretini Dışişleri Bakanlığına verdiği raporunda, Osmanlı Hükümetine, Kürt isyanını bastırmak için, akla

(1) B.T.T.Dergisi, 3 Kasım 1846 tarihli rapor.

gelmiyecek nasihatlar verdikten, mesela, "Esat Paşa askerlik fenninden habersiz, sevk ve idarede bilgisiz, at üzerinde duramıyacak ihtiyardır, zararlı olacaktır," dedikten sonra şöyle devam ediyor:

"Sevkedilmekte olan asker kifayetsiz olursa, korkarım ki isyanın bir kat daha şiddetlenmesine sebep olmasın.... Hükümetin hareketinde küçük bir hata görülür veya maazallah (!) asker mağlup olursa.... İhmal edilen ve küçümsenen isyanın, devleti büyük bir belaya sokmasa bile, önlenmesi ve söndürülmesi pek çok zahmet ve masrafı mucip olacak, daha büyük olaylara başlangıç olması ihtimali vardır. Bu ihtimaller hayal sanılmamalıdır. Zira onu kuvveden fiile getirecek, Ermenistan'da, Kürdistan'da ve Anadolu'da hükümetten memnun olmayıp, fesada müsait aşiretler, kabileler ve saire vardır..."

Bukadar incelik ve ihtimam karşısında insan ne diyeceğini bilemiyor.. Acaba Osmanlı ülkesinin sahibi bu baylar mı? "Has-ta Adam" için gösterilen bu şefkatin anlamı ne acaba?.

İşe Rus Konsolosu da karışıyor, bakın o ne diyor:

"Van asileri için hükümet tarafından asker sevkedilmesi muhtemeldir. Buna karar verilirse asilerin Muş ve Bitlis Kürtleri ile Han Mahmut ve Bedirhan Bey tarafından yardım görmeleri ve birlik halinde bulunmaları ihtimalden uzak değildir. Bu halde, Kürdistan'ın bütün kuvvetli reisleri tarafından girişilecek olan bu hale karşı Hükümet, öncelikle icabeden tedbirleri almaya teşebbüs etmezse, neticede sebep olacağı uygunsuzluğun yalnız Van'a münhasır kalmayarak, memleket için çok korku-

lu sonuçlar doğuracağını tarafınıza bildirmekle görevimi yapmış oluyorum" (Belgelerle Türk Tarihi Dergisi.)

Bu dönemde sömürgeci devletlerin Kürtlere karşı tavrını sanırım bu belgeler yeterince ortaya koymaktadır. Görülüyor ki o dönemde de sömürgeciler, Kürtler'in bağımsızlık hareketlerine karşı despot Osmanlı yönetiminden yana çıkmakta, Kürtlere karşı yürütülen baskı ve saldırının başlıca teşvikçisi olmaktadır.

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı sonunda çöktüğünde emperyalistler, Kürdistan'ı kendi aralarında canlarının istediği gibi bölüştüler. Artık burası bir petrol bölgesiydi ve paylar ona göre tespit ediliyordu. Güney Kürdistan İngilizler'e, Güneybatı Kürdistan Fransızlar'a ayrılmış; Kürdistan'ın bir kesimi eskiden olduğu gibi İran'a, bir kesimi yeni kurulan Ermenistan'a bırakılmış; küçük bir kesimi de güya "Muhtar Kürdistan" olarak yeni Türkiye devletinin insafına terkedilmişti. Emperyalistler Mondros Mütarekesinden sonra, Anadolu'nun tümüyle birlikte Kürdistan'ı da işgale kalkıştılar.

Lozan Konferansı'nda suyu yokuşa sürmek isteyen İngiliz Temsilcisi Lord Gürzon, Kürt hamisi geçinmeye kalktı. Sonunda Ankara hükümeti ile pek ustaca anlaştilar. Musul meselesinin çözümü sonraya bırakıldı. Aslında bu, Musul bölgesinin, sus payı olarak İngilizler'e bırakılmasından başka bir şey değildi. Nitekim 1925 yılında Musul Bölgesi Irak'a dahil edildi. Fransızlar Suriye'yi aldılar. Kürt meselesi de olup bittiye getirildi. Türkiye, Güney Kürdistan'ı feda etti; nasıl olsa kardan edi-

yordu fedekarlığı.. İran Kürdistanı yine İran'ındı ve İran'la birlikte İngiltere-nindi.. İşte emperyalistler, o ünlü Vilson Prensiplerinin (!) sahipleri; o ünlü self determinasyoncular, o ünlü hürriyet, adalet, müsavat palavracıları, Kürdistan'ın toprağına dişlerini böyle geçirdiler. Kürt Halkı bugün üçe-dörde parçalanmışsa, bu yüzden gücü üç-dört kat azalmış ve düşmanlarının gücü üç-dört katına çıkmışsa ve Ortadoğu'nun göbeğinde, sayıları 20 milyona yaklaşan Kürt Halkı hâlâ tutsaksa, bu, emperyalistlerin parçalama, sömürme oyunları yüzündendir.

Ankara Hükümeti Kürtler'i kılıçtan geçirirken, onlar, Lozan Antlaşmasından döngan sorumluluklarını bile hiç hatırlamayıp petrol kuyularından varillerini doldurmaya sessizce devam ettiler. Kürtler Irak'ta milli hakları için her direndiklerinde karşılarında Majestenin subaylarını ve Kraliyet Hava Kuvvetlerini buldular.

İngiliz yetkilisi Sir Peray Cox'un Ekim 1920 - Mart 1922 arasını kapsayan "Irak Raporu"nda şöyle deniyordu:

"Plan, Kürt toplumuna Sevr antlaşmasında tanınan korunma hakkını hesaba katmıyordu.... Kürtler kendi çıkarları açısından, Irak'ta ekonomi ve sanayi işlerinin Bağdat'ın elinde kalmasından endişe duydukları anlaşılıyordu.... Binaenaleyh Süleymaniye bölgesi Irak Kralının seçimine katılmamaya karar verdi. Kerkük'te de Emir'in adaylığı red edilmişti ve Kürtler kendi ırklarından bir hükümet istiyorlardı.... Süleymaniye ve Kerkük dışındaki bütün livaların delegasyonlarının ve bütün cemaatlerin temsilcilerinin huzurunda Emir

Faysal'ı Irak Kralı ilan ettim ve akabinde, Britanya Majestelerinin hükümetince tanındıklarını bildirdim." (1)

Şu İngilizler'e bakın: Binek hayvanı seçer gibi başka milletlere kral seçiyorlar, tayin ediyorlar ve tanıyorlar!.

Bu da bir Intelligence Service (İngiliz Gizli Servisi) subayının raporundan:

"....Esasen İngiliz kuvvetlerinin bir doğu hükümetinin elinde, zorbalığın kiralık aletleri gibi kullanılacak seviyeye düşmeleri tehlikelidir.... Ve bu sistem bütün ağırlığını herkesten önce, Arap olmayan en önemli, en savaşçı azınlık olan Kürtler üzerinde hissettirecektir." (2)

Burada ajan, İngiliz kuvvetlerinin, Arap hükümetinden yana ve Kürtlere karşı kullanılmasını yermekte, onları zorbalığın kiralık aleti olarak nitелеmektedir. Yani İngiliz alçaklığı, İngiliz ajanının bile isyanına sebep oluyor..

Bir de İran'a bakalım:

İkinci Dünya Savaşı içinde İran'ın kuzey kesimine Sovyetler, güney kesimine ise İngilizler girmişlerdi. Sovyetler Birliği'nin girdiği kesimde Azeriler, 17 Aralık 1945'te otonom bir idare kurdular. Azeriler, İran'dan ayrılmaksızın milli haklar istiyorlar ve Azerbaycan'da yaşayan diğer halkların (Kürtler, Ermeniler) siyasal eşitliği ve dinsel özgürlüğünü kapsayan demokratik bir reform istiyorlardı. Aynı dönemde Mahabat Kürtleri de milli hakları için

(1) L.Rambout, Kürtler, s. 75

(2) Aynı eser, s. 93

çaba sarfediyorlardı. Bu çabaların sonun-
da 1946'da Mahabat Kürt Cumhuriyeti kurul-
du. İngilizler ve Amerikalılar bu geliş-
melerden telaşa kapıldılar. İran halkla-
rında devrimci gelişmeler görülüyor ve Or-
tadoğu'nun, emperyalist güçlerden yana sta-
tükosunu tehdit ediyordu. Amerikan Devlet
Bakanı Yardımcısı Acheson, basına bir de-
meç vererek durumun, Türkiye ve Ortadoğu'
nun petrol bölgesine yönelen bir eylemin
ilk adımı olduğunu bildirdi. Ve sovyetler'
in Ortadoğu petrollerine elkoyma yolunda-
ki hareketlerinin Amerika Birleşik Devlet-
leri'nde ve Büyük Britanya'da ciddi akis-
leri olabileceğini belirterek, Birleşik
Devletlerin, böylece bir anlaşmazlık ve
kargaşalıklar dönemine girileceğinin bi-
lincinde olduğunu ekledi. Yine bu sebeple
Amerika'nın Türkiye büyükelçisi Edwin Wil-
son, Saraçoğlu'nu ziyaret ederek Amerika'nın
Türkiye'yi destekliyeceğini vadediyor-
du! (1)

1946 yılının baharında, Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin kurulduğu sıralarda, yalnız İran değil, Türkiye ve Irak ta telaşa kapıldılar ve karşılıklı görüşmeler yaptılar. Batı Avrupa basını, Mahabat Cumhuriyetini "vahşi Kürt kabilelerinin" kurduğu ve Türkiye ile Irak'ın durumunun tehlikede olduğu tarzında sansasyon haberleri yayınlıyordu.

1946 baharında Sovyet ordusu Azerbaycan'dan çekildi. (Kürdistan'a zaten girmemişti.) İngilizler ve Amerikalılar bütün güçlerini gerici Şah idaresinden yana koydular. Gerici İran Şahlığı, 1947 yılında, ordusunu İngiliz ve Amerikan silahları ile takviye ederek Azerbaycan ve Mahabat Cum-

(1) L.Rambout, aynı eser, 126-127

huriyetlerine saldırdı, bu cumhuriyetlerin varlığına son verdi.

Görülüyor ki bu genç Kürt Cumhuriyeti ni yıkmak için Ortadoğu'nun despot güçleri, gericileri ile emperyalistler ittifak yapmışlar, seferber olmuşlardır. İran, Irak ve Türkiye'nin derdi, ortak Kürdistan sömürgesini elden kaçırmamaktır. Mahabat'ta Kürtlere bir kurtuluş ışığı, bir direnme noktası doğması onların ödünü koparmıştır. Bu arada Türk hükümeti, Türk ırkından olan Azeriler'in özgürlük çabalarına da karşı çıkmış. İran Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yıkılışına katkıda bulunmuştur. Türk burjuvazisi bu cumhuriyetin demokratik, ilerici niteliğinden özellikle ürkmüştür. Bu da Türk burjuvazisinin güttüğü ırkçı politikanın, Türk Halkının çıkarlarını korumak için değil, sadece kendi çıkarlarını korumak için bir perde olarak kullanıldığını bir kere daha göstermektedir.

Emperyalistler ise Mahabat Kürtlerinin ve Azerbaycan'ın üzerine saldırırken Ortadoğu'daki talanlarını, başlıca da petrolü düşündüler. Böylece Kürdistan'da çıkan petrol, Kürt Halkının çilesinin, mutsuzluğunun başlıca nedeni oldu. Kürdistan'ı doymak bilmez kurtların yarış alanı haline getirdi.

Mahabat Cumhuriyeti olayının etkileri, bu cumhuriyet "Kutsal İttifak" eliyle ortadan kaldırıldıktan sonra da devam etti. Türkiye'yi, İran'ı hızla emperyalistlerin safına itti. Özellikle Türkiye, "Toprak bütünlüğünü garanti altına almak" için, yani Kürt Halkının özgürlük mücadelesine karşı tek başına kendi güçlerine güvenemediğinden, NATO'nun kapısına koştu. Türkiye'yi NATO'ya sokan başlıca sebep Kürt meselesidir.

Ankara Hükümeti, Rıza Şah'la 1937 yılında Sadabad Paktını imzaladı. Bu pakt, İran'da Simko'nun ayaklanmasından hemen sonra rastlıyordu. Maksat Kürt hareketine karşı müşterek tedbirlerdi. 1955 yılında ise Türkiye İran ve Irak BAGDAT Paktı'nı teşkil ettiler. 1958 Irak devriminden sonra Irak, Bagdat Paktından çekildiğinden bu pakt isim değiştirdi ve İngiltere'nin de katılmasıyla CENTO Paktına dönüştürüldü. Bu Pakta daha sonra Pakistan da katıldı. Amerika ise onunla daima yakından ilgilendi, toplantılarda müşahit bulundurdu ve onu perde arkasından yönetti. Bu gerici saldırgan paktın başlıca iki amacı vardır:

1. NATO'nun yanısıra, Sovyetler Birliği'ne ve Ortadoğu'daki ilerici, devrimci hareketlere karşı gerici bir kuşak teşkil etmek; krallıkları, şahlıkları, emperyalist uşığı kukla idareleri ayakta tutmak.

2. Kürt milli kurtuluş hareketini önlemek. Türkiye, İran ve Irak için bu, birinci derecede önem taşıyan bir amaçtı.

Bu, emperyalistlerin de son derece işine geliyordu. Çünkü böylece Ortadoğu'nun gerici statüsünün bozulması, petrol çıkarlarının tehlikeye düşmesi önleniyordu. Petrollerin asıl sahipleri Kürtler'in uyanmasına ve kimildamasına meydan verilmemeliydi.

Türkiye 1948 yılından itibaren Amerika'ya ikili antlaşmalarla bağlandı. 1950 yılında emperyalistlerin Kore Halkına karşı giriştikleri saldırı savaşına katıldı. 1952 yılında NATO'ya girdi. Bugün herkes biliyor ki NATO'nun silahları, Türk ordusunun elinde, en başta Kürt Halkına çevrilmiştir. NATO, güya onun toprak bütünlüğünü koruyor. Yani Kürdistan'ın, bu sö-

mürge içindeki sömürgecinin, özgürlüğüne kavuşmaması için Türkiye'ye teminat vermiş durumda. NATO, ekonomik ve askeri bakımdan, gerici-militarist Türk hükümetini ayakta tutan en büyük destek.

Bütün bunlar açık saçık gerçeklerdir. Emperyalizmin dostu kim, düşmanı kim bellidir. Ve bunun böyle olduğunu sağır sultan bile bildiği halde, hâlâ Kürt milli hareketinin arkasında İngiliz parmağı aramak, onu bununla suçlamak nasıl mümkün olur. Bunu iddia edenler gerçekten Anti-emperyalist oldukları için değil, sadece Kürt milli hareketini gözden düşürmek için yapıyorlar. Onlar aslında şövenizmin, ırkçılığın sözcülüğünü yapıyorlar ve yaptıklarını böylesine laflarla perdeliyorlar. Onlar bu tavırlarıyla sonuçta, emperyalizmin uşağı Türk ve İran hükümetlerine hizmet etmiş oluyorlar.

Senelerdir Kürt milli hareketlerinin arkasında İngiliz parmağı olduğunu geveleyip duranların dayandıkları bir şey mi var? Bunlar, bula bula, Şeyh Sait İsyanı sırasında bir İngiliz silah firmasının, reklam mahiyetindeki broşürlerini Kürdistan'a yolladığını söylüyorlar. Bir de Seyit Abdülkadir'le ilgili anlatılan polisiye bir hikaye var. Güya Seyit Abdülkadir, Şeyh Sait isyanından önce İngilizlerle ilişki kurup onlardan yardım almaya çalışmış. Bunlar doğru olsa ne çıkar? Bir İngiliz silah firması Kürt isyancılarına silah satmak istemişse bu isyanın niteliğini mi değiştirir? Çin tarihini okuyanlar bilirler ki, emperyalistler bir yandan Çin'le savaşırken, bir yandan da emperyalist şirketler Çin'e silah satıyorlardı. Silah şirketi Tüccardır ve herkese silah satmak ister. Seyit

Abdülkadir hikayesine gelince, Cingöz Recai masallarını andıran böyle düzmecelerle Türk ırkçıları durumlarını kurtaramazlar. Besbelli ki Yıldız'da ve Çankaya'da oturanlar, bir kişiyi idam etmek istedikleri zaman böylesine hikayeler yaratmakta sıkıntı çekmezler; bu, ta Bizans'tan onlara miras kalan bir yetenektir.

Şeyh Sait hareketini bununla suçlayanlar, o hareketi bastırmak için Fransız emperyalistleri ile anlaştıklarını, Suriye üzerinden asker ve cephane sevkederek Kürtleri arkadan çevirdiklerini niçin hatırlamıyorlar?

Gerçek şu ki, Kürt Halkının yüzyıllardır ardı arkası kesilmeyen ayaklanmalarının altında ne şunun ne de bunun parmağı vardır. Buna lüzum var mı? Milli hakları gaspedilen, zorbalıkla ülkesi parça parça bölünen, hunharca katledilen, sürülen, yokedilmek istenen Kürt Halkının silaha sarılıp ayağa fırlaması için başkasının aklına ihtiyacı var mı?

Türk burjuvaları, militaristleri, şimdi de benzer bir ithamı Türk işçi hareketleri, ileri ve sol akımlar için kullanıyorlar. Bu hareketlerin arkasında yabancı parmağı arıyor ve varmış gibi göstermek istiyorlar. Oysa kitlelerin, haklarını istemek için, zulme karşı direnmek için ille de yurt dışından teşvik edilmeye ihtiyaçları yoktur.

Bu baylar şu soruyu niçin kendilerine sormuyorlar: Acaba Kürt Halkının milli hakları tanınsaydı, onlar yine de ayaklanırlar mıydı? Türkler'e, Araplar'a, Acemlere tanınan haklar, o ülkelerdeki diğer bir millet olan Kürtlere de tanınsaydı

Kürtler yine de ayaklanırlar mıydı? Ayaklandıkları için Kürtler'i suçlayanlar; gericiydi, dinciydi, bilmem neciydi diyenler niçin bu yolu denemiyorlar?

Kürt isyanlarını gericilikle suçlayanlar, bu isyanlar bahane edilerek yüzbinlerce Kürdün; çocuğun, kadının, yaşlının öldürüldüğünü, Kürt neslinin kurutulmak istendiğini düşünsünler ve azıcık utansınlar. Hitler'in Yahudilere yaptığını, Türk ırkçı-turancılarının, daha önce Kürtler'e ve Ermeniler'e yaptığını düşünsünler ve Hitlerciligi savunmaya kalkmasınlar.

1940'lardan sonra Kürdistan uzun bir süre sessiz kaldı. Ancak bu, Kürt Halkının, ulusal kurtuluş mücadelesinin peşini bıraktığı anlamına gelmiyordu. Bu, Kürt milli hareketi için yeni, birçok bakımdan değişik bir dönemdir.

1940'lardan sonra Kürt toplumunun yapısında önemli değişimler görüldü. Kapitalizm Kürdistan'a sızdı ve feodal unsurların kitleler üzerindeki hakimiyeti önemli ölçüde sarsıldı. Ulaştırma ve haberleşme araçları, şehirleşme, nüfus hareketleri, Kürt toplumunu geniş çapta dış dünyaya açtı. Sınıfsal yapıda önemli değişimler oldu. Zayıf ta olsa burjuvazi ve işçi sınıfı doğdu, geniş bir aydınlar kitlesi oluştu. Çağdaş fikir akımları Kürt toplumunun arasına da hızla yayıldılar. Kürt toplumunu bölen aşiret, mezhep duvarları bu dönemde önemli ölçüde yıkılmış; ağalık şeyhlik gibi anarşik kurumlar, etkinliklerini önemli ölçüde yitirmişlerdir. Kürt toplumu sosyal, kültürel bakımdan gittikçe toparlanmakta, kaynaşmaktadır. Bugün Kürt

toplumu milli haklarının daha çok bilincindedir ve milli kurtuluş hareketinin dayanabileceği daha geniş bir taban, modern sınıf ve tabakalar vardır.

Bu gelişmeler, burjuva milliyetçi ideolojisinin yanısıra işçi sınıfının sosyalist dünya görüşünü de aydınlar ve emekçiler arasında yaygınlaştırmaktadır. Sosyalist Kürt aydın ve emekçileri, Kürt Halkının ulusal baskıya, ırk ayırımına ve emperyalizme karşı mücadelesinin başını çekmektedirler.

Bu dönemde Kürt milli hareketi daha ileriler, sol bir öz kazanmıştır. Özellikle 1960-70 arasında Türkiye'deki Kürt Halkı birçok kitle hareketleri düzenledi, milli haklar talebetti, iç sömürücülere ve emperyalizme karşı direndi.

Türkiye'de bu dönemde meydana gelen diğer önemli gelişme Türk toplumunda oldu. İşçi sınıfının dünya görüşü, ilk kez bu dönemde geniş çapta, Türk aydınları, gençliği, işçileri ve öteki emekçileri arasında yayıldı. Bu ideoloji ile aydınlanan, örgütlenen kitleler, ekonomik ve politik alanda, Türkiye tarihinde görülmemiş bir şekilde, emperyalizme ve onun işbirlikçisi Türk burjuvazisine karşı direndiler. Türk burjuvazisi bu dönemde güçlü bir sınıf mücadelesi karşı karşıya kaldı. Türk aydın ve emekçileri, burjuvazinin yıllar yılı kendilerine empoze ettiği ırkçılık ve şovenizm şartlanmasından sıyrılmaya, Kürt Halkının haklı mücadelesini anlamaya ve savunmaya başladılar. Bugün milli mesele Türkiye devrimcilerinin başlıca tartışma konularından biri olmuştur.

Yine bu dönemde, işçi sınıfı ideolojisinin enternasyonal temeli üzerinde Türk

ve Kürt sosyalistleri Türkiye İşçi Partisinde biraraya geldiler, Türkiye'nin gerici sınıflarına ve emperyalizme karşı birlikte mücadele ettiler. Türkiye İşçi Partisi, 4. Büyük Kongresinde, Halklar meselesiyle ilgili olarak cesur ve tarihi bir karar aldı. Irkçı-şöven çevrelerde büyük allerji yaratan ve 12 Mart sonrası faşist ortamda, Parti'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasına gerekçe olarak gösterilen bu karar şöyledir:

"Türkiye İşçi Partisi 4. Büyük Kongresi:

Türkiye'nin Dogusunda Kürt Halkının yaşamakta olduğunu;

Kürt Halkı üzerinde baştan beri, hakim sınıfların faşist iktidarlarının zaman zaman kanlı zulüm hareketleri niteliğine bürünen, baskı, terör ve asimilasyon politikasını uyguladıklarını;

Kürt halkının yaşadığı bölgenin, Türkiye'nin öteki bölgelerine oranla geri kalmış olmasının temel nedenlerinden birinin, kapitalizmin eşitsiz gelişme kanununa ek olarak, bu bölgede Kürt halkının yaşadığı gerçeğini gözönüne alan hakim sınıf iktidarlarının, göttükleri ekonomik ve sosyal politikanın bir sonucu olduğunu;

Bu nedenle "Dogu sorununu" bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ele almanın, hakim sınıf iktidarlarının şöven milliyetçi görüşlerinin ve tutumunun bir uzantısından başka birşey olmadığını;

Kürt halkının anayasal vatandaşlık haklarını kullanmak ve diğer tüm demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirmek yolundaki mücadelesinin, bütün antidemokra-

tik, faşist, baskıcı, şoven-milliyetçi akımların amansız düşmanı olan partimiz tarafından desteklenmesinin olagan ve zorunlu bir devrimci görev olduğunu;

Kürt halkının gelişen demokratik özlem ve isteklerini ifade ve geliştirme mücadelesi ile, işçi sınıfının ve onun öncü örgütü partimizin öncülüğünde yürütülen sosyalist devrim mücadelesini tek bir devrimci dalga halinde bütünleştirmek için, Kürt ve Türk sosyalistlerinin parti içinde omuz omuza çalışmaları gerektiğini;

Kürt halkına karşı uygulanan ırkçı-milliyetçi şoven-burjuva ideolojisinin, partililer, sosyalistler ve bütün işçi ve diğer emekçi yığınlar arasında yerle bir edilmesini sağlamanın, partinin ideolojik mücadelesinin ve gelişmesinin temel ve devamlı bir davası olduğunu;

Partinin Kürt sorununa, işçi sınıfının sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından baktığını kabul ve ilan eder."

Bu yazıya "İki millet-İki milliyetçilik" diye başlık koyarken maksadım tarihi olayların hikayesini vermek değildi. Milli mesele bugün de Türkiyeli devrimcilerin önemli bir tartışma konusu olduğu için bu konunun açıklık kazanmasına katkıda bulunmak istedim. "Milliyetçilik" denen ideolojiyi, ya da milli meseleyi soyut bir kavram olarak almamak gerekir. Onu zaman ve şartlar içinde değerlendirmeli. Milliyetçilik elbette işçi sınıfının ideolojisi değildir; onun ideolojisi Marksizm-Leninizm'dir. Ancak bu, işçi sınıfının her zaman ve her yerde milli hareketler karşısındaki

tavrının olumsuz olacağını göstermez. "Milliyetçilik" bazan devrimci, bazan gerici bir röl oynar.

İlk milli devletler kurulurken milli ideoloji devrimci bir role sahipti; çünkü geri feodal düzene, onun ideolojisine karşıydı, daha ileri düzeyde bir toplumun oluşmasına yardımcı oluyordu. Ancak bunu başardıktan sonra çok geçmeden gerici bir niteliğe büründü; çünkü bu kez işçi sınıfını, köylüleri baskı altında tutmanın, kolonyalizmin, saldırı savaşlarının bir aracı haline geldi.

Saldırgan Alman'ın milliyetçiliği ile yurdunu savunan bir Fransız'ın, Yugoslav'ın milliyetçiliği aynı şey değildir elbette. Yine Cezayir'e karşı, saldırganlığın bir aracı olarak kullanılan Fransız milliyetçiliği ile Cezayirli'nin bir savunma ve özgürlük aracı olarak başvurduğu milliyetçilik aynı şey değildir. Zaten onun için ikisini ayırıyor; birine militarizm ve ırkçılık, ötekine yurtseverlik diyoruz.

Vietnam Halkının yurtseverliği ile Amerikan Emperyalizminin, askerlerini savaşta sürmek için bir beyin yıkama aracı olarak kullandığı, "Amerikan ulusunun çıkarları, şerefi, bilmem nesi" hiç aynı şey olabilir mi?

O halde milli ideolojinin her olayda niteliğini saptarken onun hangi amaç için kullanıldığına bakmalıyız. Eger bu ideoloji toplumun ileriye açılmasına, özgürleşmesine yardımcı oluyorsa, bu amaçla kullanılıyorsa devrimcidir. Eger başka sınıfları ve halkları baskı altında tutmak için, saldırı ve sömürü politikasının bir aracı olarak kullanılıyorsa gericidir. Ulusal kurtuluş savaşı veren halkların milli ha-

reketleri ve bu anlamda milliyetçilik, devrimci bir görev yapmaktadır. Çünkü o ulusların boyunduruk altından kurtulmalarını, onların ulusal ekonomilerinin, kültürlerinin gelişmesini sağlar ve emperyalizmi, ırkçılığı geriletirler.

Milli hareketin şövenist olup olmadığının ayırıcı budur.

Bugün Türkiye'de milli mesele tartışılırken örneğin şöyle sözler ediliyor: "Hakim ulus şövenizmine de (Türk şövenizmi), ezilen ulus şövenizmine de (Kürt şövenizmi) karşı çıkalım." Bu yuvarlak bir sözdür ve her iki milliyetçiliği aynı kefeye koymaktadır. Bu sözden, sanki Türkiye'de birbiriyle çatışan iki şövenizm varmış gibi bir anlam çıkmaktadır. Bugün Türk milliyetçiliği, Türk burjuvazisinin, hem Kürt milletini boyunduruk altında tutmak, hem de işçi sınıfı, köylüler ve orta tabakalar üzerindeki sömürsünü gizlemek için başvurduğu bir silahtır; bu nedenle şövenisttir, ırkçıdır. Kürt milli hareketi ise, Kürt Halkını boyunduruk altında tutan Türk, Arap ve Acem şövenizmlerine, ırkçılıklarına karşı, Kürt Halkının kendini koruma ve özgürlük mücadelesinin bir ifadesi niteliğindedir. Bu hareket bir ırk üstünlüğü iddiasında değildir, Kürtler için imtiyazlar istememektedir ve başka halkları boyunduruk altına alma amacını da taşımamaktadır. Somut şartlar böyleyken, Kürt Halkının milli hareketini de şövenistmiş gibi düşünmek yanlıştır. Bu, "Amerikan emperyalizmine de karşıyım, Viyetnam emperyalizmine de!" demeye benzer.

Besbelli ki milli hareket sosyalist hareket demek değildir. Kürt milli hare-

keti içinde de çeşitli sınıf ve tabakalar yer alacaktır. Kürt Halkının milli kurtuluş mücadelesi saflarında sosyalistler de sosyalist olmayanlar da bulunacaktır. Ve yine herkes bilir ki Kürt milli hareketine katılan bir köylü, aydın, esnaf, toprak sahibi veya din adamı, bu harekete sadece milli amaçlarla katılmış olabilir ve çoğunluk ta zaten böyle katılır. Yani sadece ulusal boyunduruktan kurtulmayı, ulusal özgürlüğü ister; daha ötesini düşünmez veya hesaplamaz. Bu kişiye "milliyetçi", diğer bir deyişle "yurtsever" denir. Bu kişilerin çoğu milli onuru, milli değerleri ön planda tutarlar. Bu da tabiidir. Zaten öyle olmasa bu mücadeleye katılmazlardı.

Kürt sosyalistleri de Kürt milli hareketinde kendilerine düşen çok önemli görevi elbette yapacaklardır. Onlar Kürt Halkının özgürlüğe kavuşması hedefi üstünde öteki milli güçlerle birleşeceklerdir; bu zorunludur, çünkü ortak bir hedeftir. Ancak sosyalistler daha sonrasını da, yani Kürt Halkının nihai kurtuluşunu da düşünürler. Çünkü yalnız milli bağımsızlık bir halkın kurtuluşu için yetmez. Bugün şekli olarak bağımsız olan, topraklarının üstünde kendi bayrakları dalgalanan (daha doğrusu kendi burjuvalarının bayrakları) birçok halk var ki özgür değiller, gerçekten kurtulmuş değiller. Bunlardan biri de Türk Halkıdır. O halde Kürt sosyalistleri, Kürt Halkının ulusal kurtuluş devrimini sürdürmek, onu sosyalist devrimle tamamlamak isterler. Demek ki Kürt Halkı için kurtuluş iki aşamalıdır. Ancak bu, her iki aşamanın arasında mutlaka uzun bir zamanın yer alacağını göstermez. Bu şartlara

bağlıdır. İşçi sınıfı harekette öncülüğü sağlarsa, devrimin birinci aşaması başlandığında ikinci aşamaya geçiş hemen başlayabilir.

Bugün Türk Halkının önünde de öncelikle emperyalizmden ve onun yerli işbirlikçilerinden kurtulmak ve ilk aşamada demokratik bir halk yönetimini gerçekleştirmek sorunu vardır. Ancak bu, Kürt Halkının durumu ile aynı şey değildir. Yani bugün Kürt Halkının "bağımlı bir millet" olarak durumu, diğer bir deyişle ezen ulus - ezilen ulus çelişkisi Türk Halkı için sözkonusu değildir. Daha doğrusu Kürt Ulusu ezen ulus durumunda ise, Türk Ulusu da ezen ulus durumundadır. Her iki ulusun durumunu aynı saymak, somut gerçekleri görmemek demektir. Elbette Türkiye bir bütün olarak emperyalizmin sömürü alanındadır; ancak Türkiye içinde de Kürt Ulusu, Türk burjuvazisi tarafından ayrıca boyunduruğa vurulmuştur. İşte Kürt Halkının kuraçağı milli cephe, ilk aşamada bu boyunduruğu kırmak içindir.

Kürt Halkının, emekçi Türk Halkıyla kurması gereken devrimci güçbirliği, anti-emperyalist ve antifaşist geniş cephe ise kitabın diğer bölümlerinde işlenmiştir, burada tekrarlanması gereksizdir.

TÜRKİYE KÜRDİSTANI'INDA EKONOMİK VE SOSYAL YAPI - SINIFLAR

Türkiye Kürdistanı'na kapitalizm çoktan beri sızmış olmasına rağmen, bölge çapında hakim üretim biçimi haline gelememiştir.

Başlıca sanayi işletmeleri devlet tarafından kurulmuş olanlardır. Bunlar sayıca azdır. Kürdistan'ın pekçok ilinde, mesela Ağrı, Muş, Bingöl, Tunceli ve Hakkari'de bir tek sanayi işyeri yoktur. Kürdistan'ın merkezi durumdaki büyük şehri olan 150 bin nüfuslu Diyarbakır'da, küçük çapta bir raki fabrikası ile bir şayak fabrikasından başka tesis bulunmamaktadır.

Türk Hükümeti, Kürdistan'ın dış kuşağını teşkil eden Erzincan, Erzurum, Elazığ, Malatya gibi illerde, hediyecek kabilinden bir, yahut iki fabrika kurmuştur. Malatya'da tekstil ve şeker, Erzincan'da şeker ve iplik, Elazığ'da çimento ve şeker fabrikaları ile, Erzurum'da bir şeker fabrikası ile et kombinasi vardır. Bundan başka Batman ve çevresi petrol tesisleri, Maden bakır, Guleman krom işletmeleri bulunmaktadır. İnşa halinde olan Keban barajının dışında Kürdistan'da başka baraj yapılmamıştır. Keban Barajı'nın enerjisinin-

den ise Batıdaki sanayi işyerleri yararlanacaktır.

Büyük şehirlerde, manifaktür düzeyinde de olsa nisbeten varolan hafif sanayinin dışında Kürdistan'da özel sanayi yok denecek durumdadır.

Tarımda, düzlük alanlarda traktör, biçer-döver gibi modern araçlar, giderek artan bir oranda kullanılmaktadır. Ancak yine de karasabanla ekilen sahaların oranı çok daha fazladır. Modern kapitalist işletmecilik gelişmemiştir.

Kürdistan'da toprak ağalığı hâlâ oldukça güçlüdür. Bir köyü, beş köyü ve daha fazlasını elinde tutan çok kişi vardır. Ağa köylerinde üretim ilişkisi feodal veva yarı-feodal niteliktedir. Son 20-30 yıldan beri bu ilişkiler bir çözüme sürecine girmiştir. Kimi yerde ağalar topraklarını satarak şehirlere göçetmekte, kimi yerde topraklara köylülerce el konmakta, böylece ağanın mülkiyeti yerine küçük köylü mülkiyeti doğmaktadır. Tarıma motorlu araçların girdiği yerlerde ise köylüler topraklardan kovulmakta ve böylece feodal, yarı-feodal ilişkiler son bulmaktadır.

Ağa topraklarının dışında Kürdistan'da küçük köylü işletmeciliği yaygındır. Köylüler topraklarını genellikle karasabanla sürmektedirler. Ancak son yıllarda küçük köylü işletmesine de traktör girmeye başlamış ve bir zengin köylü tabakası yer yer ortaya çıkmıştır.

Son 20-30 yıla gelinceye kadar Kürt köylüleri, genellikle kapalı köy ekonomisi düzeyinde idiler. Şehre pek az şey sa-

tıyorlar ve şehirden gaz, tuz, şeker, giyecek maddeleri gibi pek az şey alıyorlardı. Hatta çoğu giyeceklerini bile kendileri yapıyorlardı. Hayvan derisinden çarık yapıyorlar, kendi yctiştirdikleri pamuk ve ketenden, beyaz bez ve şayakları, kendi tezgahlarında dokuyorlardı. Ancak son 30 yıldan buyana Kürt köylülerinin hayatında da çok şey değişti. Köylerin pazarla ilişkileri gelişti; hem pazara sattıkları ürünlerin miktarı arttı, hem de ürünlerin çeşidinde değişiklikler oldu. Mesele şeker fabrikalarının kurulduğu yerlerde şeker pancarı yaygınlaştı. Bağ, bahçe ve hayvan ürünleri geniş sürüm imkanları kazandı. Ancak bu, Kürdistan'ın her yerinde aynı hızda olmamaktadır. Özellikle dağlık bölgelerde köy ekonomisinde önemli değişiklikler olmamıştır.

Kürdistan'da hayvancılık halkın başlıca geçim kaynaklarından biridir. Hayvancılığa çok elverişli olan Kürdistan yaylalarında sığır ve koyun beslenmektedir. Gerek hayvanların bakımı ve beslenmesinde, gerek ürünlerin değerlendirilmesinde ilkel usuller hakimdir.

Ticaret kapitalizmi Kürdistan'da oldukça gelişmiştir. Kürt şehir ve kasabaları son yıllarda hızlı şekilde büyümektedirler. Bu şehirler birer sanayi merkezi değil, birer alım satım merkezidirler.

Ulaşım son 20-30 yılda büyük gelişme gösterdi. Doğu illeri birbirlerine ve batıdaki illere karayolları şebekesi ile bağlandılar. Tüm kasabalara ve pek çok köye yol girdi. Motorlu araçların sayısında büyük artış oldu; Kürt şehirlerinde de şehirler arası ulaşım şirketleri gelişti.

Kürdistan'ın 18 ilinde topraksız çiftçi ailelerinin sayısı, tüm köylü ailelerine oranla yüzde 38'dir. Geriye kalan çiftçi ailelerinin büyük çoğunluğunun toprakları ise kendilerine yetmemektedir. Toprağa sahibolan çiftçi ailelerinin yüzde 45, 4'ü 1-50 dönüm arasında toprağa sahip bulunmaktadır; bu, toplam arazinin yüzde 27 si kadardır. Çiftçi ailelerinin yüzde 2,4 gibi küçük bir kesimi ise toplam arazinin yüzde 33'üne sahip bulunmaktadırlar.(1)
 Bu, Kürdistan'da büyük bir toprak sorunu olduğunu göstermektedir.

Türkiye, nüfusu hızla artan ülkelerden biridir. Kürdistan'da ise nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının daha da üstündedir. Böylece, bir yandan toprağın dağılışındaki korkunç dengesizlik, diğer yandan nüfusun hızlı artışı nedeniyle Kürdistan'da işsizlik had safhadadır. Son yıllarda tarıma motorlu araçların girmesi, köylülerin bir kesimini daha işsizler ordusuna katmakta ve bunalımı arttırmaktadır. Bu nedenle yıllardan beri Kürdistan'dan Batı Anadolu'ya sürekli bir göç görülmektedir. Ve şimdi bu göç, Türkiye'deki genel işsizliğin yarattığı bir akın biçiminde, Avrupa ülkelerine yönelmiş bulunuyor.

Böylece Kürdistan, batıdaki kapitalistler için bol ve ucuz işgücü sağlayan bir bölge durumuna düşürülmüştür. Batıdaki büyük şehirlerde, yerli olmayan nüfusun yüzde 10,7 sini Kürdistan'dan göçedenler meydana getirmektedir. Kürdistan'dan göçedenlerin yüzde 50 si İstanbul'a, yüzde 24,7 si Ankara'ya yerleşmektedirler.(2)

(1) K.İ.B. Köy envanter etütleri.

(2) Sedat Özkol, Emperyalizm, Tekelci Kapital ve Türkiye, s.92

Bundan anlaşılıyor ki göçeden Kürtlerin çoğu bu iki büyük şehre yerleşmektedirler.

Türkiye Kürdistan'ı, yukarda kısaca verilen ekonomik yapıya uygun olarak feodal üretim ilişkilerinin hakim olduğu bir bölgedir. Kapitalizm bu bölgenin ve Kürt Halkının hayatına girmiş, ancak henüz hakim üretim biçimi haline gelememiştir.

Kürdistan'da feodal kurumların yanısıra burjuva kurumlar da oluşmaktadır. Yine bu bölgede aşiret yapısı da yer yer oldukça canlıdır.

Aşiret Yapısı

Doğu Anadolu Bölgesi ile, yani Türkiye Kürdistanı ile ilgili değerli araştırmalar yapmış olan Dr. İsmail Beşikçi, aşireti feodalitenin bir üst kurumu saymaktadır. Oysa aşiret, "feodalitenin siyasi kurumu" sayılamaz. Onun feodal dönemde de varolması ona bu niteliği vermeye yetmez. Zaten feodalizmin var olduğu her toplumda mutlaka aşiret yapısına rastlanmamaktadır. Örneğin Avrupa'da, feodal dönemde ya aşiret yapısına rastlanmamakta, ya da Cermenlerde olduğu gibi, feodal dönemden önce varolan bir biçimin devamı ve kalıntısı olarak rastlanmaktadır. Feodalite ile aşiret yapısı birbirleri ile uyulan şeyler değil, tersine çatışan şeylerdir. Bilindiği üzere feodalitede, başlıca üretim aracı olan toprak feodal beylerin mülküdür ve toprağı eken köylüler, yani serfler, toprak kölesi durumundadırlar. Feodalle serf arasında bir kandaşlık bağı sözkonusu olmadığı gibi, bu iki sınıf birbirin-

den kesin olarak ayrılmıştır. Oysa aşiret yapısında aşiretin tüm üyeleri, aşiret reisi dahil, birbirlerine kandaşlık bağı ile bağlıdırlar. Bugün göçebe olsun, yerleşik olsun, Kürt aşiretlerinde gördüğümüz, aşiret mensuplarının genellikle, az veya çok üretim aracına sahibolduğu ve aşiret mensupları ile aşiret reisi arasında feodal bey-serf ilişkilerinin bulunmadığıdır.

Aslında bugünkü Kürt aşiret biçimi, Arap ve Türkmen aşiretlerinde de olduğu gibi, komünal toplumun çağımıza kadar süregelmiş kalıntılarından başka birşey değildir. Elbette bugünkü aşiretlere komünal toplum denemez. Komünal toplum, kollektif mülkiyet ve kandaşlık bağı üzerine kuruludur. Yani bu toplumda toprak, hayvanlar gibi tüm üretim araçları toplumun ortak malıdır ve toplumun fertleri birbirlerine sıkı kan bağları ile bağlıdırlar. Komünal toplum, iş aletlerinin çok ilkel ve üretimin çok düşük olduğu, ancak topluluğun hayatını sürdürmeğe yettiği, artı ürünün olmadığı dönemde, yani insan toplumunun ilk döneminde var olmuş ilk üretim tarzıdır. İş aletleri geliştikçe üretim artmış, artı ürün oluşmuş; toplumda özel mülkiyet ve sınıflar doğmuştur. Bu da komünal üretim tarzına son vermiştir.

Bilindiği üzere, insan toplumlarının gelişmesi her yerde aynı hızda, aynı tempoda olmamıştır. Örneğin çağımızda bazı toplumlar sosyalizme varmışken, bazıları -örneğin Afrika'nın, Güney Amerika'nın, Endonezya'nın bazı bölgelerinde görüldüğü gibi- hâlâ klan dönemini yaşamaktadırlar. Bazıları çağımızda ancak feodal dönemi idrak etmişlerdir. Yine bir toplum biçiminden diğerine geçiş her zaman hızlı bir şe-

kilde tamamlanmamakta, bazan uzun süren aşamalardan geçmektedir. Komünal toplumun çözülüşü de böyle olmuştur. Komünal toplumda özel mülkiyetin oluşumu bir aşamadır, bundan köleci topluma geçiş bir başka aşamadır. Bazan birincisinin yüzlerce, binlerce yıl sürmesi ve ikinci aşamaya geçilememesi, daha çok dış etkenlerle buna zaman kalmaması pekâla mümkündür. Çünkü toplumların gelişmelerinde sadece iç etkenler değil, dış etkenler de önemli rol oynamakta ve bazan tayin edici olmaktadır. Komünal toplum, dağılma döneminde, daha ileri bir toplum biçimi ile karşılaştığında onun etki alanına girebilir, örneğin feodal bir toplumla karşılaşp, köleci bir dönem yaşamadan feodal üretim tarzına geçebilir. Göçler, işgaller nedeni ile bu her zaman mümkündür ve tarih bunun böyle olduğunu göstermektedir. Nitekim yakın tarihte, Ortaasya'nın kapitalizm öncesi üretim biçimlerine sahibolan birçok halk, Sovyet Devrimi'nin yardımıyla, kapitalist dönemi yaşamadan doğrudan sosyalist üretim tarzına geçmişlerdir.

Yine aynı sebeplerle bazan birden fazla üretim biçimini yanyana görmek mümkündür. Asya toplumlarının çoğunda olduğu gibi Kürt toplumunda da aşiret yapısı binlerce yıl sürmüştür. Kürt tarihi hakkında bildiklerimizden bu anlaşılıyor. Ancak bu aşiretlerde özel mülkiyetin ortaya çıkışı çok eski olmalıdır. Zaten bugün kolektif mülkiyetin izlerine rastlanamaz. Şu var ki kandaşlık bağı bu aşiretlerde son derece güçlüdür. Aşiret mensupları birbirlerini korur, dışa karşı savunur ve desteklerler. Aşiret mensuplarından birinin toprağı yabancıya bırakılamaz, bu anlamda o, aşiretin sayılır.

Kürtler'de feodalizmin doğuşu da çok eski olsa gerektir. Şerefname'den ve öteki tarihi kaynaklardan, halk destanlarından böyle olduğu anlaşılıyor. Şunu söyleyebiliriz ki, komünal toplumun sosyal-siyasi organizasyonu olan aşiret, Kürt toplumunda daha sonra ortaya çıkan daha ileri üretim tarzlarının, toplum biçimlerinin yansara yaşamaya devam etmiş, tümüyle silinmemiş ve bu yapının çözülmüş, değişikliğe uğramış son aşamalarını yansıtır biçimde de olsa bugüne kadar gelmiştir.

Aşirette köylü genellikle kendi üretim aracına sahiptir ve üretim birimi, bugünkü haliyle küçük köylü işletmeciliği biçimindedir. Oysa feodalizmin sözkonusu olduğu yerde köylü topraksızdır ve ağanın toprağında çalışır. Bazan bir feodal, cebir yoluyla aşiret toprağını ele geçirir; bazan da aşiret reisi toprağını genişletir ve aşiret halkı üzerinde baskı kurarak feodalleşir. Her iki halde de feodal ilişkilere geçiş sözkonusudur. Özellikle aşiret içinden çıkıp geniş topraklar ele geçiren ve feodal ilişkiler yaratan aşiret reisleri, çoğu zaman aşiret yapısından tecrit olmamış ve aynı zamanda aşiret reisliği görevini de sürdürmüşlerdir. Aşiretin feodalitenin bir üst yapı kurumu gibi gösterilmesi sanırım bundan ileri gelmektedir. Oysa bu, gelişmemiş bir feodalitenin göstergesi olabilir. Aslında gelişen bir feodalite, aşiret kurumlarını siler, yerine kendi kurumlarını kor. Şüphesiz Kürdistan'da feodalitenin asıl temsilcileri, bu aşiret bağrından çıkmış büyük toprak sahipleri değildir; bunların ötesinde Kürdistan'da güçlü bir Kürt feodalitesi yüzyıllarca hüküm sürmüştür.

Aşireti yaşatan unsurlardan biri üretim araçlarının ilkel ve artı ürünün az oluşudur. Bu durumda aşiret içinde zengin ve yoksul ayrımı, yahut sömürülen ve sömüren ayrımı, yani sınıf çelişkisi keskinleşmez. Zira ancak sınıf çelişkisinin keskinleşmesidir ki aşiret içinde sömürülen çoğunluğu, sömüren azınlıkla karşı karşıya getirir; bu düşman sınıfların mücadelesi ön plana geçer; aşireti yaratan şartlar ortadan kalkar, dayanışma zayıflar, aşiret ruhu ortadan silinir.

Aşireti yaşatan diğer bir unsur, dışa karşı güvenliğin sağlanması, ortak çıkarların savunulmasıdır. Merkezi bir otoriteden yoksun olunması, aşiretler arasında sürekli sürtüşmeler, aşiret mensuplarını birbirlerine yaklaştırmakta, aşiret ruhunu canlı tutmaktadır.

O halde aşiretin tarih sahnesinden silinmesi, böyle topluluklarda sınıf çelişkilerinin keskinleşmesine ve güvenliği sağlayan merkezi otoritenin oluşmasına bağlıdır. Kürt toplumunda aşiret yapısının hâlâ en canlı oldukları yerler, genellikle dağlık ve büyük şehirlerden uzak bölgelerdir. Halk yoksuldur ve köy toplumunda sınıf çelişkileri -aşa topraklarında çalışan köylülerin dışında- keskin değildir. Bu bölge son zamanlara kadar, hatta bazı bakımlardan şimdi de, merkezi bir otoriteden yoksun kalmıştır. Zaten bu otorite Kürt Halkına dil, kültür bakımından yabancı bir otoritedir. Halk bu otoriteyi hiçbir bakımdan benimsememiş, ondan urkmuş, onunla çatışmıştır. Yani Türk yönetimi aşiret topluluğu için güven kaynağı değil, güvensizlik kaynağıdır. Halk,

ırkçı-militarist Türk yönetimi ile çatışırken kendi aşiret önderlerinin etrafında birleşmiştir.

Büyük şehirlerde ve bunların çevresinde aşiret yapısı silinmiştir. Çünkü buralarda yeni sosyal sınıflar, yeni ilişkiler ortaya çıkmıştır. Diğer bölgelerde de aşiret içindeki tabakalaşma büyüdüğü, yeni sosyal sınıflar oluştuğu ve sınıf ilişkileri keskinleştikçe aşiretin sarsıldığı, çözüldüğü görülmektedir. Kürt toplumundaki aşiret yapısı bir çözülme ve giderek yokolma safhasındadır.

Feodal Yapı

Kürdistan'da güçlü bir feodalite yüzyıllarca hüküm sürdü ve çağımıza kadar geldi. Feodal dönemde, yer yer küçük mülk sahiplerinin, aşiret organizasyonunun varlığına rağmen, hakim üretim tarzı elbette feodalizmdi. Kürt feodalleri, Osmanlılar'ın son dönemlerine kadar da oldukça güçlü idiler. Bazıları bağımsız hükümetler kurmuşlar, kendi adlarına para bastırmışlardır. Kürt beyleri savaşlara kendi askeri birlikleri ile katılıyorlar, kendi bölgelerinde asayişini koruyor ve cezalar veriyorlardı. Erzincan, Erzurum ve Dersim yöresinde 360 köye sahipolan Şahhüseyn Bey'in 5000 askeri ve özel daragaçları olduğu, itaat etmeyen köylülerin onun emriyle asıldığı, yaşlı köylüler tarafından bugün bile hatırlanmaktadır.))

Bu dönemde din de feodal çıkarları koruyan bir kurum haline gelmiştir. Kürdistan'da büyük bir önem kazanan tarikatlar ise tipik feodal kurumlardır. Tarikatlar

mezheplere göre farklıdır. Sünni tarikatlar şeyhler, Alevi tarikatlar ise pirlər, dedeler tarafından yürütülmüşlerdir. Tarikat uluları da toprak feodalleri gibi, her biri bir bölgeyi kendi aralarında bölüşmüşlerdir. Tarikatlerde de bir silsile-i meratip vardır. Bunlar, mollaların yanı sıra, onlardan daha da etkili bir şekilde, Kürt toplumunun dini ve bazan diğer sosyal yaşantılarını tanzim etmiş, yönetmişlerdir. Buna karşılık ta halk onlara para veya ürünlerinden bir pay vermiştir. Halkın onlara verdikleri zamanla kurumlaşarak bir vergi halini almıştır. Birkısım tarikat mensupları halktan aldıkları ile zenginleşmişler, geniş topraklar edinerek toprak feodalleri halini almışlardır.

Gerek şeyhlerin, gerek dedelerin Kürt halkının yaşantısında büyük etkileri vardır. Bunlar yüzyıllarca mistik bir dünya görüşünü Kürt toplumuna aşılarmışlardır. Halk ta onlarda büyük hikmetler, erdemler olduğuna inanmış, onlara bağlanmışdır.

Kürdistan yüzyıllarca Osmanlı yönetimi ile İran Şahlığı arasında bir savaş alanı oldu. Kürt feodalleri bazan bu tarafla, bazan öteki tarafla anlaşarak bu savaşlara katıldılar, varlıklarını korumaya çalıştılar. Bazan da birleriyle savaştılar. Ama uzun yüzvıllar hen Kürt beyliklerinin aleyhine işledi. Gerek Osmanlı Devleti, gerek İran Şahlığı, giderek bu beylikleri ezdiler, yokettiler. Yani Kürt feodallerini geriletən, toplumun iç dinamizmi ve yeni oluşan sosyal sınıflar degildi. Kürdistan feodalitesini çözen, gelişen üretim güçleri, yani toplumun ilerive doğru gelişimi degil, dış etkenlerdi ve etkenler, da-

ha da gerici, despot Osmanlı Devleti ile Şahlık'tı. Bu nedenledir ki bu dış baskılar, Kürt toplumunun, feodal düzeyde de olsa, varolan üretim güçlerini, sanatını, kültürünü tahribettiler ve ancak bunu yapabildiler. Bu nedenle de feodaller hükümlerliklerini dışa karşı kaybetmeler de, feodal üretim ilişkileri tümüyle çözülmedi, yaşamakta devam etti.

Osmanlılar'ın son dönemlerinde bazı hâlâ hükümler kalmış Kürt beyleri başkaldırdılar. Milli bir öz taşıyan bu başkaldırmaların en ünlü bedirhan Bey hareketidir. Ancak Bedirhan Bey o şartlarda güçlü bir milli hareket yaratamazdı; nitekim yenildi ve ailesiyle birlikte Girit Adası'na sürüldü.

Cumhuriyet döneminde meydana gelen Kürt ayaklanmalarına da feodal unsurlar kısmen katıldılar, kısmen başı çektiler. Bu ayaklanmalarda Kürt toplumunun dış baskıdan kurtulması, birliğinin sağlanması gibi milli amaçlar ağır basmaktadır. Ancak bu ayaklanmalar Kürt feodallerinin çoğu tarafından desteklenmedi veya sabotaj edildi. Ulusal hareketi yürütecek güçlü bir sınıf tabanının yok oluşu ve öteki olumsuz şartlar, bu ayaklanmaların başarıya ulaşmasını engelledi.

Türk Hükümeti, Kürt Halkının bu haklı başkaldırmalarında, Kürt Halkıyla birlikte, yalnız bu hareketlere katılan feodal unsurları ezdi ve feodal unsurların öteki geniş işbirlikçi kesimi ile, Kürt Halkını boyunduruk altında tutmaya yardımcı olan bir ittifak kurdu. Cumhuriyet hükümeti, feodalitenin ekonomik tabanına dokunmadı; bir toprak reformu yapmayı, köylüye toprak ve özgürlük vermeyi asla düşünmedi.

Tersine, çıkardığı kanunlarla toprak ağalarının mülkiyetini iyice perçinledi ve hükümetin jandarması, polisi bu mülkiyeti köylülere karşı insafsızca savundu.

Kürdistan'ın Geri Bırakılmışlığı ve Sömürü Mekanizması

Türkiye ekonomik bakımdan ve buna bağlı olarak sosyal ve siyasi bakımdan bir bütün olarak emperyalizmin sömürü alanına girmiş, bir varı sömürge haline gelmiştir. Türkiye'nin Doğu bölgesini meydana getiren Türkiye Kürdistanı ise, Türkiye'nin nisbeten gelişmiş diğer bölgelerine (Marmara, Ege, Çukurova) oranla aynı biçimde geri kalmış ve bu bölgeler tarafından sömürülmektedir. Yani Türkiye nasıl geri bırakılmış bir ülke ise, Türkiye Kürdistanı da, Türkiye içinde öyle geri bırakılmış bir bölgedir; sömürge içinde sömürge durumundadır. Türkiye Kürdistanı'nın öteki bölgelere oranla ne derece geri olduğu herkesçe bilinmektedir. Kürt köylüsünün hayat seviyesi Batıdaki köylülerin hayat seviyesinin kat kat altındadır. Bu bölgede okuma yazma oranı çok daha düşüktür, sanayi oluşmamıştır, tarım, Batı'ya oranla ilkeldir.

Bu geri kalmışlık, daha doğrusu geri bırakılmışlık, birden bire ortaya çıkmıştır; bu, tarihsel bir oluşumdur. Bu görüşü paylaşan sayın İsmail Beşikçi şöyle diyor:

"Şeyhlik, ağalık, aşiret reisliği, seyyitlik gibi Ortaçağ kalıntısı kurumlar, geri kalmanın nedenleri değil, sadece geri

kalmanın görüntüleri ve belirtileridir. Bu bakımdan bizzat kendileri de sosyo-ekonomik bakımdan açıklanması gereken temel yapısal olgulardır. Başka bir deyişle söylenenler, Doğu Anadolu'nun geri kalmasının nedenleri değil. Doğu Anadolu'ya karşı yürütülen belirli ekonomik, toplumsal ve kültürel politikaların bir sonucudur.... Geri kalma olayı, "milli gelir düşük, beslenme yetersiz, sanayi zayıf, okuma yazma bilenler çok az" gibi gürümüzdeki belirtileriyile açıklanamaz. Geri kalmışlığı tarihsel bir oluşum içinde ve dinamik bir açıdan ele almak gerekir. Bu bakımdan aşağıdaki iki soruyu açık yüreklilikle, her türlü duygusallıktan uzakta kalarak, cesaretle, tam bir bilimsel çaba içinde sormak ve cevap aramak gerekir:

"1. Doğu Anadolu'da çeşitli alt yapı hizmetleri yapıp kapitalist ilişkilerin gelişmesine öncülük edilseydi, ağalık, şeyhlik, aşiret reisliği gibi feodal kurumlar ayakta kalabilir miydi?

"2. Merkezi otorite, kapitalist ilişkileri geliştirip feodaliteyi tasfiye edeceği yerde, neden feodal unsurlarla ittifak yapıp, bu unsurların Batı Anadolu'daki egemen sınıflarla bütünleşmesini sağlamıştır?

"Bu sorulara, etnik etkenleri de gözönüne almadan, sıhhatli cevaplar vermek mümkün değildir." (1)

Kürdistan'ın geri kalış nedenleri ta Arap ve Moğol akınlarına kadar uzanır. Bu istilalar Kürt şehir ve köylerini tahribettiler, ekonomik ve kültürel geriliğe sebep oldular. Bu istilalardan sonra ve bunları izleyen Osmanlı-İran savaşları döneminde Kürdistan merkezi bir otorite-

(1) İ. Beşikçi, Doğu Anadolu'nun Geri Bırakılmışlığının Oluşumu, ANT Dergisi

ye, yani birliğe kavuşmadı, anarşik, parçalı bir dönem yaşadı. Osmanlı-İran savaşları bu bölgedeki üretim güçlerini ve kültürü, feodal düzeyde de olsa, tahribettiler ve Kürdistan'ı bir yıkıntıya götürdüler. Buna rağmen Osmanlılar döneminde bölgeler arasındaki fark böylesine büyük değildi. Örneğin Erzurum, Van, Diyarbakır, Harput, Sivas gibi şehirler, 19. Yüzyılın sonlarına kadar İmparatorluğun büyük şehirleri arasında idiler. Mesela Van, 19. Yüzyıl ortalarında 100 bin nüfuslu bir şehirdi, bir kültür ve sanat merkezi idi. Kürdistan'ın asıl geri kalışı 19. Yüzyılın sonlarından itibaren şekillenmeye başlar. Kürtler'in bağımsızlık mücadelelerini önlemek için Osmanlılar'ın 19. Yüzyıl başlarından itibaren uyguladıkları politika ve özellikle Cumhuriyet hükümetlerinin tutumu, Kürdistan'ın geri kalışının başlıca nedenidir.

Cumhuriyetle birlikte Türkiye Kürtleri, Osmanlı Devleti'nin despot yönetiminden çıkıp Türk burjuvazisinin ırkçı boyunduruğuna girdiler. Bu yönetim Kürdistan'a bir sömürge gibi, hatta bir sömürgeci de beter davrandı. O, hiçbir zaman bu bölgenin kalkınmasını kendisine mesele edinmedi. Oraya yatırım yapmaktan, hizmet götürmekten şiddetle kaçındı. Orayla yalnızca sömürü ilişkileri ve Kürt Halkının asimilasyonu amacına uygun ilişkiler kurdu.

Kürt Halkının bu dönemde, milli haklarını almak, ulusal boyunduruktan kurtulmak için giriştiği ayaklanmalar kanla, zulümle bastırıldı, yüzbinlerce Kürt öldürüldü, Kürt köy ve kasabaları yağma edildi ve yüzbinlerce Kürt ailesi Batıya sürüldü. Bu, bölgenin ekonomisini ve bizzat

bu ekonominin temeli olan insan unsurunu tahribeden bir nedendir. Bölge 1925 yılında çıkarılan bir kararname ile turizme kapatıldı ve buraya hiçbir yabancınn girmesine müsaade edilmedi. 14 Kürt ilini yabancılara kapatan bu kararname 1965 yılına kadar yürürlükte kaldı. Türkiye'den İran'a geçmek isteyen turistler bile Trabzon-Erzurum üzerinden transit geçtiler. 1965 yılından sonra da bölge tümüyle turizme açılmadı; hala Güneydogu'da yasak bölgeler vardır. Turizmin bir ülkenin kalkınmasındaki payı ve Türk hükümetinin buna verdiği önem düşünülürse, Kürdistan'a karşı uygulanan bu politika daha iyi anlaşılır.

Kürdistan'a devlet eliyle ne yapılmışsa ya bölgeyi Türk kapitalistleri ve onların ortağı emperyalistler yararına sömürmek, ya da Kürtleri assimile etmek içindir. Batman ve çevresinde açılan petrol kuyuları ile petrol buradan sökülüp götürülmektedir. Bir Türk röportaj yazarı Necmi Onur'un deyişiyile, "Raman Dağı'nın bir yüzünde petrol çıkmakta, öteki yüzünde insanlar mağarada yaşamaktadırlar." Bu petrolden elde edilen asfalt bile Dogudaki yollara binde bir harcanmaktadır. Madende ki bakır tesisleriyle bakır, divriği'deki demir tesisleri ile demir ve yine krom, kömür ve benzeri madenler sökülüp götürülmektedir. Kürt illerine şimdiye kadar bir tek baraj yapılmamıştır. Yüzlerce köyün geniş, verimli topraklarının ve pek çok tarihi eserin su altında kalması pahasına yapılan Keban Barajı'nın enerjisi ise batıdaki sanayi işyerlerinde kullanılacaktır, bu bölgede harcanmıyacaktır. Kürtler olsa olsa bu işyerlerinde birer işçilik

bulmakta ve böylece kendi ülke servetlerinin sökülüp götürülmesine bilerek bilmeyerek katılmaktadırlar.

1950 yılından sonra, Kürdistan'ın dış kuşağını teşkil eden ve önemli oranda Türk nüfusu barındıran Erzincan, Erzurum, Elazığ gibi illere yapılan şeker ve çimento fabrikaları da sırf bu illerdeki büyük toprak sahiplerini ve tüccarı memnun etmek, oy toplamak içindi.

Cumhuriyet döneminde Kürdistan'a yapılan demiryolu hattının, bu bölgenin yeraltı ve yerüstü servetlerini sömürmek kadar, Kürt Halkının kurtuluş mücadelesini kontrol altına almak amacını taşıdığı, Sivas demiryolunun açılış töreninde konuşan o zamanki başbakan İsmet İnönü'nün -Bitlisli bir Kürt olan bu Kürt düşmanının- şu sözlerinden açıkça anlaşılıyor:

"Beş seneden beri Doğu vilayetlerimizde vukua gelen ve kökü dışarda entrikalarla körüklenen isyan, bugün gücünün yarısını kaybediyor. Bu ülkede sadece Türk ulusu etnik ve ırksal haklar talebetme hakkına sahiptir. Başka hiç kimsenin böyle bir hakkı yoktur. Bu demiryolu sınıra ulaştığı gün, her türlü tereddüt ortadan kalkacak ve her türlü entrika, o zaman mutlak bir şekilde yerleşmiş olacak bu hakikatın önünde tesirsiz kalacaktır." (31 Ağustos 1930 tarihli Milliyet Gazetesinden.)

Bölge yatılı okulları, radyo istasyonları, geniş hapishaneler ve karakollar hep bu amaçla yapılmaktadır ve bunların bölgeyi kalkındıramıyacakları açıktır. Dersim Kürt bölgesine Cumhuriyet hükümetlerinin yaptığı ilk eserler, Hozat ve Kalan'daki askeri kışlalar oldu.

Türk hükümetlerinin hayvancılık politikası Kürdistan'ın aleyhine yürütülmüştür. Bilindiği gibi Kürdistan, Ortadoğu'daki en büyük hayvancılık bölgesidir. Türkiye meralarının yüzde 42'si Kürdistan'dadır ve bunlar en kaliteli meralardır. Buralarda çok sayıda sığır ve koyun yetiştirilmektedir. Türk hükümeti hayvan ihracatını sınırlamış ve bunu iç piyasada ucuz et tüketimi için kullanmıştır. Bu, hudutlarda gelişen hayvan kaçakçılığının başlıca nedenidir. Türk hükümeti hayvan kaçakçılığını önlemek için de Kürdistan'ın sınırlarını mayınlarla, telörgülerle, zincirleme karakollarla donatmıştır. (Bu mayınlı, telörgülü sınırlar, aynı zamanda Kürt Halkının birbiriyle ekonomik, politik ilişkilerini önlemeye, sınırlamaya yönelmiştir.) Açıktır ki hayvan ihracatı serbest bırakılsaydı Kürt Halkı ekonomik bakımdan bundan çok kazançlı çıkarı. Mesela çay ve fındık Karadeniz halkı için, tütün Marmara ve Ege bölgeleri halkı için, pamuk ta Çukurovalı ve Ege'li çiftçiler için birer ihraç ürünü olarak başlıca geçim ve kazanç kaynağını teşkil ediyorlar. Üstelik devlet bunlar ve benzeri ürünlerin ihracı için kolaylıklar sağlamakta, teşvik primleri ödemektedir. Böylece Türk hükümetinin hayvancılık politikasının Kürdistan'ın aleyhine işlediği açık seçik ortadadır.

Muş, Bitlis, Hakkari gibi Kürt illerinde ve Kürdistan'ın öteki kesimlerinde en iyi çins tütünler yetişmekte ve bunlardan en pahalı sigaralar yapılmaktadır. Oysa bu bölgede tek alıcı tekeldir. Hükümet öteki bölgelerden farklı olarak, bu bölgede tüccarın da alıcı olmasını yasaklamış-

tır. Tekelin tütünlere verdiği fiyat ise, öteki bölgelerle kıyaslandığında bile gü-lünç denecek kadar düşüktür. Böylece köylü ya tütün yetiştirmemek, ya da yetiştir-diği tütünü devlete, onun biçtiği sudan fiyatla satmak zorunda bırakılmıştır. Yi-ne tütün kaçakçılığı bahane edilerek Kür-distan'ın bazı illerinde tütün ekimi ve esrar imelinde kullanıldığı ileri sürüle-rek -elbet hiç bir tazminat filan ödenme-den- kenevir ekimi yasaklanmıştır.

Türk hükümeti, Kürt köylüsünün ürünle-rini değerlendirmek, kooperatifleri teşvik etmek şöyle dursun, yukardaki örneklerde görüldüğü gibi, köylü ekonomisini baltala-yıcı, tahribedici bir politika izliyor; Kürt köylü ekonomisine bir karakol politi-kası uyguluyor.

Dersim, Bingöl, Muş gibi Kürdistan'ın ormanlık bölgeleri, bu bölgeye devletin orman teşkilatı girdiğinden buyana, nerdey-se ormansız kalma tehlikesiyle başbaşa kal-mışlardır. Devlet, sözde ormanları koruma adına bu illerde keçi beslenmesini yasa-kladı. Oysa keçi, köylülerin önemli bir bes-lenme ve geçim kaynağı idi. Köylüler bu bölgedeki meşe ormanlarından budama yoluyla yararlanıyor ve onları koruyorlardı. Oysa orman idaresi ormanları kökünden söküp götürmektedir. Kamyonlarla Erzurum, Erzincan, Elazığ ve öteki illere taşınan bu ormanlar şehirlerde yakacak olarak kullanılıyor. Bu bölge ise, bu nedenle çırılçıplak kalma tehlikesi ile yüzyüze bulunuyor.

Bu bölgeyi yarım yüzyıla yakın turiz-me kapatan Türk hükümetinin, onun turistik ve tarihi eserleri ile ilgilenmesi bekle-nemez. Oysa Kürdistan, tarihi eserler ba-

kımından zengindir. Ancak Türk hükümeti bu eserlerin günışığına çıkmasından özellikle ürkemektedir. Bu nedenle yapılan bazı kazılar da son derece gizli tutulmakta, bu kazılarda ele geçen eserlerin Kürt tarihine ışık tutması, belge olması dikkatle engellenmektedir. Türk gazeteleri 1972 sonbaharında, Van çevresindeki kazılarda ele geçen, Urartular'a ait 100 kadar tarihi eserin Adana müzesine konduğunu yazdılar. Basında bu kazılar ve ele geçen eserler hakkında fazlaca hiçbir bilgi verilmedi. Ve bunlar doğu illerindeki herhangi bir müzeye de konmadılar.

Çok partili hayata geçildikten sonra, daha doğrusu Demokrat Parti iktidara geldikten sonra, bu Kürdistan'ı tecrit politikası bir ölçüde aralandı. Bölge halkının oylarını almak ve özellikle ağaları, tüccarları, müteahhitleri memnun etmek için yol, okul, çeşme gibi bazı altyapı hizmetleri ile nazar boncugu kabilinden tek tük fabrikalar yapıldı. Ancak bunlar da ülkenin batı kesimiyle kıyaslandığında devede kulak kalmaktadır.

1960 sonrasında, güya planlı kalkınma dönemine geçilince tüm iktidarlar, "Doğu"yu geri kalmışlıktan kurtarma edebiyatı yaptılar ve türlü vaatlere giriştiler. Bunda Kürt Halkındaki önemli uyanışın, Kürdistan'ın geri bırakılmışlığına ve ırk ayırımına karşı protestoların, kaynaşmaların önemli payı vardı. Birinci Beş Yıllık Plan'da da geri kalmış bölgeler ve özellikle "Doğu" için bazı özel hükümler getirilmişti. Oysa bütün bunlar aldatıcı sözler olmaktan öteye gidemedi. Birinci Beş Yıllık Plan'da da bu bölgeye ayrılan yatırımlar Türkiye ortalamasının çok al-

tında kaldı. Doğudaki illerden yalnız Elazığ, nüfusuna oranla Türkiye ortalamasının üzerinde yatırım payı almış görünüyordu. Oysa bu fazlalık Keban Barajı'nın yapımı için zorunlu olan harcamalar ve yine bu barajın zorunlu kıldığı yeni yol ve köprü yapımlarıyla ilgili yatırımlardı. Hükümet, Keban Barajı için yapılan bu harcamaları, bu bölge için yapılmış gibi göstermekten utanmadı. Buna karşılık 11 Doğu iline yapılan yatırımların toplamı bir tek Eskişehir'e yapılan yatırım miktarının daha altında idi.

Yine sözde bu bölgeyi kalkındırmak ve buraya özel teşebbüs yatırımlarını celbetmek için bazı vergi muafiyetleri getirildi ve bunun uzun uzun reklamı yapıldı. Ancak bu da bir şeyi değiştirmede. Tersine aradaki fark büyümeye devam etti. Mesela özel imalat sanayii yatırımlarında Doğu bölgesindeki 26 ilin payı, 1963 yılında binde 5 iken, daha da azalarak 1967 yılında binde 3'e düştü.

1964-68 döneminde Doğu kesimi yatırım kredilerinin ancak binde 9'unu, ticari kredilerin ise yüzde 2,9'unu alabildi.

Türkiye yüzölçümünün yaklaşık olarak üçte birini, Türkiye nüfusunun ise dörtte birini meydana getiren Türkiye Kürdistanı, bütün bunlardan anlaşılacağı üzere, sistemli bir politika sonucu, Türk burjuvazisinin bir iç sömürgesi durumuna sokulmuştur. Kürdistan'ın ekonomik statüsü kesinlikle bir sömürge statüsüdür ve sosyal, kültürel alanda dünyada eşi az rastlanan, son derece iğrenc bir sömürge statüsüdür. Örneğin bir Hint'li, "ben Hintliyim" dediği zaman herhalde tutuklanmazdı; ancak bu yüzden bir Kürt, yani "ben Kürdüm" dediği zaman

iki yıldan on bes vıla kadar hapis cezasına her an çarptırılabilir.

Dr. Sedat Özkol, Emperyalizm, Tekelci Kapital ve Türkiye adlı eserinde, Doğu ile Batı arasındaki bu ilişkiyi belirtmekte ve şöyle demektedir: "Türkiye'nin içerisinde de batı ile doğu arasındaki açık da aynı şekilde büyümektedir. Çünkü metropol-uydu ilişkisi içinde, Türkiye'nin batısı ve özellikle İstanbul metropol, Anadolu ve özellikle Doğu Anadolu ise uydu şeklinde yer almaktadır. 1963-1967 yılları arasında özel imalat sanayiindeki toplam yatırımların % 54,3'ü İstanbul-Kocaeli metropolünde yapılmıştır. Buna karşılık Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu, Orta Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin yatırımlar içindeki toplam payı sadece % 07 dir." (1)

Bu metropol-uydu ilişkisi, sömürgele-
rin durumuna has hastalıkları aynen Kür-
distan'ın ekonomik ve sosyal hayatında da
yaratmıştır.

Daha önce de belirttiğimiz üzere, Kür-
distan, öncelikle Batı'daki nisbeten ge-
leşmiş bölgeler ve giderek kapitalist Av-
rupa ülkeleri için ucuz işgücü sağlayan
bir bölge durumuna düşürülmüştür. İşgücü,
Doğu'dan Batı'ya bir seyir halindedir. Kol
emeğinin yanı sıra kafa emeği de bu göçe
dahildir. "Beyin göçü" denen olay, Türki-
ye'den Batı ülkelerine olduğu gibi, Türki-
ye'nin içinde de Kurdistan ile Batı bölge-
si arasında aynen cereyan etmektedir. Ge-
nellikle Ankara, İstanbul, İzmir gibi ba-
tıdaki büyük şehirlerde okuyan Kürt genç-
leri, daha çok buralarda iş bulabilmekte
ve buralarda yerleşmektedirler. Böylece
Kürt Halkı onların bilgi ve tecrübesinden

(1) Dr.Sedat Özkol, adigeçen eser, s.38

yararlanamamaktadır. Kaldığı kendi bölgelerine hizmet etmek isteyen aydınlara da bizzat Türk hükümeti engel olmaktadır. Türk hükümeti, Kürt aydınlarının kendi bölgelerinde çalışmalarından daima kuşku duymuştur.

Kürdistan'dan Batı'ya sürekli hammadde akımı vardır. Bu hammaddelerin bir kesimi Türkiye'nin Batı bölgesindeki işyerlerinde tüketilmekte, bir kesimi ise, emperyalist sömürü mekanizması içinde Batılı kapitalist ülkelere akmaktadır.

Hammadde akımının vanısıra, Batıya sürekli bir sermaye akımı vardır. Bölgeler arasında yaratılan eşitsizlik bu sermaye akımını kaçınılmaz hale getirmiştir. Biryandan batıdaki özel teşebbüs buraya yatırım yapmayı çıkarlarına uygun bulmazken diğer yandan, bu bölgede oluşan sermaye, belli bir büyüme noktasından sonra Batı'ya akmaktadır. Bu sermaye daha çok ticari yollarla sağlanan kazançlardan oluşmaktadır. Kürt zenginleri de Ankara, İstanbul gibi batı illerinde emlak almayı, belli bir semirme noktasından sonra kazançlarını oraya aktarmayı tercih etmektedirler. Batı, memurların tatillerini gecirdikleri ve "hacığa"ların fazla paralarını tükettikleri bir eğlence yeridir aynı zamanda. Böylece Kürt köylü ve işçisinin sömürülmesi sonucu, onun sefaleti pahasına elde edilen artı değer, sürekli olarak Kürdistan'dan başka yerlere akıp gitmektedir. Türk hükümetinin bu bölgeye uyguladığı terör de güvensizlik yaratan ve sermaye akımını hızlandıran bir başka etkidir.

Türk hükümetinin başka ülkelere aldığı kredilerin de Kürt bölgesine bir yararı dokunmamaktadır. Zira bu krediler yo-

luyla yapılan tesislerin tümü batıdadır. Son olarak Sovyetler Birliği'nden alınan üç milyarı aşkın kredi ile yapılan birçok büyük tesisten hiçbiri Sivas'ın doğusuna isabet etmemektedir. Böylece Kürt Halkı, kendisine hiçbir yararı dokunmayan borçları ödemiş olmaktadır. Zira bu borçlar, aynı zamanda Kürt Halkının ödediği vergiler ve onun yarattığı değerlerle ödenmektedir.

Türk idarecileri, kendi düşmanca politikalarını perdelemek, suçlarını gizlemek için, Kürdistan'ın bugünkü perişanlığına gerekçe olarak bu bölgenin tabiat bakımından yoksul olduğunu iddia ediyorlar!Bu, en ahmakların, budalaların bile inanmayacağı kadar açık bir yalandır. Zira Türkiye'de tabii servetler bakımından en zengin bölge Türkiye Kürdistanı'dır. Petrol bu bölgededir. Demir, bakır, krom ve bunun gibi pek çok maden yatakları bu bölgededir. Türkiye Kürdistanı yalnız madenler bakımından değil, akarsular bakımından da öteki bölgelerle kıyaslanamayacak kadar zengindir. Ve akarsular gerek sulama, gerek elektrik enerjisi elde etme bakımından büyük servetlerdir.

Türkiye Kürdistanı, tarıma elverişli arazisi bakımından hiç te yoksul değildir; tersine bu bölge, sahibolduğu tarım arazisi bakımından Türkiye ortalamasının üzerindedir. Tarıma uygun alanların toplam yüzölçümüne oranında Türkiye ortalaması % 24,7 olduğu halde, Doğu Anadolu'da bu oran 25,7 dir. (1) Türkiye toplam tarla arazisinin % 26,7'si, çayır ve meraların % 42'si, ormanların % 12,5'i, bağ-bahçe arazisinin % 29,1'i Doğu bölgesindedir. Bu

(1) T.C. Başbakanlık D.P.T.cilt 1,1970

bölge tarla arazisi bakımından Orta Anadolu bölgesinden sonra bütün bölgeler arasında ikinci sırayı; çayır, mera ve bağ-bahçe arazileri bakımından ise birinci sırayı almaktadır. "Bir kelime ile Doğu Anadolu Bölgesinin Batı'ya oranla geriliğini açıklamak için fiziksel koşulların ötesinde, çok daha etkin sebepler tespit etmek gereklidir." (1)

1968 yılında Türkiye'deki koyunların % 29,1'inin ve sığırların % 27,9'unun Doğu bölgesinde olduğu tespit edilmiştir.

"Metropol-uvdu sömürü ilişkisi sonucunda Doğu Kuzey bölgesindeki üreticilerin % 28,4'ünün ve Doğu Güney bölgesindeki üreticilerin % 40,6'sının durumunun kötüye gittiğini görüyoruz. Oysa Ege bölgesinde bu oran % 11 ve Türkiye ortalaması ise % 18'dir." (2)

Bir de sömürü mekanizmasındaki tabakalaşmaya bakalım:

Kürdistan'daki geniş köylü kitleler ve öteki emekçiler, başta bu bölgedeki toprak ağaları ve burjuvazi -başlıca ticaret burjuvazisi- tarafından sömürülmektedirler. Bu sömürü kademesinde aynı zamanda Batıdaki kapitalistler vardır; çünkü Kürt emekçileri, mevsimlik işçi olarak veya belli sürelerle kitleler halinde batıdaki tarım alanlarında, fabrikalarda ve öteki işyerlerinde çalışmakta ve bu yolla sömürülmektedirler.

Bunun ötesinde sömürü mekanizmasını asıl elinde tutan tabaka, burjuvazi içinde tekелci burjuvazidir. Bu burjuvazi ba-

- (1) Dr. Sedat Özkol, Emperyalizm, Tekelci Kapital ve Türkiye, s. 79-80
 (2) Aynı eser, s. 84

tıda İzmir, Ankara, Bursa, Kocaeli ve özellikle İstanbul gibi büyük kentlerde toplanmıştır. Türk burjuvazisi yüzyılın başından beri olduğu gibi kalmadı, önemli gelişmeler ve nitelik değişiklikleri gösterdi. Cumhuriyetin ilk yıllarında daha çok bir ticaret burjuvazisinden sözedilirken, zamanla bir toprak burjuvazisi ve daha sonra da sanayi burjuvazisi oluştu. Son dönemde Türk burjuvazisi tekelci bir nitelik kazanmıştır. Bu burjuvazinin ağırlık merkezi İstanbul'dadır.

1963 yılı itibariyle, Türkiye'deki toplam işyerlerinin % 69,2 sinin İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Bursa'da, yani beş ilde olduğu tespit edilmiştir. Bu beş il, aynı dönemde, çalışanların % 75,4'üne ve ödenen ücretlerin % 84,6'sına sahip bulunmaktadır. Bu illerden İstanbul, tek başına, Türkiye'deki tüm işyerlerinin % 45,5 ine, çalışanların 50,1'ine, ödenen ücretlerin de 64,4'üne sahip bulunmaktadır. Bu durum, Türkiye'de sermayenin batıda ve belli illerde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu illerden İstanbul'un hakimiyeti ise açıkça görülmektedir. (1)

Yine 1963 yılında yapılan tespitlere göre özel imalat sanayiinde, işyerlerinin % 5,2 gibi sayıca küçük bir kesimi (Büyük işyerleri) toplam artı değerinin % 54'üne ve katma değerinin % 52,9'una sahip bulunmaktadır. (2) Bu, tekelleşmeyi açıkça gösteren bir durumdur.

Görülüyor ki Türkiye'de sanayi belli bölgelerde, belli illerde, özellikle de İstanbul ve çevresinde toplanmıştır. Kür-

(1) D.İ.E. Sanayi ve İşyerleri Sayımı, İmalat Sanayii, 1964.

(2) Aynı kaynak.

distan gibi İç Anadolu ve Karadeniz Bölgesi de sanayi bakımından çok cılızdırlar ve bu bölgeler, özellikle İstanbul çevresinde yoğunlaşan tekelci burjuvazi tarafından sömürülmektedirler.

Bunun yanı sıra Türkiye, ekonomisi dışa bağımlı ve bir bütün olarak emperyalizmin sömürü alanı olan bir ülkedir. Kürdistan'la Batı arasında mevcut sömürü ilişkileri, bir bütün olarak Türkiye ile Batı, yani emperyalistler arasında mevcuttur. Hammadde ve işgücü akımı, beyin göçü, artı değerın faiz ve kar biçiminde ülkeyi terketmesi, aynen Türkiye'den Batılı kapitalist ülkelere doğru cereyan etmektedir. Böylece emperyalizm hem Türk Halkını, hem Kürt Halkını sömürüyor. Ve yine böylece sömürü, Kürt Halkı için katmerli bir hale geliyor.

Ülkeye giren yabancı sermaye de yine Batıdaki büyük illerde toplanmıştır. İstanbul, Ankara, İzmir ve Kocaeli, yani dört il, 1965 yılı itibariyle, tüm yabancı sermaye yatırımlarının hemen hemen tamamını, % 99,7'sini ihtiva etmektedirler.

İmalat sanayiinde yabancı sermayenin payını ve önemini anlamak için aşağıdaki tabloya bakmak yeter:

Sektörler	Yabancı Sermaye	Yabancı Krediler	Toplam
Gıda Sanayii	% 10,4	% 4,0	% 14,4
Kimya "	24,5	53,7	78,2
Tıbbi ilaçlar	28,0	24,9	52,9
Makine S. (toplam)	15,4	24,9	40,3
Tarım al. ve mak.	8,8	70,3	79,1
Elektrik mak ve gereçleri	25,5	16,6	42,1
Taşıt araç. sa.	4,0	18,1	22,2
Karayolu taşıt.	5,9	30,5	36,4

<u>Sektörler</u>	<u>Yabancı Krediler</u>
Giyim sanayii	% 22,2
Orman ürünleri sanayii	.19,1
Kağıt	43,2
Sabun ve deterjan	96,7
Demir-çelik ve metalürji	39,9

<u>Sektörler</u>	<u>Yabancı Sermaye</u>
Margarin	% 80,0
İpekli dokuma	48,4
Lastik ürünleri	21,7
Tarım ilaçları	40,9
Tuğla ve kiremit	20,2
Sanayi makinaları	17,6
Elektrik iletkenleri	62,2
Elektrik motorları	12,8

(Kaynak: Özel Sektör Yatırım Anketi Sonuçları. 1963-1969, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, Temmuz 1970, s.39-42, Dr.Sedat Özkolun adigeçen eserinden naklen.)

Yabancı sermaye, yüksek oranda kar ve faiz transferi yoluyla Türkiye ekonomisini sömürmektedir. Yabancı sermayenin yalnız dört ilde yoğunlaşmış olması, diğer illeri de elbet sömürmesine engel değildir. Bu konuda Sedat Özkol şöyle diyor: "Bu yoğunlaşma, yabancı sermayenin Anadolu'nun en uzak köşelerini etkileyememesi, Anadolu'yu bütünüyle sömürememesi demek değildir. İstanbul, Ankara ve İzmir'de yoğunlaşmış olan yabancı sermaye, metropol-uydu ilişkisi içerisinde, Anadolu burjuvasını, sömürü mekanizmasının aracı unsuru olarak kullanmakta, Anadolu burjuvası aracılığıyla Türkiye'de oluşan toplam artı değerini önemli bir bölümüne el koyabilmektedir. Diğer bir deyişle metropol-uydu sömürü iliş-

kisinin zorunlu halkasını oluşturan yerli burjuvazi, Anadolu'da oluşan artık değer bir kesimine el koyduktan sonra, geriye kalan büyük bölümünü İstanbul ve İzmir gibi metropollerdeki yabancı ve yerli efendilerine ulaştırmakta, ayrıca yine metropollerce ithal olunan, ya da metropollerde monte edilen sanayi ürünlerinin Anadolu pazarında monopol fiyatlarda satılmasını sağlamaktadır." (1)

yabancı sermaye aynı zamanda tekелci niteliktedir ve yerli tekелci sermaye ile kaynaşmıştır. Yani tekелci Türk burjuvazisi tümüyle işbirlikçi niteliktedir. Emperyalist sömürü mekanizması, taşra burjuvazisini de bu mekanizmanın Anadolu içlerine ve Kürdistan'a uzanan bir uzantısı haline getirmiştir.

Bu durumda Kürt Halkı açısından da üst kademedeki sömürücü sınıf, işbirlikçi, tekелci Türk burjuvazisidir. Tekелci Türk burjuvazisi bunu emperyalizmle ortaklaşa yürütmektedir. Ve emperyalizm, en üst düzeyde, sömürü mekanizmasını düzenleyen güçtür. Yani Türk ve Kürt Halklarını sömüren, başlıca emperyalizm ve onun ortağı, işbirlikçisi Türk burjuvazisidir. Her iki halkın en büyük düşmanı budur.

Türkiye'de devlet, başlıca bu işbirlikçi burjuva sınıfının ve emperyalistlerin çıkarlarına hizmet eden bir örgüt haline gelmiştir. Bürokrasi, son dönemde daha açık şekilde, Türkiye'deki egemen sınıflardan tekелci burjuvazinin hizmetine girmiştir. 12 Mart Muhtırasından sonra faşist yönetim tarafından getirilen yeni düzenlemeler bu sınıfın dilediği doğrultudadır.

(1) Dr.Sedat Özkol, aynı eser, s.32

Yani devlete, hükümete, politikaya başlıca bu sınıf hakim olmuş durumdadır. Ve dolayısıyla bugün Türkiye Kürdistanı'nı bir iç sömürge statüsünde tutan, bu statüyü sürdüren hakim güç te tekелci Türk burjuvazisidir.

Bu durum, Kürt Halkının milli kurtuluş mücadelesiyle, genel olarak tüm Türkiye emekçilerinin demokrasi ve sosyalizm mücadelesini, objektif olarak, önümüzdeki dönemde, işbirlikçi tekелci burjuvaziye ve emperyalizme yöneltmeyi zorunlu kılmaktadır.

Bu işbirlikçi burjuvazinin ve dolayısıyla emperyalizmin en tutucu iç müttelikleri feodal unsurlardır. Dolayısıyla tekелci burjuvazi ile birlikte karşıya alınacak bir sınıf ta budur.

Türkiye bir bütün olarak gözönüne alındığında burjuvazi çoktan beri hakim duruma geçmiştir. Bugün Türkiye'de hakim üretim biçimi elbette kapitalizmdir. Ancak Türkiye Kürdistanı göz önüne alındığında, bu bölgede kapitalist üretim ilişkilerinin hakim duruma geçtiği söylenemez. Ancak bu durum, bu bölgenin Türkiye kapitalistleri ve emperyalizm tarafından sömürülmesine elbette bir engel değildir. Yine bu sömürünün varolması da, bu bölgede hakim olan üretim ilişkilerinin niteliğini temelde değiştirmez.

Bugün Kürdistan'da gördüğümüz, emeğin, sermayenin, hammaddelerin, ürünlerin Batıya, gelişmiş burjuva pazarlarına doğru akını ve gelişmiş burjuva pazarlarından Kürdistan'a kadar gelen mamul malların orada tüketilmesi, Kürt bölgesinin artık kapitalistleştiğini göstermez. Zira bir

üretim tarzının niteliğini tayin eden, üretim güçleri ve üretim ilişkileridir. Kapitalist üretim güçleri oluşmamış ve buna dayanan üretim ilişkileri doğmamış ise, daha doğrusu bu oluşum hakim bir nitelik kazanmamış ise, orada kapitalizmin egemenliğinden sözedilemez. Bugünkü Kürdistan ekonomisinin temeli tarım ve hayvancılıktır; bu alanlarda ise modern kapitalist işletmecilik son derece zayıftır. Toprakta hakim ilişkiler, feodal üretim ilişkileridir. Sayın Sedat Ozkol, bu konuda vanılmakta, Doğu'da "tekelci kapitalist toprak mülkiyeti" olduğunu iddia etmekte ve bu bölgedeki tarım işçileri oranının, öteki bölgelerin üstünde olduğundan söz etmektedir. Öyle anlaşılıyor ki sayın Özkol'u, Köy İşleri Bakanlığı'nın Köy Envanter Etütleri aldatmıştır. Zira bu istatistiklerde, ağa topraklarında çalışan topraksız köylüler, tarım işçisi olarak gösterilmektedir. Oysa özellikle Doğu'da, topraksız olan köylülerin ezici çoğunluğu, ağa topraklarında ortakçılık, kiracılık gibi usullerle çalışmaktadırlar. Yani onlar emek karşılığı ücret almamakta, yetiştirdikleri ürünü toprak sahibi ile belli oranlarda bölüşmektedirler. Bu, feodal bir üretim ilişkisidir. Kiracılık denen şey ise, modern kapitalist kiracılık olmayıp, bu da bir bakıma ortaklıktan ileri bir feodal biçimdir. Üretimde kullanılan araçlar genellikle karasaban ve güç olarak hayvan gücüdür. Ağa topraklarında ücretli emek karşılığı çalışanların, yani tarım işçilerinin sayısı ise bu bölgede son derece düşüktür. Ozkol'un değerlendirilmesine esas aldığı istatistiklere göre, bu illerde tarım işçilerinin oranı, topraksız köylülerin oranına çok yakındır.

Örneğin, tarım işçiliği yapan ailelerin tüm çiftçi ailelerine oranı Siirt'te % 34, Hakkari'de % 42,6 olarak görünmektedir.(1) Topraksız çiftçi ailelerinin tüm çiftçi ailelerine oranı ise bu illerde, sıra ile % 42 ve 45'tir. Besbelli ki bu istatistiklerde tarım işçileri ile ağa topraklarını feodal usullerle işliyenler birbirine karıştırılmıştır. Kaldı ki "Mamur ve müreffeh Türkiye" edebiyatını yapanlar, böylesine istatistiklerde "toprak kölesi" terimini kullanacak degillerya, elbette "tarım işçisi" terimini kullanacaklardır!

Böylesine güvenilir olmayan istatistikleri esas alarak Doğu'da "tekelci kapitalist toprak mülkiyeti" olduğunu iddia etmek oldukça büyük bir yanılgıdır. Doğu'da, yani Kürdistan'da kapitalist ilişkilere geçiş te başlamıştır; ancak bu henüz geniş çapta değildir. Bu bölgedeki büyük toprak sahipliğinin hakim niteliği kapitalist değil, feodaldır. Kaldı ki buna tekelci de denemez; zira tekelcilik, kapitalizmin ileri aşamalarına özgü bir oluşturdur.

KÜRDİSTAN'DA SINIFLAR

1- Feodal Sınıf

Toprak ağaları ve dini feodaliteden oluşan bu sınıfın tarihteki durumundan daha önce söz etmiştik. Bu sınıfın şimdi-

(1) Dr.Sedat Özkol, aynı eser, s.87

ki durumu nedir?

Türkiye Kürdistanı'nda feodaller, bölge ölçüsünde hâlâ da en güçlü sınıf durumundadırlar. Şüphesiz bu feodalite şanlı dönemlerini geride bırakmıştır. Feodal üretim ilişkileri artık eski saflığını korumuyor ve bugün dağılmakta, çözülmekte olan bir üretim tarzının manzarasını gösteriyor.

➔ Köy İşleri Bakanlığı Köy Envanter E-tütlerine göre, bu bölgede toplam 9303 köyün 228'i şahıslara, 213'ü ailelere, 173'ü de sülalelere aittir. Şahıslara ait olan köylerden kasıt, köy sahibinin bir kişi olduğudur. Aile ve sülalelere ait olan köylerden kasıt ta köyün tamamını bir ailenin veya bir sülalenin tasarruf ettiğidir. Böylece bakanlık istatistiklerinde, aga toprakları niteliğinde görünen köylerin toplam sayısı 614'tür. Ancak bu istatistikler yanlış değildir ve gerçek durum bundan çok farklıdır. Nitekim İsmail Beşikçi de gözlem ve araştırmaları sonucu buna işaret etmekte ve şöyle demektedir: "Çizelgelerdeki rakamlar hiç te sıhhatli değildir. Örneğin Nusaybin ve Cizre'de yaptığımız araştırmalarda durumu şöyle tespit ettik: Cizre'nin 27 köyü vardır. Bu köylerin 23'ü bir ağaya veya bir sülaleye ait olduğu halde, KİBKEE'de bu sadece 8 olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde Nusaybin'in 72 köyü vardır. Ağa ve sülalelere ait köyler 56 olduğu halde KİBKEE'nin adigeçen kitabında sadece 16 gösterilmiştir. Öteyandan Diyarbakır'da yapılan köy tipolojisi çalışmalarına göre, 75'i tek ağalara, 175'i de sülalelere ait olmak üzere toplam 250 köyün mülkiyetinin ağalara ait olduğu saptanmıştır. Oysa bu, Diyarbakır Envanter

Etütlerine göre, sadece 70 olarak gösterilmiştir." (1)

Ağa köylerinin bir kesimine modern tarım araçları girdiği ve ücretli işçilik bu gibi yerlerde doğduğu için, büyük toprak sahipliğinin tümünü feodal ilişkiler içinde düşünmemek gerekir.

Feodal ilişkilerin hakim olduğu ağa topraklarının çoğunda köylüler, elde ettikleri ürünün, belli teamüle göre bir kısmını toprak sahibine vermektedirler. Bu, Kürdistan'da en çok uygulanan usuldür. Bu şekilde toprak sahibinin temin ettiği ranta, ürün rant denmektedir. Bazen toprak sahibi toprağını, bir köylü ailesinin ekebileceği büyüklükte paylara ayırır ve o şekilde kiraya verir. Kira bedelleri teamüle göre oluşmuştur, standarttır. Toprağı eken köylü onu terkedip gitmedikçe veya ağa onu toprağından çıkarmadıkça, bu ekim usulü her yıl devam eder. Bu usule kiracılık (para rant) denmektedir. Ayrıca köylülerin toprak sahibine veya nüfuzlu din adamına çalıştığı, onun özel hizmetlerini (angarya) gördüğü haller de vardır.

Ekonomik zorunluluk dışında, köylü toprağına bağlı değildir; yani dilediği zaman onu bırakıp gidebilir. Bu nedenle Avrupa feodalitesinde görülen ve belki önce-leri Kürt feodalitesinde de mevcut olan serflik hali şimdiki görülmemektedir. Çift hayvanları, karasaban birçok hallerde köylüye aittir. Bu nedenlerle bu ilişkiler yarı-feodal bir karakter taşımaktadır. Kiracılık usulü uygulanan haller ise feodalitenin en son aşamalarını yansıtmaktadır.

(1) Dr. İsmail Beşikçi, Doğu Anadolu'nun Düzeni, 1. Baskı, s.66

Yol, okul, sulama kanalı gibi alt yapı tesislerinin artması, tarıma motorlu araçların girmesi, ticaretin gelişmesi ve büyük şehirlerin oluşması feodal çözülme giderek hızlandırmaktadır. Birçok yerlerde köylülerle büyük toprak sahipleri arasında sert sınıf çatışmaları olmakta, arazi ihtilafları mahkemelere intikal etmekte ve yıllarca süren davalar oluşmaktadır. Düzlük alanlara giren traktör, biçer-döver gibi tarım araçları ise köylüleri topraktan kovmakta ve köylüler şehirlere göçetmektedirler. Bir kısım yerlerde ise çoktan beri şehirde burjuva hayatı yaşamakta olan toprak sahipleri, topraklarını köylülere satarak toprak mülkiyetlerini tasfiye etmeyi çıkarlarına daha uygun buluyorlar. Bir yandan şehirlerde alınan emlakın ve yapılan ticaretin daha çok gelir getirmesi, diğer yandan son yıllarda aydınlar ve işçiler arasında gelişen, giderek köylü emekçiler arasına da yayılan devrimci fikirler, özellikle de toprak reformu isteklerinin verdiği tedirginlik, onları, toprak mülkiyetlerini tasfiyeye sürükleyen önemli etkenlerdir.

Büyük toprak ağalığının çözümünü engelleyen ve geciktiren etkenlerden biri, ağa mülkiyetinin devletin jandarma ve polisi tarafından sıkı bir şekilde korunmasıdır. Kürt köylüsü, ağa ile her mücadelelerinde karşısında jandarmayı ve polisi bulmaktadır.

Büyük toprak sahipleri genellikle şehir ve kasaba merkezlerinde oturmaktadır. Büyük toprak mülkiyeti, bu bölgede, politik hayatı kontrol etme imkanını da onlara kolaylıkla vermektedir. Siyasi partiler bu bölgede toprak sahiplerinin, nu-

fuzlu seyh ve dedelerin kontrolündedir. Belediye başkanlığı, il encümen üyeliği gibi mahalli yönetime seçilenlerle, parlamentoya seçilenlerin ezici çoğunluğu ya bizzat bu sınıfa mensupturlar, ya da bu sınıfın çıkarlarına hizmet eden ve bu şekilde onun desteğini kazanan aydınlar v.s. dir. Feodal unsurların sosyal ve politik hayattaki etkileri, yalnız ellerinde tuttukları toprakların oranı ile ölçülmemelidir. Bazan bir ilçenin 40-50 köyünden yalnız 3-5'inde ağa bulunduğu ve öteki köylerde küçük köylü mülkiyeti sözkonusu olduğu halde, o ilçede politik hayatın bu 3-5 ağanın tekelinde olduğu görülmektedir. Kendileri pek çalışmayan ve aylak bir hayat geçiren ağalar, nüfuzlu şeyhler ve nüfuzlu dedeler için profesyonel politikacılık kolay, faydalı ve aynı zamanda eğlendirici bir iştir.

Mesela Van'lı büyük toprak sahibi, aşiret reisi ve aynı zamanda şehirli burjuva olan Kartal ailesi, yıllardan beri Van İli'nin politik hayatında bir tekele sahiptir. Bu aileden bir kişi her zaman parlamentoya seçilmekte, bir kişi belediye başkanlığı yapmakta ve bunun gibi..14 Ekim 1973 seçimlerinin yapılacağı şu sıralarda ise, adeta reformcu faşistler Nihat Erim'le Ferit Melen'in toprak reformu tasarılarıyla (!) alay eder gibi, bu aileden baba Kinyas Kartal, Adalet Partisi'nin milletvekili adayları listesinin, oğlu ise aynı partinin senato adayları listesinin başında yer almışlardır!.

Ankara'da oturmasına rağmen Siverek'li Diş Doktoru Hasan Oral (güçlü bir toprak ağasıdır), Urfa politikasını yönetenlerin başında gelmektedir. 14 Ekim seçim-

leri için Hasan Oral ailesinden üç kişi, Adalet Partisi listesinde ilk üç sırayı işgal etmişlerdir!.

Nüfuzlu bir Alevi dedesi olan Malatya'lı Doğan Dede'nin ya bizzat kendisi, ya da oğullarından biri, sürekli olarak parlamentoya seçilmektedir. Çorum, Tokat, Yozgat gibi İç Anadolu illerinde de, Bektaşî olan Ulusovlar ailesi, daima listelerin baş taraflarında yer almakta, parlamentoya 3-4 temsilci birden sokmaktadır. Bunların geçen dönemde Birlik Partisinde Alevilik adına seçildikten sonra Demirel hükümeti ile kurdukları ilişkinin hikayesi hâlâ hatırlardadır. Bu seçimde de aynı illerde Adalet Partisinin liste başlarını işgal etmektedirler. Bu aile Kürdistan'da oturmamakla birlikte, Malatya, Erzurum, Maras, Sivas ve Dersim yöresindeki Alevi Kürtler üzerinde önemli nüfuzları vardır ve onlardan aldıkları haracı bugüne kadar sürdürmektedirler. Bunların bu bölgede gerici politik etkileri vardır; Türk ırkçılarına, gericilerine daima hizmet etmişler ve onlar tarafından korunmuşlardır.

Meşhur Doçent Şeyh Kasım Küfrevi Ağrı'nın değişmez parlamenteridir. Bu kişi her seçimde, en azından bir başkasını da kendi kuyruğunda milletvekili yapmaktadır.

1968 yılında Diyarbakır'da bir boş mebusluk için yapılan seçim bu bakımdan çok ilginçtir. Bu seçime AP'den ve MP'den birer güçlü şeyh aday gösterilmişlerdi. AP 55 bin, MP ise 49 bin oy aldılar. Ana muhalefet partisi CHP'nin adayı ancak 5 bin civarında oy toplayabildi. Özellikle Millet Partisi'nin en zayıf partilerden

biri olduğu ve hele Diyarbakır'da parti olarak hiçbir gücü bulunmadığı düşünülürse durum daha iyi anlaşılır.

Benzer örnekleri sıralamaya lüzum yoktur.

Ticaret burjuvazisinin de politikadaki rolü bu bölgede giderek artmaktadır. Feodal sınıfın yanısıra bu sınıf ta kendi temsilcilerini parlamentoya ve mahalli idarelere sokmaktadır.

Böylece bugün parlamentoda 150 civarında olan Kürt mebus ve senatörleri, çoğunlukla feodal sınıfın, ondan daha az bir oranda da ticaret burjuvazisinin temsilcileridirler. Bu kişiler, en ufak bir şekilde yoksul Kürt Halkını, Kürt emekçisini temsil etmemektedirler. Tam tersine Kürt halkını boyunduruk altında tutma yolunda, ırkçı Türk burjuvazisinin uşaklığını yapmaktan, kendileri ve temsil ettikleri gerici sınıflar için bazı çıkarlar sağlamaktan başka fonksiyonları yoktur. Türk burjuva hükümeti de bu sınıfı ekonomik politik bakımdan desteklemekte ve onu ayakta tutmak için elinden geleni yapmaktadır. Siyasi, parlamenter alanda yapılan ittifakın yanısıra, banka kredilerinden, tohumluk ve gübre yardımlarından bunlar yararlanmaktadır. Bu destekler, gerici feodal sınıfın çözülüşünü yavaşlatmakta, onun ömrünü uzatmaktadır.

Bu ittifak veni tarihi şartların bir ürünüdür. Osmanlılar'ın Kürt beylerine saldırıları, egemen sınıflar arasında bir savaşı ifade ediyordu. Bu savaşta Kürt beylerinin yenilgisi, aynı zamanda Kürdistan'da ekonomik geriliği, Kürt sanat ve kültürünün tahribi sonuçlarını doğurdu. Cumhuriyet Hükümeti, geri feodal ilişkileri yok-

etmek için değil, Kürt Halkının milli hakları üzerindeki baskıdurmalarını ezmek için Kürdistan'da savaştı. Ve milli niteliği olan feodal unsurları ezerken, hain olanlarla işbirliği yaptı; onları korudu, feodalitenin temellerine dokunmadı. Bugün ise, Kürt feodalitesini tehdit eden dış etkiler, saldırılar değil, toplumun kendi iç gelişimidir. Kürdistan'a kapitalizm sızmış, gelişmeye başlamıştır. Burjuvazi ve işçi sınıfı gibi modern sınıflar, belli ölçülerde de olsa, teşekkül etmiştir. Son iki yüzyıldır Dünyayı alt üst eden devrimlerin yaydıkları fikir dalgaları Kürt toplumunu da sarmıştır. Bütün bu gelişmeler, artık çağını doldurmuş olan feodalitenin çözülmesini, gerilemesini, tarih sahnesinden silinmesini kaçınılmaz yapmıştır. Bu aynı zamanda Kürt köylüsünün, işçisinin, aydınının feodal zincirleri kırması, özgürleşmesi; Kürt Halkının kendisini bölen aşiret, ağalık, şeyhlik ve mezhep duvarlarını aşarak ulusal birlik ve gelişme aşamasına girmesi demektir. İşte ırkçı Türk burjuva hükümetini ürküten de budur ve bu sebeple şimdi bu gerici sınıfı vargüçüyle ayakta tutmağa çalışmakta, bir yandan "İnkılap", "Batı uygarlığı" naraları atarken, diğer yandan Bektaşî tekkeleri ile, Nakşibendi ocaklarıyla, Ortacağ kalıntısı ağalarla el altından pazarlıklar yapmakta, ittifaklar kurmaktadır. Eh bu sınıf ta, efendisini memnun etmek için, aşağılık babında elinden geleni ardına komuyor.

Feodalite, bir sınıf olarak, Kürt toplumunun uluslaşma sürecinin ve Kürt Halkının kurtuluş mücadelesinin karşısında bir engeldir. Ancak bu sınıfın dağılmakta, çözülmekte olan -herşeye rağmen- bir sınıf olduğu unutulmamalıdır. Böyle dönemlerde,

özellikle devrimci hareketin gelişme dönemlerinde, bu sınıfın birkısım mensuplarının devrimci saflardan etkilendikleri, devrimci hareketlere katıldıkları görülmektedir. Buna özellikle ulusal hareketlerde rastlanır. Ulusal hareketin, sonuçta feodal sınıfı tasfiye eden bir hareket olmasına rağmen birçok durumda kimi feodallerin bu harekete katıldığı, hatta bazan başı çektiği görülmektedir. Mesela İspanyol Ulusunun birliğini sağlayan Ferdinand ve İzabella böyle derebeyleri idiler. Onlar, öteki feodal birimleri ortadan kaldırarak ülkede siyasi ve ulusal birliği sağladılar.

Kaldı ki ulusal hareketin iki biçimini birbirinden ayırmak gerekir. Bunlardan biri Batı Avrupa uluslarının oluşumunda görülen durumdur. Fransa, İngiltere, İspanya ve İtalya'da, bir iç dinamizmin yarattığı ortamda burjuvazi, köylü ve işçileri de arkasına takarak feodalitenin hakimiyetine son vermiş, feodal uyurları yıkmış ve ulusal birliği sağlamıştı.

İkinci biçim, başka bir ulus tarafından baskı altına tutulan ulusların kurtuluş mücadelesidir. Yani bazı uluslar, ulusal gelişimlerini tamamlıyomadan, bağımsız devletler kurmadan, başka bir ulusun boyunduruğu altına düşmüşlerdir. Bu ulusların kurtuluşu için onların aynı zamanda ve en başta, dış boyunduruğa karşı mücadele vermeleri gerekir. Bu mücadeleye ezilen ulusun feodal unsurlarının da bir ölçüde katılması mümkündür. Asya, Afrika ülkelerinin kurtuluş mücadelelerinde bu durum açıkça görülmektedir. Aynı durum, daha önce bazı Doğu Avrupa ülkelerinde de görülmüştü.

Kürt Halkının Türkiye'de ulusal boyun-
duruğa, ırk ayırımına karşı, kendi ulusal,
demokratik hakları için verdiği mücadele-
de bunu gözönünde tutmak lazımdır. Bugün
Kürt feodal unsurları, sınıf olarak neka-
dar da gerici olsalar, bu sınıfın çözölen
bir sınıf olduğu ve kendi içinde çelişki-
ler taşıdığı unutulmamalıdır. Nitekim bu
sınıftan birçok kişi ve aile, daha önceki
dönemde Kürt Halkının milli hakları için
çaba göstermişler, ayaklanmışlar; bir ke-
simi bu uğurda canlarını vermiş, birçokla-
rı ise yurtlarını terke mecbur kalmışlar-
dır. Yurt dışına geçenler orada Kürt kül-
türüne hizmet etmişler ve Kürt ulusunun
haklı isteklerinin Dünya kamuoyunda duyur-
ulması yolunda önemli hizmetler yapmış-
lardır. Kürt Halkı elbette bu çabaları
saygı ile anacaktır.

Bugün de faşist Türk idaresine kulluk
etmeyen, onunla ters düşen ve Kürt milli
hakları için çaba gösteren toprak sahiple-
ri, din adamları yok değildir. Bunlar a-
zımsanmamalıdır. Türk idaresi böylelerini
de ezmek için elinden geleni yapıyor. Nite-
kim 12 Mart 1971'den sonra Diyarbakır sı-
kıyönetim zindanlarına böylesine birçok
yurtsever toprak sahibi ve din adamı da
getirildi. Devrimciler, faşizme, ırk ayırı-
mına karşı, demokratik ve milli hakları
için mücadele veren böyle kişileri işbir-
likçi ve hain olanlardan ayırmalı, onlarla
dostça bağlar kurmalıdırlar. Devrimci ha-
reketin ve özellikle de Kürt Halkının kur-
tuluş mücadelesinin geliştiği dönemlerde,
işbirlikçi feodal unsurların saflarında
daha büyük bölünmelerin olacağı, özelli-
kle ekonomik bakımdan zayıf ve yıkıntıya
gidenlerin devrimci saflara katılacağı kuş-
kusuzdur.

Din adamları konusunda da bir hususa dikkat etmek gerekir. Dini feodaliteyi oluşturan nüfuzlu şeyhlerle nüfuzlu dedelerdir. Oysa özellikle Alevi dedeleri arasında, bu sıfatı taşıdığı halde hiçbir nüfuzu bulunmayan, yoksul ve emekçi nitelikte çok kişi vardır. Bunlar geniş bir kitle oluşturmaktadırlar. Bunların büyük kesimi ya az topraklı, ya da topraksız kişilerdir. Bunların birkısmı hâlâ süregelen töreler yüzünden, diğer köylülerden ufak tefek şeyler alırlarsa da bunlar pek önemsizdir ve bu kişiler, sınıfsal durumları itibariyle öteki köylüler, emekçiler gibi ezilmektedirler. Bu nedenle bunları nüfuzlu ve sömürücü şeyh ve dede kesiminden kesinlikle ayırmak gerekir. Nitekim bu yoksul dedeler kesiminin politik tavrı, yoksul köylülerin politik tavrından farksızdır. Küçük din adamları olan köy mollalarını da yine dini feodalite ile karıştırmamak lazımdır. Bunlar yaşama şartları bakımından orta veya yoksul Kürt köylüleri durumundadırlar. Hernekadar Türkiye'deki gerici iktidarlar, bunları maaşa bağlamak ve belli istikametlerde teşvik etmek suretiyle, bugünkü soygun düzeninin propagandistleri yapmak istiyorsa da, Kürt küçük din adamlarının bu kesimi içinde bir hayli de yurtsever vardır. Kürt devrimcileri, faşist Türk idaresinin şeytanlıklarına karşı koymalı ve bu küçük din adamları tabakasıyla iyi ilişkiler kurmalı, onları ilerici cepheye kazanmalıdırlar.

2- Burjuvazi

Kürdistan'da devlet sektörü dışında, bir özel sektör sanayinin varlığından, dolayısıyla sanayi burjuvazisinden sözedilemez. Tarım kesiminde, motorlu araçların kullanılmaya başlaması ile yer yer kapitalist ilişkiler belirmiştir. Ancak bu ilişkiler henüz zayıftır ve güçlü bir toprak burjuvazisi de henüz mevcut değildir. Kürdistan'da nisbeten gelişmiş bir ticaret burjuvazisi vardır.

Kürdistan ticaret burjuvazisinin Kürt feodalitesi ile ve Türk burjuvazisi ile ilişkileri nedir? Bu sınıfın devrimci bir niteliği var mıdır?

Bugün Kürt ticaret burjuvazisinin politik ve sosyal alanda ilerici bir rol oynadığı söylenemez. Bu burjuvazinin ne feodalite ile, ne tekelci Türk burjuvazisi ile bahsedebilir bir sürtüşmesi yoktur. Kürdistan'ın büyük şehirlerinde gelişen ve kozmopolit nitelik taşıyan bu burjuvazinin, Türkiye'nin bugünkü şartlarında kendine özgü bir örgütlenmesi, bağımsız politik tavrı yoktur; yakın gelecekte de böyle birşey beklenemez.

Bu ticaret burjuvazisi, geri bırakılmış ülkelerin çoğunda gözlendiği gibi, ne toplumdaki en gerici sınıf olan toprak ağalığı ve dini feodalite ile, ne de dış sömürücü güçlerle herhangi bir mücadeleye girmemektedir. Bugünkü Kürt burjuvazisinin, burjuva dünya görüşü açısından da olsa, yani burjuva demokratik devrimi ölçüleri içinde bile, devrimci görüşlere açık olduğu söylenemez. Bu burjuvazi Türk

idaresinin, Kürdistan'a karşı ırkçı politikasına, baskısına da, tamamen onaylama- sa bile ses çıkarmamaktadır. Tam tersine toplumdaki devrimci hareketlerden ürkmekte, çıkarlarını koruyabilmek için sık sık işbirlikçi bir tavır takınmaktadır. Zaten o, tekelci burjuvazinin sömürü çarkının bir uzantısı, bir aracısı durumundadır. O, bu bölgede, İstanbul pazarından getirttiği malları satmakta ve bu bölgeden topladığı ürünleri oraya sevketmektedir. Bu burjuvazinin milli niteliğinden sözedilemez. Zaten o, mevcut sömürü ve asimilasyon çarkı içinde kendi toplumuna hızla yabancılaşmakta, Kürt toplumu ile ortak kültürel değerleri de kalmamaktadır. Kısacası bu bölgedeki ticaret burjuvazisi, ezici çoğunluğu ile, Türkiye'deki gerici ve şövenist yönetimin bir destekleyicisi durumundadır. Ancak bu sınıf içinde, Kürt ulusal değerlerinden kopmamış, halkına tümüyle yabancılaşmamış bir kesim her zaman bulunabilir ve bu kesim, ırk ayrımından rahatsız olduğu ve bölge çıkarlarının kendi çıkarlarıyla birleştiği oranda, tarafsız olabilir, hatta Kürt ulusal hareketini destekliyebilir.

3- Küçük Burjuvazi

Kürt küçük burjuvazisi de çeşitli tabakalardan oluşmaktadır. Bu tabakaların ekonomik durumları ve buna bağlı olarak politik tavırları oldukça farklılıklar göstermektedir.

A) Şehir küçük burjuvazisi

Kürt şehir ve kasabalarındaki bakkal,

manifaturacı gibi küçük dükkan sahipleri ile, terzi, berber, marangoz, demirci gibi zenaatkârlardan oluşmaktadır. Küçük burjuvaların temel niteliği, çırak, yardımcı kullansalar bile, kendilerinin de bizzat çalışmaları ve kazançlarını, başlıca ücretli emekten değil de kendi emekleriyle sağlamalarıdır. Bu tabakadan özellikle zenaatkâr kesim, kendi emeği ile üretim yapmakta, yani değer yaratmaktadır. Bu nedenle de zenaatkârlar emekçi kapsamı içine girmektedirler.

Bu tabaka Kürdistan'da oldukça önemli bir yekün tutmaktadır. Politik bakımdan ilerici, devrimci hareketlere açık bir tabakadır. Gerek Kürt Halkının ulusal hareketinde, gerek genel olarak sömürüye karşı mücadelede olumlu bir tavrı vardır. Geçen dönemde Türkiye İşçi Partisi, Kürdistan'daki teşkilatını aydınlar ve daha çok bu nitelikteki emekçilerle kurmuştu. Yine 1960-1970 arasında Kürdistan'da görülen ırk ayrımını, ulusal baskıyı ve sömürüyü protesto eden kitle mitinglerinde ve gösterilerde bu tabakanın katkısı büyüktü.

Esnaf ve zenaatkârlar günde 13-15 saat çalışmaktadırlar. Çalışma şartlarının ağırlığına rağmen bu tabaka zor ayakta durmakta, birçoğu da yıkıma gitmektedir. Bu durum onları işçi sınıfına ve yoksul köylülüğe yaklaştırmaktadır.

B) Köy Küçük Burjuvazisi

Kürdistan'da en geniş kesimi oluşturmaktadır. Kendi içinde şu tabakalardan oluşur:

a) Zengin Köylüler:

Bu tabaka sayıca az olup tarıma motorlu araçların girdiği, verimin yüksek olduğu ve pazarla ilişkilerin geliştiği yerlerde ortaya çıkmıştır. Politik bakımdan Türkiye'deki gerici burjuva partileri ile uzlaşmaya yatkındır.

b) Orta Köylüler:

Ancak kendilerine yeten topraklarında tarım yapan veya hayvan besliyen köylülerdir. Bunların yaşama düzeyleri düşüktür ve yoksul köylününkine yakındır.

c) Yoksul Köylüler:

Kürdistan'daki en geniş köylü kitesidir. Ya topraksızdırlar, ya da çok az toprakları vardır. Bunların bir kesimi ağa topraklarında yarıcı, kiracı gibi usullerle çalışmaktadırlar. Gerek yoksul, gerek orta köylü ailelerinden çoğu kişi, Çukurova, Ege gibi tarım bölgelerine veya Batıdaki sanayi yerlerine mevsimlik işçi olarak gitmekte, böylece bu yoldan kazandıklarıyla birlikte yaşamlarını sürdürmektedirler. Ancak bu da yetmediği için mevsimlik göçler, yerini devamlı göçlere bırakır olmuştur. Bu sebeple Çukurova, Ege, Ankara ve özellikle İstanbul'a göçedip yerleşen Kürt nüfusu giderek kabarmakta, buralarda Kürt mahalleleri meydana gelmektedir. Kürtler buralarda inşaat ve fabrika işçiliği, ırgatlık, hamallık gibi en ağır işlerde çalışmaktadırlar.

Türkiye'nin Almanya'ya işçi göndermesinden buyana Almanya'da 800 bine varan

Türkiyeli işçilerin 200 bin kadarı Kürt'tür. Güney illerinde Suriye üzerinden Beyrut'a da göç olmaktadır. Beyrut'ta 60 bin civarında Kürt nüfusu oluşmuştur. Ve bütün bu göçlere rağmen Kürdistan'da nüfus hızla artmakta, Türk hükümetini telaşlandırmaktadır. Bu nüfus hareketliliği, Kürt toplumunda canlılık yaratan, onun dış çevre ile temasını sağlayan ve yeni görüşlerin, ileri akımların Türkiye Kürdistanı'na sızmasına yardımcı olan bir etkidir.

Ezici çoğunluğunu yoksul köylülerin oluşturduğu Kürt köylüsünün keskin bir ekonomik sömürü altında olduğu açıktır. Ağa topraklarında varıca, kiracı gibi usullerle çalışanlar, önce ağa tarafından sömürülmekte ve ondan hayvan muamelesi görmektedirler. Bu köylülerin başlıca özlemi yeter bir toprağa kavuşmaktır ve sür-tüşmeleri, açık veya gizli biçimde, başlıca toprak ağaları ile dir. Genel olarak yoksul ve orta köylü gitlesi (Köy toplumunun % 90'dan fazlası), şehir ticaret burjuvazisi, serbest meslek mensupları ve bizzat devlet kurumları tarafından iliğine kadar sömürülmektedir. Köylüler çoğuzaman küçük bir toprak parçası yüzünden mahkemelik olurlar; dava yıllarca sürer ve avukata, aracılara, mahkemeye yaptıkları masraf, o toprak parçasının değerini kat kat aşar. Böylece Kürt köylüsünün, toprak ağaları dışında, çelişkisi burjuvazi ve onun devlet kurumları ile dir.

Kürt köylüsü aynı zamanda, kendisine ulusal bakımdan yabancı bir burjuvazinin devlet kurumları ile karşı karşıyadır. Bu kurumlar onun hiçbir şeyine saygı duymamakta, ona bir uşak, aşağılık bir yaratık gibi davranmaktadırlar. Onun sövülmesi, dö-

vülmesi, soyulup soğana çevrilmesi tabii bir şey sayılmaktadır. Kürt köylüsü bu devlete asla ısınmamıştır. O, bu devleti zoraki bir yabancı saymaktadır. Onun dairesinde dilini konuşamamakta; jandarmasından polisinden dayak yemekte, tahsildarı tarafından soyulmaktadır. Bütün bunlar Kürt köylüsünün ve onunla birlikte öteki geniş halk kitlelerinin baş çelişkisini ulusal meselede düğümlemektedir. Türk polis ve jandarmasının ve özellikle o sınır tanımaz komando birliklerinin terör ve zulüm kampanyaları ise bu çelişkiyi doruğuna çıkarmaktadır.

Bütün bunlar Kürt köylüsünü, Kürt halk kurtuluş mücadelesinin temel gücü haline getirmiştir.

Şu hususu gözönünde tutmak gerekir: Kürt köylüsünün ağa topraklarında çalışanları, köy nüfusunun yalnızca bir kesimidir ve ağalarla sınıf mücadelesi başlıca bunların mücadelesidir. Ancak, dini feodaliteyle birlikte politik ve sosyal hayatı kontrol eden ağalar, militarist Türk burjuvazisi ile ittifak kurmuşlardır. Böylece kendi topraklarında çalışanlar kadar öteki köylüleri de baskı altında tutmakta, onların uyanışının, örgütlenme ve direnmelerinin karşısına dikilmektedirler. Bunlar devletle köylü arasında aracılık yaparak köylüleri sömürmekte, onları itaatkar olmaya çağırmaktadırlar. Dini feodaller Kürt köylüsünün gözünü bağlamakta, onu mistisizm ve hayalle uyutmakta; böylece hem kendileri onu soymakta, hem de başkalarının onu soymasını sağlamakta; onun çağdaş dünyaya açılmasını, ileri görüşler benimsemesini engellemektedirler. Ve bu yoldan bir kısım nüfuzlu şeyhler ve dede-

ler milletvekili, belediye başkanı olurken, Kürt Halkının dünyada ne olup bittiğini öğrenmesi, özgürlüğü için ve sömürüye karşı mücadelesi güçleşmektedir. Bunlar, Kürt Halkının ezildiğini, sömürüldüğünü, ulusal haklarının gaspedildiğini yarguçleriyle gizlemeye, inkar etmeye çalışmakta; halkın kurtuluş mücadelesinin önüne dikilmekte, devrimci güçlerle savaşmaktadırlar. Bu durumda, bu hain unsurların da Kürt Halkının düşmanı oldukları kuşkusuzdur. Ve böylece çelişki, yalnız ağa topraklarında çalışan köylülerle toprak ağaları arasında değil, tüm köylülerle toprak ağaları arasındadır. Ve Kürt Halkının milli kurtuluş mücadelesi gözönüne alındığı zaman, ana çelişkinin, Kürt Halkının geniş kitleleri ile militarist Türk burjuvazisi ve işbirlikçi Kürt unsurlar arasında olduğu görülmektedir. Bu da giderek aynı zamanda emperyalizme karşı bir çelişki olmaktadır; çünkü gerek militarist Türk burjuvazisini, gerek feodal unsurları ayakta tutan, destekleyen emperyalizmdir, en başta da Amerikan Emperyalizmidir.

Böylece Kürt Halkının kurtuluş mücadelesi, Türk Halkının, demokratik ve bağımsız bir Türkiye için, tekelci Türk burjuvazisine ve emperyalizme karşı verdiği mücadele ile aynı doğrultudadır. Her iki hareketin düşmanları birdir.

4- İşçi Sınıfı

Türkiye Kürdistanı'nda işçi sınıfı sayıca azdır. Sanayi kesiminde özel sektörün hemen hemen yokluğuna karşılık, Batı'ya oranla çok zayıf ta olsa bir devlet sektörü

vardır. Kürdistan'da mevcut sanayi işçisi madencilik, tekstil, şeker, çimento ve inşaat kollarındaki nisbeten büyük işyerlerinde toplanmıştır. 1964 yılı istatistiklerine göre Türkiye'deki toplam sanayi işçisinin % 5 kadarı bu bölgededir. Bu işçi kesimi de hemen hemen tümüyle Malatya, Elazığ, Erzurum, Erzincan ve Gaziantep illerinde toplanmıştır. Ağrı, Tunceli, Bingöl, Muş, Van, Adıyaman, Urfa, Mardin ve Hakkari illerinde, 1964 yılında hiçbir sanayi işyeri bulunmamakta idi. (1) O yıldan buyana önemli bir değişiklik olmamıştır.

Bunun dışında karayolları, demiryolları, Devlet Su İşleri, Toprak-İskan, ormanlık gibi devlet sektörlerinde çalışan işçiler de bu bölgedeki işçi sınıfının diğer önemli bir kesimidir.

Özel sektörde istihdam edilen işçiler otel, lokanta, nakliyecilik gibi hizmetler bölümünde, büyük ticarethanelerde, küçük çaplı un fabrikalarında, dokuma işlerinde, fırın, tuğla imalathaneleri, doğramacılık gibi işlerde çalışmaktadırlar.

Tarıma motorlu araçların girmeye başlamasıyla tarımda ücretli işçilik doğmuştur. Zaten ırgatlık daha önce de bu bölgede mevcuttu. Ayrıca büyük çapta işçi çalıştıran bazı devlet çiftlikleri de vardır.

Bu bölgenin bir zamanlar oldukça ileri bir düzeyde olan el sanatları (kuyumculuk, çilingirlik, yemenicilik, el tezgahları, ağaç işleri ve s.) çöküntüye uğrayıp silinirken bunların yerine modern

(1) DİE Sanayi ve İşyerleri sayımı, 1964

sanayi doğmamıştır. Çünkü bunları çöker-
ten mahalli büyük üretime geçiş değil, bir
yandan Avrupa, diğer yandan da Türkiye'nin
batı bölgesinde imal edilen malların ma-
halli pazarı işgal etmesidir. Devletin de
bu bölgede ekonomiyi geliştirici tedbir-
lerden özellikle kaçınması, tam tersine
bir tahrip ve talan politikası gütmesi, bu
bölgede doğan sermayenin sürekli olarak
batıya akması gibi nedenlerle Kürdistan'-
da sanayinin doğması mümkün olmamıştır.

Şimdi hızla artan nüfus biryandan ba-
tı illerine akarken, biryandan da Kürt şe-
hir ve kasabalarının nüfusları hızla artı-
yor. Ancak bu sağlıklı bir büyüme değildir.
Bu fazla nüfusu olumlu yönde değerlendire-
cek sanayi merkezleri oluşmamıştır.

Bu bölgede işçi sınıfı nicel olarak
(sayıca) zayıf olduğu gibi nitel olarak
(kalitece) ta zayıftır. İşçilerin birço-
ğunun köyle güçlü bağları vardır. Politik
bilinçlenme düzeyleri düşüktür. Çoğunluk-
la tutucu dini değer yargılarının ve ge-
rici burjuva partilerinin etki alanında-
dırlar. Aslında bu, yalnız bu bölgedeki
işçilerde değil, genel olarak Türkiye'de-
ki büyük işçi çoğunluğunda görülen bir du-
rumdur.

Buna karşılık bu bölgedeki işçiler de
önemli oranda sendikalaşmışlardır. Devlet
sektöründe çalışan işçilerin büyük kesimi
sendikalıdır. Bu sendikalar genellikle
Türk-İş konfederasyonuna bağlıdır. Özel
sektör alanındaki sendikaların çoğu da
Türkiye çapındaki sendika birliklerine
dahildir. Böylece gerek Doğu'da, gerek Ba-
tı'da aynı işyerlerinde çalışan Kürt ve
Türk işçilerinin ekonomik mücadele örgüt-

leri olan sendikalar bir bütünlük göstermektedir.

Kürdistan'la ilgili sınıf tahlilleri yapılırken bu bölgeyi tek başına gözönünde tutmak yanlıştır ve bundan hatalı sonuçlara varılır. Çünkü bu bölge, Türk hükümetleri ona bir sömürge gibi de davran-salar, Türkiye'nin öteki bölgelerinden e-ekonomik ve politik bakımdan tecrit olmuş değildir. Bu bölge halkının öteki bölge-lerle güçlü ekonomik, sınıfsal bağları vardır. Nasıl ki Türk idaresinin, Türki-ye Kürdistanını, İran, Irak Kürdistan'la-rından tecrit politikası da bir sonuç ver-memişse ve Kürt Halkının Ortadoğu'daki ö-teki Kürt kesimleriyle güçlü ekonomik, kültürel ve politik bağları varsa; bunun gibi, sert ırk ayrımına, ulusal baskıya ve ekonomik sömürüye rağmen Türk kesimi-yle de ekonomik, politik bağları vardır. Mesela nasıl Kürt ağa ve tüccarları Tür-kiyedeki hakim sınıf partilerinde birle-şiyorlarsa, Kürt işçileri de Türk işçile-riyle aynı sendikada birleşiyorlar ve bir-leşmeleri de zorunludur. Kürt emekçileri-nin Türk emekçileriyle politik dayanışması da tabiidir ve gerek Kürt Halkının, gerek Türk Halkının faşizmden kurtuluşu, emek-çi halkın yönetiminde demokratik bir yö-netimin kurulması ve sömürsüz bir top-luma, yani sosyalizme doğru yürünebilme-si için gereklidir. Bu, bazılarının san-dıkları gibi, Kürt Halkının ulusal kurtu-luş mücadelesini ikinci plana iten, redde-den veya erteleyen bir davranış değildir. Nasıl ki Kürt Halkının ulusal kurtuluş mücadelesini desteklemek, bu uğurda ça-lışmak, işçi sınıfı mücadelesini ertelemek veya ikinci plana itmek değilse.

Olaylara yalnız bir tarafından bakanlar bunu kavramıyorlar. Şu hususu iyice değerlendirmek gerekir: Militarist Türk burjuvazisi, gerici feodal unsurlar ve emperyalist güçler niçin bu kadar sıkı birleşmişlerdir?

1. Türkiye emekçi sınıflarının kurtuluş mücadelesini bastırmak için.

2. Kürt Halkının ulusal kurtuluş mücadelesini bastırmak için. Ve böylece Türkiye'nin Doğusu ve Batısı üzerinde sürdürdükleri soygun ve talan düzenini aksatmamak için.

O halde buna karşı Kürt ve Türk emekçilerinin birlik ve dayanışma kurmasından daha tabii ve gerekli ne olabilir.

Kürt işçi sınıfının, Kürt Halkının kurtuluş mücadelesinde rolü nedir:

Kürt bölgesinde işçi sınıfının halen nitelik ve nicelikçe zayıf oluşuna karşılık, bu sınıfın devrimci harekette oynıyacağı rol yine de büyüktür. Çünkü bu sınıf, devrimci teori ve pratiğin artık tartışılmaz bir biçimde ıspat ettiği üzere, çağımızdaki en devrimci sınıftır. İnsanlık tarihinde binyıllar süren sömürü düzenine, dünyanın üçte birinde son veren odur; geri kalanında ise son verecek olan yine odur. Kapitalist ülkelerde demokratik hakların, barışın, sömürüye karşı savaşın bayrağını en başta götüren odur. Sömürge ve bağımlı ülkelerde de ulusal kurtuluş savaşlarında en önde ve en içten dövüşen yine odur.

Bugün Türkiye'de en örgütlü sınıf şüphesiz burjuvazidir. Burjuvazinin güçlü bir devlét örgütü; sanayi ve ticaret odaları, ziraat odaları, işveren sendikala-

rı gibi ekonomik mücadele örgütleri, güçlü siyasi partileri vardır. Burjuvazinin karşısında nisbeten en örgütlü sınıf ise işçi sınıfıdır. İşçi sınıfı güçlü sendikal birlikler meydana getirmiştir. Sendikaların çoğunda, mesela Türk-İş'te sarı sendikacıların hâlâ egemen olmasına rağmen işçi sınıfının örgütlü mücadelesi son on yılda önemli boyutlara ulaşmıştır. Türkiye işçi sınıfı, önümüzdeki yıllarda sarı sendikacılık barajını mutlaka aşacaktır.

Türkiye işçi sınıfının politik bilinci hergeçen gün artmakta ve buna uygun örgütlenme çabası da gittikçe güç kazanmaktadır. 1961-1971 arasında Türkiye işçi sınıfı, politik örgüt olarak Türkiye İşçi Partisi'ni örgütlemişti. İşçi sınıfı hareketinin ve genel olarak Türkiye'de devrimci hareketin hız kazanmasında, genişlemesinde bu partinin büyük rolü vardır. Bu dönem Türkiye işçi sınıfına birçok tecrübeler kazandırdı. Önümüzdeki dönem işçi sınıfının politik bilinç düzeyinin yükseleceği ve buna uygun örgütlenmenin yaygınlık ve hız kazanacağı bir dönem olacaktır. İşçi sınıfının bilinçlenme ve örgütlenme düzeyinin geliştiği oranda da bu sınıf, burjuva partilerinin, gerici ideolojilerin etkisinden sıyrılacak, devrimci proleterya yolunda yürüyecektir.

Kürt işçilerinin durumunu ve bu bölgede işçi hareketinin rolünü değerlendirirken Türkiye işçi sınıfının genel durumu da gözönüne almalıyız. Çünkü işçi hareketi birbirine sıkı sıkıya bağlıdır ve birbirini etkilemektedir.

İşçiler, diğer ezilen sınıflara oranla en iyi örgütlenme şartlarına sahiptir-

ler. Çünkü işçiler aynı işyerinde biraraya gelmişlerdir, topludurlar. Bu işçi sınıfının bir avantajıdır.

İşçilerin sömürülmesi çok somut ve açıktır. Onlar emeklerini satarak yaşamaktadırlar. Ücretlerini arttırmak, çalışma şartlarını düzeltmek için sürekli mücadele etmek zorundadırlar. Bu mücadelede onların yitirecekleri ne bir makam, ne rahat bir hayat, ne de servet vardır (Yani birçok küçük burjuvayı, konformisti mücadeleden alıkoyan şey.) Oysa mücadele işçi sınıfının kurtuluşu için tek yoldur.

İşçi sınıfı, kendisini kurtarmak için öteki ezilenleri de kurtarmak zorundadır. Yani işçi sınıfı başkalarını sömürmek için iktidarı almaz; o, sömürüye son vermek için iktidarı alır. Bunun için de öteki sömürülenlerle birleşmek zorundadır.

İşçi sınıfı, Marksizm-Leninizm gibi sağlam, doğruluğu defalarca denenmiş bir teoriye sahiptir. Bu, işçi sınıfının güçlü ideolojik silahıdır. İşçi sınıfı bu teorinin klavuzluğunda, önündeki tüm engelleri aşacak, toplumu nihai kurtuluşa götürececek bir öncü sınıftır.

Bu nitelikler işçi sınıfının özünde vardır ve onu çağımızda en devrimci sınıf yapmıştır. Bugün Kürt işçilerinin bilinç ve örgütlenme düzeyi ne kadar düşük te olsa bu sınıf geleceğin tohumunu içinde taşımaktadır, geleceğin toplumu onun öncülüğünde kurulacaktır.

İşçi sınıfının kendine özgü bu iç şartlarının yanı sıra, onun öncülüğünü kolaylaştıran önemli dış şartlar da vardır:

1. Bugün Kürt toplumunun ezici çoğunluğunu meydana getiren yoksul köylü kesimi, yaşama düzeyi bakımından işçilerin de al-

tındadır ve onun da kaybedeceği bir şey yoktur. Bu, onu işçi sınıfına yaklaştıran, işçi sınıfı ideolojisinin köylülér arasında yayılmasında, kök salmasında etkin olan bir unsurdur. 1960-70 arasında Türkiye'de, bu durum genel olarak müşahede edilmiştir.

2. Dünyanın üçte birinde muzaffer olan ve toplumları hızlı bir kalkınma ve refah yoluna sokan sosyalizm, kapitalist ülkelerde yaşayan emekçileri ve aydınları büyük çapta etkilemektedir. Sosyalizm, kapitalist düzenin uzlaşmaz çelişkilerine son vermiş, toplumu özgür kılmıştır. Bu durum, özellikle geri bırakılmış, sömürge, yarı-sömürge ve bağımlı ülkeler halklarını etkilemektedir. Bu halklar, emperyalist sömürü altında ve yerli burjuvazinin metoduyla kalkınmanın mümkün olmadığını anlıyorlar. Özellikle bu ülkelerin, dış dünyada ne olup bittigini bilen ve mevcut baskıcı, gerici düzenle uzlaşmayan aydınları arasında sosyalizm giderek daha çok taraftar kazanmaktadır. İşçi sınıfı ideolojisini benimseyen bu aydınlar, emekçilerin uyanmasına, örgütlenmesine yardımcı olmakta, çoguzaman da emperyalizme, kapitalizme karşı mücadelenin ön safında yer almaktadırlar. Kürt toplumu içinde de bu aydınların büyük etkinliği vardır.

3. Başta Dünya Sosyalist Sistemi olmak üzere, dünyadaki tüm devrimci güçler; kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketi, ilerici ve demokratik güçler; kurtuluş mücadelesi vermiş ve vermekte olan birçok ülke, sömürge ve bağımlı ülkelerin kurtuluş mücadelelerini destekliyorlar. Sosyalist ülkelerin ve kapitalist ülkelerdeki işçi hareketinin desteğinin, başlıca işçi sınıfına güç kazandıracakı açık-

tır.

Bütün bunları gözönüne alarak diyoruz ki, Türkiye'de yaşayan sekiz milyonu aşkın Kürt Halkının kurtuluş mücadelesinde, şimdi sayıca az ve nitelikçe zayıf ta olsa, öncülük görevini işçi sınıfı yapacaktır.

İşçi sınıfının devrime öncülük etmesi demek, öncü gücün, yahut partinin sadece işçilerden kurulu olması demek değildir elbette. Dünyanın hiçbir yerinde de böyle olmamıştır. Marksizm-Leninizmi eylem klavuzu edinen ve işçi sınıfının programını benimsiyen böyle bir örgüte, elbette bu hedefleri paylaşan, bu bilince varmış köylüler, öteki emekçiler, aydınlar da gireceklerdir, girmeleri de gerekir.

Kürt Halkının kurtuluş mücadelesi elbette Kürt Marksist-Leninistlerinin bir nolu sorunudur. Kürt devrimcileri, Kürt halkının kurtuluş mücadelesini örgütlemek, ona öncülük etmek görevi ile karşı karşıyadırlar. Bunun için de öncelikle kendileri, bu mücadeleyi omuzlayacak, yürütecek bir örgütlenmeyi gerçekleştirmek zorundadırlar.

Türkiye'de Kürt Marksist-Leninistlerinin görevi iki yönlüdür: Bir, bu bölgede Kürt Halkının kurtuluş mücadelesini örgütlemek, buna öncülük etmek; iki, Türkiye'de demokrasi için ve Kürt ve Türk halklarının nihai kurtuluşu, yani sosyalizm için Türk Marksistleri ile sıkı dayanışma ve güçbirliği kurmak. Bu anlamda Kürt işçi sınıfı için temel ilke de Türkiye işçi sınıfı ile birlik ve Kürt Halkının kurtuluş mücadelesine öncülüktür. Kürt Halkının devrimci hareketi bu ilkeye uygun örgütlenmek zorundadır.

Kürt Halkının ulusal kurtuluş mücadelesini hesaba katmayan bir Kürt solu, ayakları havada bir hareket olur ve Kürt Halkı'nın geniş kitleleri ile bağ kuramaz. Böyle bir solun yapacağı bir iş te yoktur. Yine Türkiye'de işçi sınıfının birliğini, Türk devrimci güçleri ile sıkı dayanışmayı, güçbirliğini hesaba katmayan bir Kürt solu da aynı derecede hatalı hareket etmiş, devrimci güçleri zayıflatmış olur.

Aydınlar

Aydınlar bin sınıf değildirler, bir tek tabaka da değildirler. Aydınlar her sınıfın içinden de çıkmakta, çeşitli tabakalar oluşturmaktadırlar. Aydınların politik tavrı da buna göre değişir.

Burjuvazinin devlet çarkının üst kademelerinde görev alan bürokratlar, elbette bu sınıfın adamıdırlar, ona hizmet ederler. Bunların yaşama düzeyleri yüksektir, politik tavırları da burjuvaziden yanadır.

Devlet çarkının alt kademelerinde görev alan küçük memurlar, öğretmenler ve düşük gelirli öteki aydınlar, yaşama düzeyleri bakımından emekçilere yakındırlar. Bunların egemen sınıflarla önemli çelişkileri vardır. Örgütlendikleri, bilinçlendikleri oranda bunların politik tavrı da ilericidir, devrimcidir.

Okuyan gençlik, büyük çoğunluğuyla düzenle çatışmaktadır. Geçtiğimiz dönemde Türkiye'de bu durum somut olarak ortaya çıkmıştır. Ancak okulunu bitiren ve iyi bir iş bulan genç için durum değişir. Bu da olağandır. Doktor, avukat, mühendis ve-

ya herhangi bir dairede "müdür bey" olan; evlenen ve çocuk çocuğa karışan, yani ortam değiştiren bir eski genç artık başka biridir ve onun davranışlarını bu yeni ortam tayin eder; o, giderek konformizme alışır, devrimciliği bırakır, hatta bazan karşı devrimci olur.

Bu söylediklerimiz, belli aydın tabakaların genel eğilimidir. Şüphesiz istisnalar vardır. Bazan on bin lira maaşlı bir bürokratin devrimci ve beş yüz lira maaşlı bir memurun karşı devrimci olduğu görülebilir; yine "müdür bey" olduğu halde devrimci kalan eski gençlere de rastlanabilir..

Öğrenciler, öğretmenler, küçük memurlar, sanatçılar, basın mensupları v.s. arasındaki devrimci unsurlar, çağımız toplumunda büyük bir kitle meydana getirmektedirler ve oldukça etkindirler. Aydınlar Türkiye'de, 1960-70 döneminde, devrimci harekette büyük rol oynadılar. 12 Mart Muhtırasından önce ve sonra devrimcilerin verdikleri kurbanların çoğu aydın kitledendi. Bugün cezaevlerinde yatanların büyük kesimini de aydınlar teşkil etmektedir. Ancak devrimci harekete katılan aydınların çoğu küçük burjuva menşelidirler ve yaşama tarzları, düzeyleri bakımından da şehir küçük burjuvazisine yakındırlar. Bu durum, ister istemez onların politik tavırlarında da yansımaktadır. Acelecilik, disiplinsizlik, dağınıklık, bencillik, gösteriş tutkusu, küçük burjuva devrimcilerinin tipik özellikleridir. Türkiye sol hareketinin 1967'lerden sonra uğradığı karmaşanın sebebi de bundan başkası değildir.

Aydınlar genellikle sınıf tahlillerine önem vermemekte, işçi sınıfını, emek-

çileri küçümsemekte ve kendilerinde büyük güçler vehmetmektedirler. Küçük burjuva devrimciliğinden korunmanın başlıca yolu, doğru sınıf tahlilleri üzerinde yürümek; işçi sınıfına, yoksul köylülüğe, öteki emekçilere güvenmek; kitleler arasında çalışmak; örgütsel çalışmaya, disipline alışmaktır. Kısacası, bilimsel sosyalizmin üstüne çok laf etmek değil, onun gösterdiği yolda yürümektir.

Kürt toplumunda 25-30 yıl öncesine kadar, ortaokul veya lise bitirmiş biri parmakla gösterilirdi. Oysa bu süre içinde Kürtler arasında da pekçok aydın yetişti. Bugün üniversitelerde okuyan öğrenci sayısı, bu bölgenin nüfusuna oranla düşük olmakla birlikte, binleri bulmaktadır. Binlerce kişi ise her yıl orta dereceli okulları bitirmektedir. Kürt Halkı tüm yoksulluğuna ve güçlüklerine rağmen çocuklarını okutmaya oldukça isteklidir. Çünkü yoksul halk için bir okulu bitirmek bir iş edinme imkanını vermektedir.

Kürt toplumunda aydına büyük değer verilmektedir. Yıllar yılı "yabancı memur"ların kötü davranışlarından çok çekmiş olan halk, kendi içinden yetişen aydınları kendisinden bir parça saymakta, onlardan anlayış ve yardım beklemektedir. Kürt aydınlarına gelince, onların birkesimi gerçekten halkının sorunlarına sahip çıkarken, bir kesimi ona yabancılaştırmakta, ondan kopmakta; ya da onu sömürenlerin, baskı altında tutanların safına katılmaktadır. Aydın kitlesinde görülen değişik eğilimler, şüphesiz Kürt aydınları için de sözkonusudur.

Bizi burada asıl ilgilendirenler, ya-

bancılaşılanlar değil, halkından yana çıkan, ilerici, devrimci Kürt aydınlarıdır.

Kürt aydınları uzun yıllardan beri, daha doğrusu yüzyılın başından beri, Kürt toplumunun üstündeki ulusal baskıya karşı direndiler, onun kurtuluşu için çaba harcadılar, bu yüzden de çok çile çektiler. Bugün Kürt toplumundaki ilerici aydın hareketi hem güçlenmiş, hem de sol bir muhteva kazanmıştır. Kürt aydınları, emekçi Kürt Halkına giderek daha çok yakınlaşmakta ve Kürt Halkının yalnız nihai kurtuluşunun değil, ulusal kurtuluşunun da sınıfsal karakterini kavramaktadırlar.

Gerçekten de salt duygusal bir yaklaşımla, ya da burjuva dünya görüşü açısından Kürt sorununa çözüm aramanın çağı artık geçmiştir. Kürt toplumu da yekpare birşey değildir, o da sınıflardan oluşmaktadır. Ulusal mücadele ise aslında sınıfsal çıkarların savunulması temeline dayanır. Avrupa'da kapitalizmin ilk dönemlerinde burjuvazi ulusal harekette en güçlü ve en ateşli sınıftı. İçerde ulusal birliği sağlamakta onun büyük çıkarı vardı. Çünkü böylece feodal sınırlar, gümrük duvarları yıkılıyor, ulusal pazar açılıp serpiliyordu. Bu da sanayi ve ticaretin gelişmesi için zorunluydu. Yine bunu izleyen dönemde -daha çok Doğu Avrupa'da, örneğin Avusturya ve Polonya'da görülen durum- bağımlı ulusun burjuvazisi ulusal hareketin başını çekiyordu. Çünkü kendisi de sanayi ve ticarete belli ölçülerde gelişmişti. Yabancıyı kovup yerli pazara tek başına sahip çıkmak istiyordu. Oysa bugün geri bırakılmış sömürge, yarı sömürge ve bağımlı ülkelerde durum çok farklıdır. Ülkeden

ülkeye farklar olmakla birlikte, bu ülkelerde genellikle sanayi gelişmemiş, yani bir sanayi burjuvazisi oluşmamıştır. Ticaret burjuvazisi ise emperyalizmin veya hakim ulus pazarının bir devamı, komisyoncusu, aracısı niteliğindedir. Yani o, dış pazara öyle bağlarla bağlanmıştır ki yabancıya, emperyaliste karşı çıkması çıkarlarına uygun değildir. O, yerli pazarı, yabancıyla kurduğu bağlar, ittifaklar düzeni içinde sömürmektedir. Bu nedenle de yabancıya karşı çıkamaz; tersine yabancıyı savunur ve kurulu düzeni, sömürü çarkı bozulmasın, rahatı kaçmasın diye milli güçlere karşı çıktığı, kendi halkına hıyanet ettiği görülür. Bu nevi ülkelerde ticaret burjuvazisinin genel eğilimi böyledir.

Kürdistan'da da durum budur. Ne sanayi burjuvazisi oluşmuştur, ne de aracı, komisyoncu ve kozmopolit ticaret burjuvazisinin milli tavrı vardır.

Kürdistan'da milli tavrı olan sınıflar şehir ve köy küçük burjuvazisi ile işçi sınıfıdır. Buna aydınlar tabakasını da ekliyelim. Gerek işçi sınıfının, gerek öteki emekçilerin bu milli niteliği burjuva milliyetçiliği demek değildir. Kürt toplumunun boyunduruk altından kurtulmasında, milli ve demokratik haklarını kazanmasında bütün bu sınıf ve tabakaların, en başta da işçi sınıfının yararı vardır. Bu konuda Stalin şöyle diyor:

"Gezi özgürlüğünün kısıtlanmasından, seçim haklarından yoksun bırakılmadan, ulusal dilin kullanılmasına karşı ileri sürülen engellerden, okul sayısının azaltılmasından ve başka baskı tedbirlerinden

işçiler, burjuvazi kadar, hatta daha da fazla acı çekmektedirler. Böyle bir durumun etkisi, ancak bağımlı ulusların proletaryasının manevi güçlerinin serbestçe gelişmesini frenler. Toplantılarda ve kongrelerde anadilini konuşmasına izin verilmemek, okulları kapatılırken, tatar ya da Yahudi işçisinin manevi bakımdan tam olarak geliştiğinden söz edilemez."(1)

Milli kurtuluş hareketlerinde eğer işçi sınıfı ve yoksul köylülük sağlam bir devrimci öncülük sağlayamazlarsa, hareket başarıya ulaştıktan sonra -Harekete katılmamış ta olsa, hatta harekete başlangıçta karşı da çıkmış olsa- burjuvazi yönetimi ele geçirebilir. Böylece ölenler başkaları olduğu halde meyveleri o toplar. Birçok bağımlı ulusun, sömürge ve yarı-sömürge'nin kurtuluş savaşında sonuç böyle olmuştur. Ancak işçi sınıfının devrimci partisinin kurtuluş savaşlarına öncülük ettiği Çin, Kore, Vietnam ve Küba gibi ülkelerdedir ki kurtuluş savaşı yerli burjuvazinin avucuna teslim edilmemiş, toplum nihai kurtuluşa, yani sosyalizme götürülmüştür.

İşte Kürt Halkı'nın kurtuluşu uğruna mücadele eden ilerici ve özellikle de solcu aydınların bunu gözönünde tutmaları gerekir. İşçi sınıfının sayıca az ve nitelikçe zayıf olduğu Kürt toplumunda aydınların rolü büyüktür. Onlar, işçi sınıfının, yoksul köylülüğün içinde çalışmak, onun devrimci örgütünü yaratmak ve onunla bütünleşmek gibi önemli bir görevle karşı karşıyadırlar. Zaten Kürt Halkının kurtu-

(1) J. Stalin. Marksizm ve Milli Mesele,

luş mücadelesine de en iyi şekilde böylesine bir örgüt öncülük edebilir, onu zafere ulaştırabilir.

Institut Kurde de Paris

JENOSİD, ASSİMİLASYON VE DİL

Türk hükümetleri, Kürt Halkına karşı sık sık jenosid (ırklara karşı işlenen suç) hareketlerine başvurular. Daha Osmanlı Devleti zamanında, imparatorluğa başegmeyen Kürt bölgelerine karşı böyle davranılıyordu. Cumhuriyet döneminde ise bu alanda Osmanlı yönetimi fersah fersah aşıldı. 1915 yılında bir milyon Ermeni'yi süngüden geçiren ve bir okadarını yurtlarını terke zorlayan ırkçı-turancılar, Kürt hareketlerinde de buna benzer şekilde hareket ettiler. Kürt hareketlerinde sırf isyanları bastırmak için kan dökülmemiştir. Tersine asıl katliamlara isyanlar bastırıldıktan, ya da karşılıklı uzlaşma sonucu isyancılar silahlarını bıraktıktan sonra girilmiştir. Ve her keresinde o bölgedeki halkın -isyana katılsın katılmasın- toptan yok edilmesine gidilmiş, adeta Kürtlerin neslini kurutmak amacı güdülmüştür. Zilan Deresi ayaklanmasından sonra bu bölgedeki 44 Kürt köyü toptan imha edilmişti. 1921 Koçgiri, 1925 Şeyh Sait, 1930 Ağrı, 1938 Dersim isyanlarından sonra da kitlerle halinde sivil halkın katliamına girildi. Şeyh Sait isyanından sonra 30 bin, Dersim isyanından sonra 60 bin kişi öldürüldü. Ve bu isyanların herbirini bir sürgün dalgası izledi. Öldürülmiyenler, yurtlarından alınıp, Romalılar ve Babilliler devrinde görülen zorbalık usulleriyle, gayriinsani şartlar altında batıya sürüldüler.

Bu tür hareketler ırklara karşı suç (jenosid) sayılmaktadır. Bu hareketler, aynı zamanda insanlığa karşı suçlar sayılmaktadır. Güya bu nevi suçlar, şimdiki Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve o zamanki Milletler Cemiyeti yasalarına aykırı düşmektedir. Oysa militarist Türk idaresinin bu cinayetleri kimsenin kılını kıpırdatmamıştır. Nasıl bugün de zorbalar, buna benzer cinayetleri fütursuzca işleyebiliyorlarsa... Ancak sövenist Türk idaresinin bütün bu canavarlıkları Kürt Halkının yüreğine kazılıdır ve bütün bunlar unutulamaz.

Şüphesiz biz bu vahşetlerin suçunu ordunun cahil, bilinçsiz erlerine, o aldatılmış, zorla sefere çıkarılmış köylü çocuklarına, yoksul emekçilere yüklemiyoruz. Onları da cepheye süren faşist, militarist Türk yönetimi, Türk burjuvazisi idi. O erlerden de pek çok kişinin cesedi Kürdistan dağlarında, derelerinde kaldı. Onların da binlercesi, kendilerini savunan Kürt savaşçılarının kurşunları altında, genç yaşta can verdi. Bu vahşetlerin suçu ırkçı Türk yönetiminin, Türk burjuvazisininindir. O ırkçı idare ki bugün de bu gayri-insani politikayı hâlâ bırakmış değil. . .

Ancak Türk aydınlarının da bu konuda önemli sorumluluğu vardır. Türk aydınları, geçmişte bu katliamlara karşı çıkmadılar veya onları çoğu zaman alkışladılar, desteklediler. Kürt Halkının haklı direnişlerini gerici hareketler olarak nitelediler, hükümetlerinin tavrını savundular. Daha sonraları ise bu vahşetlerin ciddi bir eleştirisini yapmadılar. Bugün bile Türk aydınları ya bu olayları hatırlamak istemiyorlar, ya da hatırlatıldığı zaman ciddi bir şekilde kınamayı düşünmüyorlar. Bugün Beyrut'ta, Fransa'da, Amerika'da, 1915'lerde

katledilen yüzbinlerce Ermeni için hâlâ anıtlar dikiliyor, yürüyüşler yapılıyorsa Türk aydınlarının düşünmeleri gerekir. Onlar ise ya "bunlar eskiden olmuş şeyler, bizi ilgilendirmez," deyip geçiyorlar; ya da bu vahşetleri, "şartların gerektirdiği zorunlu operasyonlar!" sayıp savunmağa kalkıyorlar ve bu olayları hatırlatanları şövenizmle suçluyorlar. İşte bu, bugünkü Türk aydınlarını bile sorumlu kılacak bir tavrıdır.

Eski yaraların sarılması, halklar arasında dostluğun ve barışın kurulması, biraz da böylesine kötü uygulamaların ciddi bir şekilde eleştirilmesine, mahkûm edilmesine bağlıdır. Bu görev herşeyden önce de Türk aydınlarına düşer. Yeni şartlarda sol ve progresif bir nitelik kazanmış olan Türk aydın hareketi, Türk tarihindeki her kötü mirasa sahip çıkmak zorunda değildir. O, başka halklara karşı işlenmiş cinayetleri, zulümleri kamufle etmeye veya savunmaya kalkmamalı; tersine açık açık söyleyip mahkûm etmelidir. Bunu yapmayan Türk aydınlarının kendileri de sorumluluktan kurtulamazlar. Bu konuda susmak, suç ortak olmaktan başka birşey değildir. Bu konuda kendine düşeni yapmamak, ırkçı hükümetlerin buna benzer uygulamaları sürdürmelerine kapıyı açık tutmak, onlara destek olmak demektir.

Türk hükümeti, Kürt Halkına karşı zoraki asimilasyon ve ırk ayrımı politikasını da aralıksız olarak sürdürmektedir. Böylece jenosid yoluyla yokedemediği Kürt Halkını bu yoldan türkleştirmeye, ortadan kaldırmaya çalışmaktadır.

Bugün kü devlet bir Türk burjuva devletidir. Bu devlette Kürt Halkına en ufak bir milli hak tanınmamıştır. Kürt Halkı ne par-

lamentoda, ne hükümette, ne de başka bir kuruluşta temsil edilmemektedir. Şüphesiz parlamentodaki Kürt ağa ve beylerinin ve dejenere edilmiş burjuva aydınlarının Kürt Halkı ile hiçbir ilişkisi yoktur. Bu kişiler de Türk şovenizmine kul köle oldukları, kendi halklarını red ve inkar ettikleri oranda; yani hiyanetleri ve satılmışlıkları oranında, Türk parlamentosunda, devlet cihazında kendilerine yer ve makam bulmaktadırlar. Birzamanlar Fransız parlamentosunda da böylesine "Cezayirliler" vardı..

Eğitim ve ideoloji tamamen Türk diline ve ırkçılığına dayandırılmıştır. Resmi dil Türkçedir ve Kürtçe, yalnız resmi işlemlerde değil, Lozan Antlaşmasına da avkırı olarak, basında, radyo ve televizyonda, hatta özel işlemlerde bile -Türk hükümetinin elinin yettiği oranda- yasaklanmıştır. Kürt okullarından sözetmek vatana hiyanet sayılmaktadır. Kürtler kendi dillerinde bir gazete, bir dergi çıkarılmamakta, bir kitap basılmamaktadırlar. Kürt tarihi, dili, kültürü, daha doğrusu Kürtler'in her bir şeyi yasaklanmıştır.

Böylece Kürt Halkı, bu devletin bütün güçleri ve müesseseleri ile örgütsüz bırakılmıştır. Onun ulusal nitelikte bir dernek kurmaya bile hakkı yoktur. Kürt Halkının bu devletle tek ilişkisi yalnızca kölelik ilişkisidir.

Kürt Halkı üzerinde sürekli cebir-şiddet uygulanmaktadır. Milli hakları konusunda en küçük bir demokratik isteğe polis ve jandarma terörü ile, cezaevleriyle, ölümlerle cevap verilmektedir.

Kürtçe bir kitap veya yazı yayınlamaya cesaret eden hiç kimse yoktur ki bu sebeple tutuklanmasın, kendisine eziyet edilmesin, işinden, ekmeğinden olmasın.

Kürt olduğunu söylemek bile suç işlemiş sayılmak için yeterlidir. Suçlama hep aynıdır: Kürt devleti kurmaya teşebbüs, Türkiye'yi bölmeye çalışmak!.

Kürt Halkından yana birşey söylemek bizzat Türkler için bile son derece tehlikeli birşeydir, onları da aynı suçlama hedefi yapabilir. Hatta Kürt halkına iyi davranmak bile hoş karşılanmamaktadır. Kürt bölgesinde çalışan bir doktor, öğretmen veya idareci, halka dostça davranır veya hizmet ederse - eğer işine son verilmezse- başka yere sürgün edilir.

Şimdi Kürt asıllı çoğu memurların Kürdistan'da çalışmasına izin verilmemektedir. Kürt asıllı olanların orduya girdikleri enderdir. Bunlara şimdi idarecilik gibi görevler de verilmemektedir.

Bütün bunların yanısıra, zaman zaman bir "Kürt operasyonu" yapılarak, kitle halinde tutuklamalarla, sürgünlerle, güya "Kürtçülük tehlikesini önlemek" adet olmuştur.

Son yıllarda ise, polis ve jandarma terörüne, özel eğitim görmüş askeri komando birlikleri eklenmiştir. Bunlar Kürdistan'ın dört bir yanında cirit atmakta, halka toplu işkence yapmakta, adam öldürmekte, akıl almaz bir kanunsuzluk ve zalimlikle dehşet salmaktadırlar.

Böylece Kürt Halkı sürekli bir baskı, korku içinde yaşatılarak onun ulusal kişiliğini, değerlerini öldürmek, en küçük di-

renmesine fırsat verilmemek istenmektedir.

Türk faşistleri, bu kadar baskının, terörün yanısıra, Kürt Halkının assimilasyonu için yoğun bir propaganda sürdürmeyi de ihmal etmiyorlar; bu yolda her türlü yalana, hileye, çirkefe başvuruyorlar.

Okullarda yapılan eğitim, tümüyle Türk ırkçılığının, turancılığın propagandası niteliğindedir. Öğrencilere gerçeklerle hiçbir ilişkisi olmayan düzmece bir tarih okutulmaktadır. Bu tarihte, yalnızca saf-satalara dayanılarak birçok eski kavim ve uygarlık Türk yapılmakla kalınmamış, aynı zamanda diğer halklar, kavimler hep Türklerle düşman gibi gösterilmiştir. Örneğin Cengiz, Hülagü, Atilla gibi Türklerle hiç bir ilişkisi bulunmayan Moğol, Tatar veya başka halklardan komutanlar Türk gibi gösterilmekte ve bu "büyük Türk kumandanlarının" şehirler zaptetmesi, "taş üstünde taş" bırakmaması, yüzbinlerce kişiyi kılıçtan geçirmesi övünülerek, büyük bir hazla anlatılmaktadır. Bunun yanısıra dünyadaki hemen tüm halklar, Türk Halkının düşmanı gibi gösterilmektedir. Böylece bütün tarih, kahraman Türkler'le Dünya arasında bir savaştan ibarettir.. Öğrenciler kurt soyundan gelen atalarının nasıl şehirler ele geçirdiğini, ordular bozduğunu, akınlar yaptığını zevkle okumakta; ancak başka halkların karşı koyduğunu, onların da bazan Türkler'i yendiğini görünce son derece üzülmekte, onlara düşman olmakta, öç duyguları ile dolmaktadırlar. Mesela, Türk tarihinde, Osmanlılar'a karşı kurtuluş savaşı veren Macar'lar, Sırplar, Bulgarlar, Yunanlılar, Araplar hep haindir-

ler, "Türkler'i arkadan vurmuşlardır" ve Türk milletine büyük kötülük yapmışlardır!

İrkçı burjuvazinin gözüyle kaleme alınan bu uydurma tarih, öğrencilerin beynini yıkamakta, onları şövenist olarak yetiştirmek için ne lazımsa yapmaktadır. Bu eğitim sisteminin sonucu, yeni kuşaklar tarih ve dünya hakkında doğru bilgiler edinmemekte, yanlış şeylerle şartlanmaktadır. Bu eğitim sistemi yalnız Nihal Adsız tipinde Turancı manyaklar yetiştirmekle kalmıyor, Türk yönetici kadroları da bu eğitimle şartlanıyor. Örneğin 12 Mart 1971 Muhtırasından sonra "Reformcu Hükümet"'in (!) başbakan yardımcılığına getirilen Sadi Koças, Sivas'ta yaptığı konuşmada, bütün dünyayı Türkler'e düşman olmakla suçlamıştı!

Bu tarihin Kürtler'den tek kelime söz etmesi elbette düşünülemez. Aksine Kürtlere ait olan her iyi şey de Türk sayılmıştır. Mesela Eyyübi Devleti bir Türk devleti olarak gösterilmekte ve Selahattin-i Eyyübi büyük bir Türk kumandanı sayılmaktadır..

Aynı eğitim çarkından Kürt çocukları da geçmekte ve onların da beyni yıkanmaktadır. Böylece kendi halkı hakkında tek kelime okuyamayan Kürt gencinin kafası ırkçı-Turancı görüşlerle dolmaktadır.

Türk faşistleri şu propagandayı ısrarla işliyorlar: Kürt Halkı veya ulusu diye birşey yoktur; Kürtler Türktürler. Kürt dili diye bir dil de yoktur. Kürtçe denen bu dil, Arapça, Farsça ve Türkçe'nin karışımı acaip birşeydir ve bir dil sayılamaz. Orta-

asya'dan gelmiş olan Türk aşiretlerinin bir kısmı kendi dillerini unutmışlar veya dilleri Arapça ve Farsça'nın tesirinde kalarak bu hale gelmiştir. Kürtler ilkel, pis bir halktır; oysa Türkler ileri ve uygardır!..

Kürt Halkını horlama, aşağılama, red ve inkar niteliğinde olan bu propaganda Türk kesiminde tamamen tutmuştur. Gerçekten de Türk aydınlarının bile düne kadar hemen tümü, hâlâ da çoğunluğu, bunun böyle olduğuna inanmışlardır. Ve işin acı tarafı -hem acı hem komik- Türk okullarında eğitilen Kürt çocuklarının bir kesimi de buna inandırılmıştır. Onlar da Kürt olduklarından utanmakta, kendilerini gizlemektedirler. Ve şövenist Türk ırkçılarıyla birlikte bu zavallı Kürt okumuşları da, yerden mi bittiği gökten mi düştüğü anlaşılamayan, nereden çıktıysa birkere çıkmış olan, Türkiye'de 8, Ortadoğu'da 17 milyon civarında olan; bu "geri, ilkel, pis, cansıkıcı" Kürt Halkını ne yapacaklarını, nereye sokacaklarını bilememişler, onun elinden belaya düşmüşlerdir.

Böylece Türk idaresi, Kürt Halkını asimile etme politikasında, propaganda aracı olarak, Türk aydınlarıyla birlikte bir kısım Kürt okumuşlarını da kullanıyor. Bu konuda Kürt asıllı öğretmenlerin durumu ilginçtir. Kürt asıllı öğretmenlerin bir kesimi bunun bilincinde olmakla birlikte, bazıları Türk şövenizminin aleti olmaktadır. Daha Cumhuriyetin ilk yıllarında bu politika bilinçli şekilde uygulanmaya başlamıştı. Mesela 1938 Dersim isyanından çok önce, Dersim Kürtleri hakkında Ankara'ya rapor veren Elazığ valileri için-

de biri, şu ilgi çekici teklifte bulunmuştu:

"Dersim Kürtlerini Türkleştirmek için buradan Kürt çocuklarını alıp okutmak ve Türk milliyetçiliği ile yetiştirip tekrar buraya öğretmen olarak vermek iyi bir yol olarak görünüyor.."

Bu ilginç rapor sonradan uygulanmıştır da. Hem yalnız Dersim için değil, tüm Kürdistan için uygulanmıştır. Ve bu uygulama bize Osmanlılar'ın meşhur Yeniçeri Ocağı buluşlarını hatırlatıyor..

Türk okullarını bitiren öğretmenlerin birkesimi ise, faşistlerin hesaplarının tam tersine kendi halklarından kopmuyorlar ve Türk idaresinin oyunlarına gelmiyorlar. Ancak bazıları, Kürt Halkının içinde bulunduğu trajik şartlardan adeta habersiz ve bu faşist idarenin şeytanlıklarını kavramadan, her sabah Kürt çocuklarına "Türküm, büyüklerime bağlıyım..." tarzındaki asimilasyon andını okutuyorlar. Kendi okulları olmayan ve bugün Türk okullarında faşist bir eğitim çarkından geçirilen Kürt gençleri çok uyanık olmak zorundadırlar. Bu okullardaki eğitimin ırkçı burjuva eğitimi olduğunu biran akıllarından çıkarmamalıdırlar. Bu, soyguncu burjuvazinin talan düzenine uygun bir eğitimidir. Türk aydınları için de aynı şey sözkonusudur. Türk burjuvazisinin millet anlayışı, emekçilerin çıkarlarına ters bir millet anlayışıdır. Onlar öğretmenlerin ve öteki aydınların sömürü düzenini savunmalarını isterler. Onlar, Kürt Halkı üzerindeki sömürü çarkını sürdürmek, bu halkın özgürlük mücadelesini engellemek isterler. Bu şöven milliyetçilik eğitimi, gençlerin

beynini yıkamak ve böylece sömürü düzenini perdelemek içindir. Çoğu yoksul köylü çocukları olan öğretmenler, burjuvazinin sömürü mekanizmasına karşı nasıl direniyorlarsa, aynı direnişi burjuvazinin ırkçı millet anlayışına karşı da göstermelidirler. Hele Kürt öğretmenler, kendi halklarını aşağılayan, hor gören, yoketmek isteyen böyle bir propagandanın asla aleti olmamalıdır.

Türk Hükümeti, Kürt Halkının asimilasyonu için çok daha aşağılık, hileli metotlara başvuruyor ve buna uygun ajan teşkilatları geliştiriyor.

27 Mayıs 1960 hareketinden sonra Cumhurbaşkanı olan ve yabancı basın ajanslarına, "Dağlı Türkler rahat durmazlarsa oturdukları yerleri bir kan gölüne çeviririz; onlar da ülkeleriyle birlikte kaybolup giderler," diyen General Gürsel, turancı albay Türkeş'le birlikte, öğretmenlerden bir ajan teşkilatı kurmak için teşebbüslerde bulunmuştu. Ülkenin çeşitli yerlerinden Ankara'ya 100 kadar öğretmen bu amaçla toplandı. Bunlar kendi bölgelerinde başarılı sayılan öğretmenlerdi. Aynı günde, yukardan gelen telsiz emrine göre, emniyet arabalarına bindirilip Ankara'ya getirilmişlerdi. Onlar da ne için getirildiklerini bilmiyorlardı. Bizzat Gürsel, onlara niçin getirildiklerini anlattı: Bu öğretmenler Kürt köylerine dağıtılacaklar, orada önce Kürtçe öğrenecekler; sonra oradan alınıp başka Kürt bölgelerine verileceklerdi. Görevleri halka Kürt değil, Türk olduklarını anlatmaktı! Kendileri de Kürtçeyi öğrenmiş olacakları için Kürt gibi görünecekler ve böyle-

ce propagandaları etkili olacaktı. Bu şahıslar ayrıca istihbarat görevi yapacaklar ve milli emniyet onlarla sürekli ilişki kuracaktı. Bu öğretmenler Kürt illerine gerçekter dağıtıldılar. Ancak bu "Kürt Barış Gönüllüleri" nin akıbetleri sonradan ne oldu, bilemiyoruz.

Daha 1938 yılı öncesinde Elazığ valilerinin verdikleri raporlardan bazılarında da Dersim Kürtleri'nin mezhepçe Alevi olmaları nedeniyle bu mezhep farkından yararlanılmasını ve böylece Alevi Kürtlerle sünni Kürtlerin ittifakının engellenmesini tavsiye ediyordu. Yine bu raporlarda bazı aşiret reislerinin, nüfuzlu şeyh ve dedelerin parayla satın alınması öneriliyordu. Yani bu kişiler, para karşılığı Türk hükümetine hizmet edecekler ve bu bölge halkının Türk olduğunu propaganda ederek onun direnişini kırmaya, birliğini bozmaya çalışacaklardı. Türk hükümeti bütün bu yolları da denedi. Bugün gerek Dersim'de, gerek Kürdistan'ın öteki kesimlerinde Kürtler'in Türk olduğunu söyliyerek onları boyun eğmeye çağıran parazit ve aşğılık tiplerin neden bu kadar yırtındıkları sebepsiz değildir. Bunların birkesimi parayla satıldıkları, bir kesimi de Türk hükümetine yaranmak ve bu yolla türlü çıkarlar sağlamak için bu ajanlık görevini ifa etmektedirler. Türk hükümeti Kürt Halkını mezhep, aşiret farklarından faydalanıp parçalamak, Kürdü Kürde kırdırmak için elinden geleni yapmış, hâlâ da yapmaktadır. Bu işte, satılık bazı Kürtler de ona yardım etmişlerdir; hâlâ da ediyorlar. Kürt Halkı bu oyunları görmeli, anlamalıdır.

Türk idaresi aynı amaçla Kürdistan'ın çeşitli yerlerinde yatılı bölge okulları açmış bulunuyor. Bundan amaç Kürt çocuklarını küçük yaşta bu okullarda toplamak; onları ailelerinden, köylerinden, yani Kürt ortamından tecrit ederek dillerini unutturmak, Türkleştirmektir. Bu okullar Kürdistan'dan başka Türkiye'nin hiçbir yerinde açılmamıştır.

Türk idaresi Kürdistan'ın birçok illerine radio istasyonları kurdu. Açıktır ki bundan amaç Kürtleri eğlendirmek değildir. Bu da Kürt Halkının, Kürtçe yayın yapan Ermenistan Halk Cumhuriyeti'nin Erivan radio istasyonu ile İran'ın Kermansah, Irak'ın Bağdat radio istasyonlarının dinlenmesini engellemek içindir. Yani Türkiye radyolarında 8 milyonluk Kürt kitlesi için yayın yapmayı aklına getirmeyen, bunu Türkiye'nin parçalanması gibi gösteren, vatan hıyaneti sayan faşist Türk idaresi, üstelik Kürt Halkının, başka türlü de olsa, kendi dilindeki radio yayınlarını izlemesini, kendi müziğini dinlemesini engelliyor. Çünkü bu illerde kurulan radio istasyonları, Kürtçe yayın yapan istasyonların frekansı, dalga uzunluğu üzerinden yayın yapıyor, yani parazit rolü oynuyorlar.

Bu amaçla Kürdistan'da televizyon yayını için de hazırlık yapılıyor..

Türkiye Kürdistanı'nda tüm köylerin, bucakların adları değiştirildi; Kürtçe veya başka dillerden olan adlar kaldırıldı. Bu da bu bölgeyi Türkleştirme yolunda atılmış bir başka adım! Türk hükümeti yakında Ankara, İstanbul, Adana ve İzmir'in, hele Anadolu'nun adını değiştirmeye kalkar-

sa hiç şaşmamak gerekir.. Yeni Nüfus kanununda yapılan değişikliklerden biri de "Türk örf ve adetleri ile bağdaşmayan adların" yasaklanmasıdır. Böylece Türk hükümeti, Anadolu'nun Türkleştirilmesi yolunda insan adlarına da kancayı takmış bulunuyor..

Son yıllarda faşist Türk idaresi, hudut boylarında devlet çiftlikleri yapmaktan sözediyor. Bütün bu tedbirler yetmemiş olacak ki bu çiftlikler yoluyla Kürtleri dış dünyadan tecrit etmeyi planlıyor. Yani mevcut telörgülü ve mayınlı sınırlar da bu işe yetmiyorlar.

Kürtler'in asimilasyonu için Türk idaresinin başvurduğu yollardan biri de nüfus planlamasıdır. Nüfus planlaması için bu bölgede yoğun bir propaganda yapıldı. Ayrıca ekipler halinde Kürt illerinde çalışmalara geçildi. Başka yerde denenmemiş doğum kontrol hapları rastgele Kürt kadınlarına dağıtıldı ve sprial denen araç kullanıldı. Bu ilaçlar için Kürt kadınları deneme tahtası olarak kullanıldılar. Oysa Kürt bölgesinde nüfus hızla artmasına rağmen nüfus yoğunluğu batıya oranla çok düşüktür. Ancak Kürt Halkını sırasında toptan yoketmeğe kalkışanların, değirmenlere doldurup yakanların, ırmaklara dökenlerin aklına bu ilaç ve gereçlerin sağlığa vereceği zararlar mı gelir?. Şu olay Türk idaresinin bu konudaki tutumunu özetliyor:

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın bir Doğu gezisi sırasında Bitlis'te bir köylü yanına sokulmuş, işsiz olduğunu, kalabalık ailesini geçindiremediğini söyliyerek kendisine iş bulunması için ondan yardım di-

lemişti. Sunay, adamın yedi çocuğu olduğunu sorup öğrendikten sonra, kendisine yardımcı olmak yerine, onu, "Niye itler gibi çoğalıyorsunuz!" diye azarlamıştı.

Bütün bunlar saymakla bitecek gibi değildir. Türk idaresi bu konuda ne yapacağını bilemez duruma gelmiştir. Ama bütün bunlara rağmen sonuç değişmiyor. Kürtler bir türlü assimile olmuyorlar, kırmakla da tükenmiyorlar. Kürtler topraklarına sağlam yapışmışlar, onları oradan söküp atmak ta mümkün değil. Dillerini bir türlü unutmuyorlar ve bir türlü boyun eğmiyorlar. Tam tersine sonuç Kürt Halkından yana değişiyor her geçen gün. Devrimlerin dünyanın dört bucağını sardığı çağımızda, Kürt toplumu da hızla uyanıyor; aşiret, mezhep, ağa, şeyh çemberini kırıyor, sömürüye karşı çıkıyor, milli ve demokratik haklar istiyor, özgür olmak istiyor. Türk militarizminin bütün beyin yıkama çarklarına, bütün zulümlere rağmen, devrimci görüşleri benimseyen Kürt Halkının namuslu evlatları, onun kuruluş mücadelesinin önünde yürüyor ve ona yol gösteriyorlar.

Kürt Halkı da ne pahasına olursa olsun ergeç özgür olacaktır. Bunda hiç kuşumuz yok. Bu, bugünden yarına günün doğuşu kadar kaçınılmazdır.

Ancak biz devrimcilere de önemli görevler düşüyor. Bu kanlı, zorba yönetimin Kürt Halkına reva gördüğü jenosid gibi, komando terörü gibi eylemlerine nasıl karşı çıkmamız gerekiyorsa, bu zoraki asimilasyon çabalarına da vargücümüzle karşı koymak gerekir. Kürt Halkı üzerindeki

bu uygulama tümüyle bir zoraki assimilasyon uygulamasıdır. Hiçkimse hükümetin bazı uygulamalarının, mesela okullar yolu ile Türkleştirmenin, tabii bir şekilde assimile etmek (yani kendiliğinden eriyip başka bir kültür içinde kaybolmak) olduğunu iddia edemez. Zira tabii assimilasyon, her iki halkın eşit şartlara, imkân-lara sahibolduğu hallerde düşünülebilir. Halklardan biri boyunduruk altına alınmışken, maddi ve kültürel alanda en zorba biçimde sömürülürken orada tabii assimilasyondan söz etmek gülünçtür. Demokratik şartlarda vanyana yaşıyan ve birbiriy-le tabii şekilde kültür alışverişi yapan halklar arasında mümkün olabilen tabii assimilasyon durumunu, bağımlı-egemen, ya da sömürgeci-sömürülen uluslar arasındaki ilişkilere asla karıştırmamak lazımdır. Son durumda tabii assimilasyon asla sözkonusu olamaz. Türkiye'deki durum da her çeşidiyle bir zoraki assimilasyon uygulamasıdır. Bu nedenle Türkiye'de yalnız Kürt Halkının ve Kürt devrimcilerinin değil, Türk devrimcilerinin de buna karşı koyması gerekir.

Bu zoraki assimilasyon uygulamasının sonucu yalnızca Kürtlerin dillerini unutmaları değildir elbette. Aslında ırkçı Türk idaresi bunu şimdiye kadar başaramadı ve bundan sonra hiç başaramaz. Bu politikanın asıl önemli sonuçları, gerek Kürt toplumunun, gerek Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve ideolojik hayatında derin yaralar açıyor; gerici, tutucu bir rol oynuyor.

Birkere Türk idaresi, Kürt Halkının uyanmasını, direnmesini önlemek için bu bölgedeki toprak beyleri ve din sömürücü-

leri ile işbirliği yapıyor, aşiret ve mezhep farklarını körüklüyor; böylece bu gerici kurumların çözülüşünü geciktiriyor. Kürt toplumundaki gerici unsurlarla şovenist Türk idaresinin bu dayanışması, Türkiye'de gerici güçlere kuvvet kazandıran bir durumdur. Örneğin 1967 yılında Kürdistan'da yapılan Doğu Mitingleri'nin hemen ardından gerici AP iktidarı da bir karşı kampanya düzenlemiş, bu kampanyaya AP yöneticileri ile birlikte birçok Kürt ağa ve parlamenterleri de katılmıştı. Bunlar Kürt illerini dolaşarak karşı mitingler düzenlediler, halk mitinglerinin etkisini silmeye çalıştılar. Bu ağalardan Van'lı Kin-yas Kartal ve benzerleri, yaptıkları konuşmalarda, Doğu Mitinglerini "kızıl komünistlerin" düzenlediğini söyliyerek, halkı bu mitinglere katılmamaya, söylenenlere inanmamaya çağırıyor, hükümete karşı uslu ve itaatkar olmalarını öğütüyorlardı. Yine meşhur komando olayları sırasında, konu parlamentoda tartışılırken, Kürt Halkına yapılan bu vahşet karşısında kılırları bile kıpırdamayan Kürt parlamenterleri(!) üstelik konuyu meclise getiren TİP'li Mehmet Ali Aybar'a saldırdılar ve küfrettiler. Bu kadar hayasızlığa ancak Amerika'nın Vietnam'daki kuklası Van Tiyö gibilerinde rastlanabilir. Şovenist Türk idaresi ile Kürdistan'daki çağını doldurmuş gerici unsurlar arasındaki bu ittifakın temel sebepleri Kürdistan'ı sömürmek ve Kürt Halkını Türkleştirmek çabalarıdır.

Kürt Halkını Türkleştirmeye yönelen bu politika, Türkiye'de ırkçılığın, şovenizmin başlıca sebebidir. Marks'ın deyişi ile, nasıl İngiliz gericiliğinin kökleri

İrlanda'nın boyunduruk altında tutuluşunda idiyse, Türk gericiliğinin kökleri de Kürdistan'ın boyunduruk altında tutulmasındadır. Okullardaki ırkçı eğitimin, düzmece tarihin başlıca nedeni Kürt sorunudur. Bu zoraki asimilasyon politikası, olumsuz sonuçlarını Türk toplumunun kültürel hayatında da belli şekilde göstermektedir. Türk aydınlarını Kürt Halkına karşı bir ajan durumuna sokmaya çalışan, halkları birbirine düşman eden bu politikanın, Türk toplumunda ileriye doğru gelişmeyi, halkçı ve devrimci değerlerin oluşmasını nasıl engellediği ortadadır.

Bu politika uğrunda hem ülkenin kaynakları yararsız yollarda israf edilmekte, hem de Kürdistan'ın ekonomik gelişmesi sekteye uğratılmaktadır. Türk hükümetinin nasıl bu bölgeye alt yapı hizmetlerini götürmek istemediği, yatırım yapmaktan kaçındığı ve bölgenin ekonomisini nasıl tahrip ettiği diğer bölümlerde anlatılmıştı.

Dil bir üretim gücüdür

Kürt dili ve kültürü üzerine konan baskının, toplumun gelişmesi, ilerlemesi bakımından önemli ekonomik, sosyal, olumsuz etkileri vardır. Dil, bir halkın hayatında süs teşkil eden ve istenirse bırakılabilen birşey değildir. Dil bir anlaşma aracıdır. Aynı zamanda bilginin ve tecrübenin insandan insana, kuşaktan kuşağa ulaşım aracıdır. Bilindiği üzere bilgi ve tecrübe bizzat üretim güçleri arasında sayılmaktadır. Yani üretimde bulunmak için işgücü, iş aletleri, hammaddeler kadar bilgi ve tecrübe de gereklidir. Bilgi ve tec-

rübe birçeşit birikmiş emektir. Bilgi ve tecrübenin ise ancak anlatım yolu ile, yani dil aracılığıyla geçtiği açıktır. Türkiye'de Kürt dili üzerine konan baskılar, bu halkın ekonomik ve sosyal ilişkilerinde büyük zorluklar çıkarmaktadır. Devlet dairelerinde Kürtçe'nin yasaklanmış olması, Kürt Halkının devletle olan ilişkilerini son derece güçleştirmiştir. Mahkemelerde ve diğer kurumlarda tercüman kullanılması hem zaman kaybına yol açmakta, hem de çoğuzaman o konuda söylenenler yeter doğrulukta yansımamaktadır. Çoğu kez mahkemelerde Türkçe ifade vermeğe zorlanan Kürtler, şaşırıp kalmakta, doğru ifade verememekte ve birçok şey yanlış tespit edilmektedir.

Okullarda mecburi öğrenimin Türkçe olması Kürt çocukları için büyük problemler yaratmaktadır. Eğitim programı Türk çocuklarına göre yapılmıştır. Oysa Kürt çocukları önce Türkçe öğrenmek zorundadırlar. Çocuğun dersleri rahat izliyebilmesi için en az iki üç yılın geçmesi gerekiyor. Aslında bu da yetmiyor; çocuk herşeyi eksik, yarım öğrenmiş oluyor. Böylece Kürt çocukları daha baştan son derece eşitsiz bir durumla karşı karşıyadırlar. Türkçe anlama ve anlatım yetersizliği öğrencinin bütün tahsil hayatı boyunca sürer. Kürt çocuklarının üniversite sınavlarında daha az başarı göstermelerinin başlıca nedenlerinden biri de budur. Bu eşitsizlik, üniversitelere girebilen Kürt öğrencilerinin başarısını bile önemli ölçüde etkilemektedir. Bazı Türk öğretmenler de bu eğitim sisteminin saçmalığını itiraf etmişlerdir. Kürt Halkının anadilinde ilk öğrenimden bile yoksun kılınışı aklın alacağı şey değildir.

Bu, son derece korkunç, gayri insani bir uygulamadır. Kürt çocuklarının bu "zoraki kolej" tahsili, pratikte çok iğreti durumlar yaratmaktadır. Türk çocukları ile birlikte okuyan Kürt çocuklarının iyi Türkçe bilmemeleri arkadaşları arasında alay konusu olmakta ve çocukta aşağılık kompleksi gelişmektedir. Öğretmenler çoğuzaman öğrencilere sert davranır, onları dövüp söverek kısa zamanda Türkçe öğrenmelerini sağlamak isterler. Bu da o yaştaki çocuğu okuldan ve okumaktan nefret ettiren bir sebeptir. (1) Kürt köylerinde kadınların, uslu durmayan çocuklarını okula göndermekle tehdit ettikleri bir gerçektir.

Askerlik görevi sırasında da iyi Türkçe bilmeyen Kürtlere çok kötü davranılır, dayak ve küfürle onların Türkçeyi öğrenmeleri, askeri eğitimi anlamaları istenir. Bu nedenle askerlik eğitimi Kürtler için bir işkence, bir ecel köprüsüdür.

Kürt yazı dilinin de yasaklanmış olması ticari ilişkilerde, haberleşmede büyük zorluklar çıkarmaktadır.

Bu şartlar altında Kürt sanat ve edebiyatının gelişmeyeceği açıktır. Böylece Kürtler, sanat-edebiyat alanında yaratma ve bundan yararlanma imkanlarından, yani insan yaşantısının bu çok önemli yanından yoksun kılınmışlardır. Kendi sanat ve edebiyatları yasaklanan Kürtler, buna karşılık, Türk sanat ve edebiyatına değerli kişiler kazandırdılar. Türk milliyetçiliği'nin temel ideolojik eserini, "Türkçülüğün Esasları"nı yazan Ziya Gökalp, Diyarbakır'lı bir Kürt'tü. Ziya Gökalp,

(1) Bu konuda Mehmet Emin Bozarslan'ın "Doğunun Sorunları"nda ayrıntılı bilgi verilmektedir.

alp, başlangıçta bir Kürt milliyetçisi iken sonraları umutsuzluğa kapılmış, Türkçü, daha sonra da Turancı olmuştur! Türkiye'nin dünyaca ünlü romancısı Yaşar Kemal, şair Ahmet Arif, devrimci sinema oyuncusu ve rejisör Yılmaz Güney Kürt asıllıdırlar. Bunun gibi Türk sanat ve edebiyatında sivrilmemiş daha pekçok Kürt vardır.

Bütün bu şartlarda, bilginin ve tecrübenin Kürt toplumu arasında yayılmasının ne kadar güçleştiği, dilin bir araç olarak üretimde gereken görevi yapmadığı açıkça görülmektedir. Bu, Kürt toplumunun ekonomik ve sosyal geriliğinin başlıca sebeplerinden biridir. Türk ırkçıları, militaristleri, Kürt Halkını merhametsizce yok-sulluğun, karanlığın içine itmişlerdir.

Irkçı Türk burjuvazisinin bu zoraki asimilasyon politikası, Kürt Halkının bütün insani ve ulusal değerlerini, kişiliğini, onurunu yoketmeye yönelmiştir.

Kürt Halkı sürekli bir korku içinde yaşatılıyor. Korku, Kürt toplumu için yaşıntının bir parçası olmuştur. İdarenin ondan istediği baş eğmektir. Her yapılan, onu sessiz, ağzı var dili yok, sünepe, her istenene boyun eğen bir yaratık olmaya zorlamaktadır. Ona hergün tekrarlanan şey şudur: Hükümete boyun eğ!

Kürdün kendisi de pis olduğuna inandırılmak istenmiştir. Bazen köylülerin ağzından, "Kusurumuza bakma beg, biz Kürdüz!" sözlerini duyabilirsiniz. "Ağaştan maşa, Kürtten paşa olmaz," sözünü Kürtler de bazan kullanırlar. "Kürtler adam olmaz," "Kürtler bir araya gelmez" sözleri ve bunun gibi nice sözler, bu asırlarca süren

sistemli, namussuzca politikanın ürünüdür.

Kürtçe'nin bir "dil olmadığı"nı bazan saf bir Kürt köylüsünden bile duyabilirsiniz. O köylü ki sabahtan akşama dek konuştuğu dil Kürtçe'dir.. Bu köylü devlet dili olarak hep Türkçe'yi görmüş, Kürtçe'nin hep aşağılandığına şahit olmuş ve bir satır Kürtçe yazı görmemiştir, görmesine fırsat verilmemiştir. Bu nedenle Kürtçe yazılmış bir gazeteyi veya kitabı ilk kez gören çok Kürdün hayret ettiği, "Allahallah, Kürtçe de yazılır mıymış?!" dediğine sık sık rastlanır.

Ağalar, Kürt köylüsünü asırlarca bir toprak kölesi olarak kullandılar. Ona "Ez xulamê te me" (ben senin uşağınım) sözünü alıştırdılar. Onu kapının dibine bir köpek gibi oturtular. Şeyhler, tarikat uluları, onun gözlerini kara perdelerle örttüler; kafasını hurafelerle, masallarla şişirdiler. Ve bu zincirlerinden tam sıyrılmaya çalıştığı sırada, karşısına Osmanlı mirasçısı, ırkçı, talancı Türk burjuvazisi çıktı. Bu ırkçılar onu öldürerek, hapsederek, korkutarak kalan insanı değerlerinden, kişiliğinden de etmeğe, onu adeta hayvanlaştırmaya çalışıyorlar. Ama onlar ne kadar çirpınırlarsa çirpınırlar, şartlar ne kadar kötü olursa olsun bunu başaramıyacaklardır. Yoksul Kürt halkı bugün zincirlerine başkaldırıyor. Yer yüzünü saran özgürlük ateşi, zulme karşı direnme Kürt Halkını da, daha bilinçli şekilde avaya kaldırıyor. Bu zincirler bir bir koparılıp atılacaktır. Bir halkın kişiliğini öldürmeye, onu yoketmeye hiçbir faşistin gücü yetmez. Yaptıkları zulüm ergeç onları boğacaktır.

Kürt Halkına karşı işlenen bu zorbalıkla savaşmalıyız. İrkçı Türk yönetiminin her baskısına, her propagandasına karşı halkın direnme gücü canlı tutulmalıdır. Bu oyunların içyüzünü yılmadan, sürekli olarak anlatmalıyız. Bu görev bütün devrimcilere, bütün namuslu insanlara, en başta da Kürt Halkının bağrından çıkan Kürt devrimcilerine düşüyor. Bu haince propaganda'nın her satırı mutlaka cevabını almalıdır.

Kürt devrimcileri, kendi halklarının tarihini iyi öğrenmeli ve Kürt Halkına öğretmelidirler.

Kürt devrimcileri. bütün güç şartlara rağmen, kendi dillerini iyi konuşup yazmasını, Kürt edebiyatını iyi öğrenmeli, Kürt Halkına da öğretmelidirler.

Kürt dili ve tarihi konusunda devrimci Türk, Arap ve İran'lı kardeşlerimizin, bu halklar emekçilerinin yanlış bilgilerini düzeltmelerine yardımcı olmalıyız.

Kürt kültür ve sanatıyla ilgili eserlerin açığa çıkarılması, çoğaltılması ve halk arasında yayılması için elimizden geleni yapmalıyız.

Kürt emekçilerini, yoksul halk kitlelerini eğitmek görevi bizimdir. Onlara Kürt Halkının tarihi, dili, kültürü hakkında gerekli bilgiyi vererek ırkçı burjuvazinin iğrenç yalan çarkını bozmalı, onlara kişilik ve gurur kazandırmalıyız. İlerici ulusal, halkçı değerlerini koruması, asimilasyon zorlamasına karşı koyabilmesi için ona destek olmalıyız.

Halkımızı bu hükümete boyun eğmeğe çağıralım.

Kürt Halkı içindeki satılmışların, ajanların, hainlerin maskesini düşürmeliyiz. Irkçı Türk burjuvazisinin propaganda çarkına bilmeden alet olanları uyarmalı, onlara çerçekleri öğretmeliyiz.

Bugünkü faşist, gerici yönetimin niteliğini, halkımızı nasıl karanlığa ittiğini, Kürdistan'ın ekonomik, sosyal hayatını nasıl çöküntüye götürdüğünü anlatmalıyız.

Dostumuzu ve düşmanımızı iyi ayırmalıyız. Faşist Türk idaresi, bu iğrenç politikasını yoksul, emekçi Türk Halkına mal etmek istiyor; bütün bunları "Türk milleti adına" yaptığını iddia ediyor. Oysa bu zalim politika emekçi Türk Halkının politikası değildir, olamaz. Aslında Türk köylü ve işçisini, ilerici aydınlarını, gençliğini de merhametsizce ezen, kursunlayan, hapislerde çürüten Türk sermayedar sınıfı, böyle bir sahtekarlıkla hem Türk Halkını, hem Kürt Halkını aldatmaya çalışıyor. Nasıl Osmanlı Padişahları, kendi yayılma ve talan seferleri için, ister Türk, ister Kürt olsun, tüm İslam halkları ta Viyana'lara, Yemen'lere sürükledilerse, oralarda heder ettilerse, bu gözü doymaz sermayedarlar da öylece emekçi Türk Halkını, Kürtler'i baskı altında tutmak için yalanlarla kandırıyorlar. Kürt Halkının baskı altında tutulmasında emekçi Türk halkının hiçbir yararı yoktur. Türk işçisi, köylüsü, aydını bundan ne kazanacaktır? Onların çıkarı, sermayedar sınıfın sömürü düzenine son vermektir. Türk emekçilerinin düşmanı yoksul Kürt Halkı değil, emperyalizm ve onun uşağı Türk burjuvazisidir. Kürt Halkının düşmanı ile onların düşma-

nı birdir.

İşte Kürt Halkı bu düşmana karşı mücadele ediyor ve biz, halkımıza karşı devrimci görevlerimizi yerine getirirken bu düşmana karşı çıkıyoruz. Biz emekçi Türk halkına dostuz; ama iktidarı elinde tutan faşist, militarist, ırkçı burjuvaziye düşmanız. Bu yolda savaşırken emekçi Türk halkına dostluk elimizi uzatırız. Ancak ulusal kurtuluşu için savaşan Kürt Halkıyla, gerçek bir demokrasi ve halk idaresi isteyen emekçi Türk Halkının birlikte savaşdır ki düşmanın hakından gelir ve her iki halkın kurtuluşunu sağlar.

İrkçı, faşist Türk burjuvazisinin bu politikasını açığa çıkarmak, ona karşı mücadele etmek aynı zamanda Türk devrimcilerinin de görevidir. Onlar Kürt devrimcilerinin bu yöndeki çabalarının asla şövenizm olmadığını, tam tersine şövenizme karşı haklı ve zorunlu bir direnme olduğunu anlamalıdırlar. Ancak onurunu, kişiliğini kazanan, ilerici ulusal değerlerine sahip çıkan bir Kürt Halkıdır ki sömürü düzenine, faşizme karşı mücadele eder. Devrimci Türk kardeşlerimiz de, Türk ve Kürt emekçi halklarının dostluğu ilkesini, Türk işçi sınıfı saflarında ve öteki emekçiler arasında işlemeli, Kürt Halkının ulusal baskıya karşı mücadelesinin haklılığı konusunda onları bilinçlendirmeli ve böylece burjuvazinin halkları birbirine düşüren, kırdıran ırkçı politikasını etkisiz bırakmalıdırlar. Halklarımız arasında dostluğu güçlendirecek ve müşterek düşmana karşı gücümüzü arttıracak tavır budur.

TÜRKİYE ŞARTLARINDA KÜRT HALKI'NIN KURTULUŞ MÜCADELESİ

Gerek genel olarak Türkiye'deki devrimci mücadele, gerek özel olarak Kürt Halkının kurtuluş mücadelesi birbirleriyle yakından ilgilidir, aralarında kaçınılmaz ilişkiler vardır. Türkiye'de demokrasi ve sosyalizm için mücadele veren güçler, boyunduruk altındaki sekiz milyonluk Kürt Halkının ulusal kurtuluş mücadelesini nasıl görmezlikten gelemezlerse, aynı şekilde, Kürt Halkının kurtuluşu için mücadele edenler de Türkiye işçi sınıfının, geniş köylü kitlelerinin, orta tabakaların emperyalizme ve faşizme karşı verdikleri mücadeleyi görmezlikten gelemezler. Bu Türkiye'nin objektif şartlarından doğan bir zorunluluktur. Bu nedenle her iki sorunun bir arada tartışılması ve aralarındaki ilişkilerin açıklığa kavuşturulması gerekir.

Kürt sorunu, önemi bakımından Türkiye'nin bir nolu sorunlarından biridir. İşçi sınıfının ve diğer emekçilerin, sınıfsal sömürüden kurtulmak için burjuva dik-

tatörlüğüne karşı verdikleri mücadele, gerici Türk burjuva hükümetlerini nasıl ürkütüyorsa, Kürt Halkının ulusal kurtuluş mücadelesi de okadar ürkütüyor. Hatta 1960'lara kadar, sınıf mücadelesi önemli bir yoğunluk kazanmadığından, Kürt sorunu tek başına en ürkütücü olanıydı. Militarist Türk hükümetleri, bu dönemde birçok Kürt isyanını kanlı şekilde bastırdılar; Kürt Halkını toplu kırımlara, sürgünlere tabi tuttular; bir inkar, asimilasyon ve cebir politikasını sürekli olarak uyguladılar. Kürt Halkının onuru, insan hakları ayaklar altına alındı; bütün ulusal değerleri, kişiliği yokedilmeye çalışıldı. Şimdi de buna devam ediliyor. Bu halk yoksulluğa, karanlığa itildi. Militarist Türk hükümetleri, bu volda, gerici Irak ve İran yönetimleriyle de sürekli işbirliği yaptılar. Emperyalistlerin ve bu üç devletin ortak çabaları sonucu Kürt Halkı, başlıca bu üç devlet arasında parçalanmış ve boyunduruk altına alınmıştır. Suriye Kürtleri ile birlikte bu üç ülkedeki Kürt Halkının nüfusu 17 milyon civarındadır.

Kürt Halkının ulusal hakları için verdiği mücadelenin haklılığı elbette tartışılmaz. Bu, ırkçılığa, militarizme, zulme, sömürüye karşı bir mücadeledir.

Bu, yalnız Kürt Halkını ilgilendiren bir mücadele değildir. Bunu böyle anlamak, Kürt sorununu ikinci, üçüncü dereceden bir mesele saymak yanlış bir değerlendirmedir. Birkısım kişilere göre, Kürt sorunu ya basit bir etnik sorundur, ya da yalnız Kürt milliyetçilerini ilgilendiren bir konudur. Onlar, Kürt meselesi üzerinde fazlaca durmanın proleterya ideolojisi ile bağdaşmı-

yacağını sanıyorlar. Onlara göre Kürt meselesi ile ilgili şimdi yapacak birşey yoktur. Türkiye'de sosyalist devrim başarıldığı zaman Kürt sorunu da kendiliğinden çözülecektir. O halde Marksist-Leninistlerin sadece proleter devriminin başarısı için çalışmaları ve Kürt sorununu bir kenara koymaları gerektiğini söylüyorlar.

Bu çok yanlış bir değerlendirmedir ve meselenin kavranmadığını göstermektedir. Bir kere şunu unutmamak gerekir: Türkiye'deki tek çelişki, burjuvazi ile proleterya arasındaki çelişki değildir. Örneğin geniş köylü kitlelerle burjuvazi arasında, topraksız ve az topraklı köylülerle toprak ağaları arasındaki çelişkileri düşünelim. Marksistlerin bu çelişkiler karşısındaki tavrı nedir? Onlar, köylü meselesi bizi ilgilendirmez, diyebilirler mi? Bu, küçük burjuvazinin meselesidir, proleter devrimi gerçekleştikten sonra bu da kendiliğinden çözülecektir; o halde bu konuda şimdi yapacak birşey yoktur, diyebilirler mi? Şüphesiz böyle birşey dememişlerdir ve diyemezler.

Topraksız ve az topraklı köylüler, işçi sınıfının yanında yer alıyorsa, çoğunlukla toprak devrimi için yer alırlar. Onlar devrimin kendilerine toprak vereceğini düşünüyorlar. Orta köylüler, şehir küçük burjuvazisi, işçi sınıfının yanında yer alıyorsa, bunu, burjuvazi ile olan çeşitli çelişkileri sebebiyle yapıyorlar. İşçi sınıfı ideolojisini bilinçli olarak benimsemiş unsurlar dışında, bu sınıfların özlediği, işçi sınıfı diktatoryası veya sosyalizm değildir elbette. Böylece her sınıf, kendi sınıfsal çıkarına

göre hareket eder, ona uygun örgütler, ittifaklar kurar. İşçi sınıfının öz partisi köylü hareketini reddetmez, tersine ona sahip çıkar; programında toprak devrimine yer verir, köylülüğü örgütlendirir ve köylülüğün mücadelesinin hız ve güç kazanması için elinden geleni yapar; işçi sınıfının köylülerle ittifakını kurmaya çalışır. Ve köylüler bu ittifaka, kendi amaçlarını, sınıf çıkarılarını feda ederek değil, onu koruyarak, ona varmak için girerler.

Bunun gibi, Marksistler, Kürt Halkının ulusal kurtuluş mücadelesini kendilerine dost kazanmak istiyorlarsa bu hareketi tanır ve ona destek olurlar.

Ulusal kurtuluş hareketleriyle, işçi sınıfının, sömürsüz bir toplum kurma nihavi amacıyla giriştiği demokrasi ve iktidar mücadelesi bir ve aynı şey değildir elbette. Ulusal kurtuluş hareketinde çelişki, ulusun geniş sınıf ve tabakalarıyla yabancı sömürücü ve onunla işbirliği yapan içerdeki hain unsurlar arasındadır. Geniş bir milli cephe politikası uygulamak zorunludur. Oysa işçi sınıfının sosyalist devrim mücadelesinde, çelişkinin ağırlık noktası işçi sınıfı ile yerli burjuvazi arasındadır ve ittifaklar bu temel çelişkiye uygun kurulur. Yine bir ülkede girişilen demokrasi mücadelesinde çelişki farklıdır ve kurulacak ittifaklar da buna göre farklı olur.

Bugün, Türkiye işçi sınıfının önündeki başlıca görev, emperyalizme ve onun işbirlikçisi büyük sermaye iktidarına karşı mücadele vermektir. Türkiye işçi sınıfı bu amaçla, toplumun geniş sınıf ve tabakalarını seferber etmeli, onlarla ittifak-

lar kurmalı, onlara öncülük etmelidir. İşçi sınıfı bu görevi başarır ise müttefikleri ile birlikte iktidarı alır, emperyalizmi kovar, ülkeyi demokratikleştirir ve devrimi iler ve doğru devam ettirir. Bu, Türkiye işçi sınıfının politikasıdır. Yani işçi sınıfı, Türkiye toplumunun geniş sınıf ve tabakalarını emperyalizme ve faşizme karşı, "demokratik halk iktidarı" hedefi üzerinde birleştirebilir. Dikkat edilirse burada kurulacak ittifak, bu ittifaka katılan tüm sınıf ve tabakaların çıkarlarını demokratik halk iktidarında birleştirmektedir. Mesela köylüler, toprak devriminin yapılması, aracı ve tefeciliğin kaldırılması, burjuva sömürsünün azaltılması için ; şehir küçük burjuvazisi, yine burjuva sömürsüne karşı koymak, çıkarlarını korumak için bu ittifaka katılacaklardır. Yine köylüler, şehir küçük burjuvazisi, aydınlar, az da olsa milli burjuvazi, ülkenin demokratikleşmesi, emperyalist sömürden kurtulması gibi sınıf, zümre ve ülke çıkarları yönünden bu ittifaka katılacaklardır. İşçi sınıfı ise zaten bu ittifakın organizatörü ve motor gücü durumunda olacaktır.

Türkiye'deki Kürt Halkı için başlıca
çelişki ise Kürt Halkı ile onu boyunduruk
altında tutan militarist Türk burjuva
yönetimi arasındadır. Bu militarist yönetimin
baş müttefiki Amerikan emperyalizmidir;
yine bu yönetim, işbirlikçi Kürt feodal unsurları tarafından desteklenmektedir. Bugün Türkiye'de devlet çarkı ise büyük burjuvazinin hegemonyasına girmiştir. Yani hakim sınıflar içinde en güçlü olan; devlet çarkını, ekonomiyi, politikayı kont-

rol eden odur. Bu nedenle Kürt Halkının çelişkisi, militarist büyük Türk burjuvazisi, emperyalizm ve işbirlikçi feodal unsurlar ile dir. Bu ulusal bir çelişkidir. Kürt Halkının geniş sınıf ve tabakalarını ancak ulusal kurtuluş amacı etrafında birleştirmek mümkündür ve zorunludur.

Kürt toplumunun da ulusal kurtuluş cephesine katılan her sınıf ve tabaka, kendi sınıfsal çıkarlarını ve amaçlarını koruyarak, gözeterek bu cepheye katılır. İşçi sınıfının bunda yararı vardır; çünkü bu hareket militarist, ırkçı Türk burjuva yönetimine, emperyalizme karşıdır; feodal unsurları tasfiye sonucunu doğuracaktır. Köylülerin çıkarı vardır; çünkü feodal unsurların, ırkçı Türk idaresinin baskısından kurtulacaklar, toprağa kavuşacaklar, siyasi bakımdan söz ve karar sahibi olacaklardır. Kürt küçük burjuvazisinin, bir ölçüde de burjuvazisinin çıkarı vardır; çünkü özellikle küçük burjuvazi, Türk burjuvazisinin katmerli sömürsünden kurtulacak, Kürt bölgesinde sanayi ve ticaretin gelişme olanakları açılacaktır. Ve bütün Kürt Halkı horlanmadan kurtulacak, belli ölçülerde de olsa, onurunu, kişiliğini kazanacak, dilini kültürünü rahatça geliştirecektir. Bu, feodal unsurların bile bir kesimini milli harekete kazandıracak bir unsurdur ve Kürt Halkının yüzyıllardır süren özlemini dile getirmektedir.

Türk Halkının demokratik bir halk iktidarı için vereceği mücadele ile Kürt halkının ulusal kurtuluşu için vereceği mücadele aynı düşmana karşıdır: Türkiyedeki faşist iktidar ve onun müttefiki emperyalizm. Türk Halkı demokratik bir yönetimin kurul-

masını istemektedir. Kürt Halkı da kendi açısından aynı şeyi istemektedir. Kürt Halkı, kendi üstündeki her türlü ulusal baskının kalkmasını, milli haklarının tanınmasını ve Türk Halkıyla eşit haklara sahip olmayı istemektedir. O halde bu noktada Kürt Halkıyla Türk Halkının, yine genel olarak Türkiye işçi sınıfıyla Kürt Halkının istekleri birleşmektedir. Bu nedenle Kürt ve Türk halklarının devrimci güçlerinin güçbirliği yapmasının şartları objektif olarak mevcuttur. Ve her iki halkın devrimcileri, bunu yakın geçmişte önemli ölçüde başarmışlardır.

Marksist-Leninistlerin bu konuda şunu iyice kavramaları gerekir: Kürt Halkının kurtuluş mücadelesi haklı bir mücadeledir, objektif şartların yarattığı bir durumdur. Bu sorun nasıl olsa ilerde çözülecektir, o halde şimdi yalnızca proleter devrimi için çalışmalı demek, ne bu hareketi, ne de proleter devrimini anlamamak demektir. Zira proleterya tek başına devrim yapamaz -en azından sözkonusu şartlarda yapamaz-; o, yukarda da belirttiğimiz gibi, ülkedeki tüm devrimci güçleri seferber etmek, onlarla ittifak kurmak zorundadır. Bugün Kürt Halkının geniş sınıf ve tabakaları proleterya iktidarı için değil, ancak ulusal kurtuluş için biraraya gelir ve mücadeleye katılırlar. Ulusal kurtuluş sözkonusu olmadığında, böyle bir hedef gösterilmediğinde, ancak Kürt işçisinin, ya da Kürt solunun, küçük bir kesimi Türkiye işçi sınıfının safında yer alır. Kürdistan'da ise işçi sınıfının sayıca ne kadar az olduğu bilinmektedir. O halde Kürt Halkının geniş kitlelerinin emperyalizme ve faşizme karşı, Türk Halkıyla yanyana

dövüşmesi, ancak Kürt Halkının, ulusal kurtuluş amacı etrafında organizesine bağlıdır. Bu da asırlardır zulüm altında inleyen bu halk için gayet doğal ve doğru bir tavidir.

Kürt Halkının ulusal kurtuluş mücadelesini yaratan, bu halkın içinde bulunduğu şartlardır. Kürt Halkı şu veya bu biçimde ulusal baskıya tepki göstermekte, direnmekte, örgütlenmektedir. Türk solunun Kürt sorunundaki tavrı ne olursa olsun bu mücadelele durmaz elbette. İsimlerine, türkülerine bile müdahale edilen, ikide bir polis ve jandarma terörü ile canlarından bezdirilen bu insanlar, "beklelim, nasıl olsa proleterya birgün bizi kurtaracak," diyecek degillerdir. Ve herhalde böyle bir şey demelerini proleterya da onlardan beklemez. Bilinçlenen, örgütlenen proleterya, onun öncü gücüne düşen görev, bütün ezilenleri zulme, sömürüye karşı direnmeye çağırmaktır. Onlara kavgalarında yol göstermek, mücadelelerini organize etmek ve daha ileri hedeflere yöneltmektir. Proleterya da bundan güç ve destek kazanacaktır. Bu nedenle Kürt halk kurtuluş hareketini önemsememek, kuşku ile karşılamak; onu frenlemek veya pasifize etmek devrimci bir tavır değildir. Böyle bir tavır, şövenist Türk burjuvazisinin politikasına yardımcı ve destek olmak demektir.

Kürt Halkı Türkiye'nin üçte birinde ezici bir çoğunluğa sahiptir. Kürt halk meselesi bir azınlık meselesi değil, ulusal bir meseledir. Kürt ulusal kurtuluş mücadelesini organize etmek Kürt devrimcilerinin başlıca görevidir. Bu başlıca da Marksist-Leninistlerin görevidir. Bazı ki-

şilerin bunu bölgecilik sayması, ya da proleter ideolojiden sapma diye nitelmesi gülünçtür ve bu konuyu ya anlamadıklarını, ya da bir türlü anlamak istemediklerini gösterir. Marksistler, ulusal kurtuluş savaşlarında daima en önde dövüşürler. Kore'de, Vietnam'da, Laos'ta komünist partileri ulusal kurtuluş hareketinin çekirdeğini, motor gücünü teşkil ettiler. Asya, Afrika ve Latin Amerikadaki, emperyalizme, ulusal baskıya ve ırk ayrımına karşı verilen mücadelelerde komünistler daima başı çektiler. Bunun böyle olduğunu elbet solcu geçinen herkes bilmektedir. Ancak Kürt Halkı sözkonusu olduğunda acaba niçin pekçok sol geçinen kişi meseleye kuşkuyla bakıyor, susuyor, erteliyor veya suçlamaya girişiyorlar?

Gerçek şuki Türkiye'de, milli mesele konusunda burjuva dünya görüşü sol saflardan henüz iyice kovulmadı. Pekçok kişinin kafasında kök salmış olan Türk sövenizminin tohumları bir türlü sökülüp atılmıyor. Kürt Halkının kurtuluş mücadelesine, hem de proleterya adına karşı çıkmak, tüm ulusal kurtuluş mücadelelerini alkışlayıp Kürt Halkı sözkonusu olunca yan çizmek olacak şey değildir. Bu garip durum, Kürt asıllı bazı solcularda da görülüyor. En sivri devrimci görünmek iddiasında olan bu tipler Kürt sorununu küçümseyiyorlar.

Bunlar ayakları yere değmeyen tipik aydınlardır. Türkiye'de son yıllarda böylesine pekçok aydın yetişti. Bunları, herşeyi öğrendiklerini sanan, ancak kendi ülkelerinin gerçeklerinden habersiz, akli havada kişilerdir. Kendi halkının yüzyıllardır süren trajedisine seyirci kalan, onun milli kurtuluş çabasını küçümseyen biri hiç

devrimci olabilir mi? Böyle biri, bırakın devrimciliği, asgari onurdan, kişilikten yoksundur. Böyle bir kişiye Marksist denmez. Böyle biri, halkın kurtuluş mücadelesine katılan burjuvadan elbet daha geridir. Marksistler için kendi halklarının kurtuluş mücadelesinin önünde yer almak, onu organize etmek ve daha ileri hedeflere yöneltmek en şerefli görevdir. Lafta değil, gerçekte Marksist olanlar bunu yapıyorlar.

Şüphesiz her kurtuluş hareketi işçi sınıfı öncülüğünde verilmiş değildir. Çin, Kore, Vietnam ve Küba dışında, Asya ve Afrikadaki hemen tüm ulusal kurtuluş hareketleri diğer sınıfların öncülüğünde verilmiştir. Bu savaşlara işçi sınıfı varlığı oranında katılmıştır elbette; ama şartlar işçi sınıfının devrime öncülük etmesine veya kurtuluş hareketinin yönünü kontrol etmesine elverişli olmamıştır. Devrime işçi sınıfının öncülük ettiği ülkelerde; Çin, Kore, Vietnam ve Küba'da, ulusal kurtuluş devrimi sosyalist devrimle tamamlanabilmiştir. İşçi sınıfının öncülüğü, toplumun nihayi ve gerçek kurtuluşu için en önemli bir unsurdur ve en istenir durumdur. Ancak bunun mümkün olmadığı zamanlarda da ulusal kurtuluş savaşları, baskı altındaki, sömürgelerdeki toplumlara çok şey kazandırmakta, onların ekonomi, moral ve kültür bakımından açılıp gelişmelerini sağlamakta; emperyalist ve gerici safların ise gücünü zayıflatmaktadır.

Proleteryanın milli kurtuluş devrimine öncülük etmesi, objektif ve subjektif şartların buna elverişli olmasına bağlıdır. Ülkede proleterya bir sınıf olarak

oluşmuşsa objektif şart var demektir. Pro-
leterva kendi sınıf ideolojisi ile eğitil-
mişse, örgütlenmişse: yani asgari bir hi-
linc ve örgütlenme düzeyine ulaşmışsa süb-
jektif şartlar da vardır. İşçi sınıfının
 sayıca büyüklüğünün önemi her ülkenin şart-
 larına göre değişir. Bazı şartlarda işçi
 sınıfının oranı çok düşük te olsa, bu sı-
 nıfın devrime öncülük etme olanakları bu-
 lunabilir. Vietnam ve Kore'de böyle olmuş-
 tur. Vietnam Halkının yüzde doksan kadarın-
 ın köylü olmasına karşılık, komünist par-
 tisi bu ülkede örgütlenerek kurtuluş sava-
 şına öncülük yapabildi ve diğer ulusal güç-
 leri kendi çevresinde kenetliyebildi.

Çağımızda dünya sosyalist sisteminin
 oluşması, Marksizm'in dünyanın üçte birin-
 de muzaffer olması ve sosyalist ülkelerin
 büyük başarıları da geri kalmış ülkeleri,
 bağımlı ulusları, sömürge ve yarı-sömür-
 geleri etkiliyen önemli bir unsurdur. Bu
 ülkelerdeki pekçok aydın ve emekçi, hal-
 kının kurtuluşu için sosyalizmi tek çıkar
 yol olarak görüyor, devrimci görüşleri
 benimsiyor. Ulusal kurtuluş savaşları sos-
 yalist ülkelerin, kapitalist ülkelerdeki
 sol ve progressif partilerin, demokratik
 güçlerin desteğini kazanıyorlar. Bu da u-
 lusal kurtuluş savaşlarını genel olarak
 güçlendirdiği gibi bu savaşlarda sol un-
 surların durumunu da güçlendiren, onların
 öncülük yapabilme imkanlarını arttıran,
 ulusal kurtuluş savaşı veren halkı öteki
 devrimci güçlere yaklaştıran bir unsur-
 dur.

Ulusal kurtuluşu sözkonusu olan hal-
 kın Marksist-Leninistlerine düşen görev,
 hem kendi aralarında örgütlenmek, hem de

ulusal kurtuluş güçlerini örgütlemektir. Kendi aralarında örgütlenmelidirler; çünkü devrimci bir örgüt hareketin başarısı için, uzun ve çetin yollardan ustalikle geçebilmek için zorunludur. Eğer o ülkede, kadroca dar da olsa, sağlam bir Marksist-Leninist örgüt varsa, hareket devrimci bir öncüye, klavuza sahip demektir. Ulusal kurtuluş güçlerini örgütlemek zorundadırlar; çünkü ulusal hareket ancak geniş halk kitlelerince desteklenirse, onlar harekete katılırlarsa muvaffak olabilir. Bu, geniş bir milli cephe politikası uygulanarak sağlanabilir. Bugün Kürt devrimcilerinin önündeki başlıca görevler de budur. Kürt devrimcileri, objektif olarak varolan Kürt Halkının kurtuluş mücadelesini devrimci bir öncülüğe kavuşturmak sorumluluğunu taşıyorlar. Hem ulusal hareketin başarısı, hem de bu başarıların sürdürülmesi, ulusal hareketin daha ileri hedeflere vardırılması, toplumun ulusal baskıyla birlikte emperyalizmin tasallutundan ve iç sömürücülerden kurtuluşu için de bu zorunludur.

Türkiye'deki Kürt Halkı, ulusal kurtuluş mücadelesinde, Türkiye'deki öteki devrimci güçleri kendisine dost bilmeli, onlarla güçbirliği ve dayanışma içinde olmalı; bu politikayı kararlı ve sürekli şekilde uygulamalıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi Türkiye'de, ulusal kurtuluşu için mücadele eden Kürt Halkı ile, demokratik bir halk yönetimi kurmak isteyen Türkiye işçi sınıfının ve öteki devrimci güçlerin aynı safta, sıkı güçbirliği içinde mücadele etmelerinin objektif şartları vardır. Ve bu güçbirliği, faşist

yönetim ve onun baş desteçisi emperyalizmle başça çıkmak için zorunludur. Kürt devrimcileri bu gücbirliğini hayati bir zorunluluk olarak görmelidirler. Ama aynı şeyi Türk devrimcileri de görmeli ve bu uğurda çaba harcamalıdır. Kürt Halkı, Türkiye işçi sınıfı ile birlikte, faşizmi yenebilecek başlıca iki güçten biridir. Kürt Halkının özgürlüğe kavuşmasında Türk Halkının hiçbir kaybı yoktur, tersine çok yararı vardır. Hiçbir ülkenin Marksisti, kendi burjuvazisinin ırkçı, militarist politikasını savunamaz, baskı altındaki bir halkın kurtuluş mücadelesine karşı çıkmaz. Bu elbette Türk devrimcileri için de böyledir. Emperyalizmin ve bu bölgedeki militarist, ırkçı yönetimlerin birkaç parçaya böldüğü, ezdiği Kürt Halkının kurtuluş mücadelesi kadar haklı birşey düşünülemez. Kürt Halkı kendi kaderini serbestçe tayin edebilmelidir.

Kaldıkları Türk Marksistlerinin bunu sadece anlamaları yetmez. Onlar, Türk halkının, özellikle de Türk işçilerinin bu yönde bilinçlenmesi, mevcut şartlanmalardan kurtulması için hertürlü çabayı göstermek sorumluluğunu taşıyorlar. Kürt ve Türk halkları arasında dayanışmanın, dostluğun gelişmesi bununla mümkündür. Türk emekçileri bu bilince vardıkları zaman, militarist burjuvazinin onları Kürt Halkına karşı kışkırtması, halkları birbirine düşman etmesi, kırdırması güçleşir. Sınıf bilincine varmayan bir işçi, nasıl kendi sınıfına ters düşebilirse, nasıl burjuvazinin dilediği yönde yürürse, Kürt Halkının haklı mücadelesini anlamayan bir işçi de aynı biçimde Kürt Halkına düşmanlık besleyebilir, ırkçılığa alet olabilir.

Buna benzer bir görev de Kürt Marksistlerine ve öteki Kürt devrimcilerine düşüyor. Onlar da düşmanın emekçi Türk Halkı değil, militarist Türk burjuvazisi ve onun baş destekçisi emperyalizm olduğunu Kürt Halkına anlatmalıdırlar. Türk emekçilerinin, ilerici, devrimci güçlerinin de nasıl aynı burjuvazi tarafından hunharca ezildiğini belirtmelidirler. Emperyalizmin, gerici, saldırgan NATO ittifakının, hem Kürt Halkını, hem Türk Halkını nasıl somurdüğünü, ırkçı Türk burjuvazisini nasıl ayakta tuttuğunu ortaya koymalıdırlar. Her iki halkın, emperyalizmin ve ırkçı burjuvazinin ektiği düşmanlık tohumlarından kurtulması, bir tek cephe de emperyalizme ve faşizme karşı dövüşmesi böyle mümkündür. Bunu başarmak hem Kürt Halkının, hem Türk Halkının nihayi ve gerçek kurtuluşlarını yakınlaştıracaktır.

Komsu ülkelerdeki Kürt kesimleri ile ilişkiler :

Kürtler Ortadoğu'da, bazı küçük guruplar dışında, aynı bölgede toplu olarak yerleşmişlerdir. Kürdistan denen bu ülkeyi bölen sınırlar, suni ve zoraki sınırlardır. Bu nedenle Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de yaşayan Kürtler arasında ekonomik, sosyal, politik bağlar güçlüdür.

Kürt Halkını boyunduruk altında tutan Türk, Arap ve Acem yönetimlerinin, Kürt Halkının kurtuluş mücadelesini birlikte önlemeye çalıştıkları açıktır. Buna karşılık Kürt Halkı da bu ülkelerin herbirinde verilen mücadeleye ilgisiz kalamaz, kal-

mamaktadır. Bu dört devletin Kürt Halkına karşı uyguladıkları ırkçı politika nedeni ile Kürt Halkı da dayanışma halinde olmaya mecburdur.

Her ülkedeki Kürt Halkı, kendi mücadelesini yine kendi özgüçüyle verebilir. Ötekiler ancak ona destek olurlar. Bugün Kürt Halkını parçalayan sınırlar, ne kadar suni de olsa sınırdır ve her ülkenin şartları değişiktir. Bu ülkelerin herbirinde Kürtler, mücadelelerini o ülkenin şartlarına uygun biçimde yürütmek zorundadırlar. Kürt Halkının bugünkü parçalı durumdan kurtulma, birleşme sorunu, kısa dönemde çözülecek bir sorun değildir; ancak uzun bir tarihi süreç içinde çözülecektir.

Kürdistan'ın herbir parçasında verilen mücadelenin yükünü, elbette o bölgedeki Kürt Halkı omuzlayacaktır. O bölgedeki mücadele biçimini tayin de onlara ait bir iştir. Örneğin bugün Irak Kürdistanı'nda yürütülen kurtuluş mücadelesini hazırlayan, yürüten, önemli başarıllara vardiyan, başlıca Irak Kürt Halkıdır. Irak Kürt devriminin politikasını tayin de elbet onlara ait bir iştir. Öteki Kürt devrimcileri, ancak bu hareketi yönetenlerle dostça ilişkiler içinde, onlara yardımcı olmaya çalışırlar. Hareketin şimdiki durumu ve geleceği bakımından birtakım önerileri varsa, bazı konularda farklı görüşler taşıyorlarsa, görüşlerini ikna yoluyla benimsetmeye çalışır ve yanlışları dostça eleştirirler. Yoksa bu hareketi dışardan yönetmeye kalkmak, farklı görüşler belirince düşmanca tavır takınmak kimsenin hakkı değildir. Zaten hiçbir devrim-

ci hareket dışardan yönetilemez.

Bunun gibi, Kürdistan'ın öteki kesimlerinde verilen mücadelelerde, devrim stratejisini ve taktiklerini tayin, yani her bölgede Kürt Halkının kurtuluş mücadelesinin izliyeceği yolu belirtmek, o bölgedeki Kürt devrimcilerinin görevi ve hakkıdır. Bu konuda ancak onlara yardımcı olunabilir, dostça yol gösterilebilir. Kürt nüfusunun sekiz milyondan fazlasını, yani yarısını barındıran Türkiye Kürdistanı için de elbet bu böyledir.

Kürt Halkı her ülkede demokratik hakları, özgürlüğü için mücadele ederken o ülkedeki devrimci, ilerici güçlerle; özellikle de işçi ve emekçi örgütleriyle ittifak kurmalı, sıkı dayanışma içinde hareket etmelidir. Çünkü ancak emekçi sınıfların niteliği halklar arasında barışı, eşitliği kurmaya uygundur. Kürt Halkı kendi kendisini tecrit etmemeli. kendisine dostlar bulmalıdır. Bunu başarmak aynı zamanda bu ülkelerdeki tüm Marksist-Leninistlerin çabasına bağlıdır. Çünkü Kürt sorunu bu ülkelerdeki hakim sınıfların sorunu olduğu kadar emekçi sınıfların da sorunudur. Kürt Halkının boyunduruk altında tutulması Türkiye, İran ve Irak'ta, bir ölçüde de Suriye'de gerici-liği, ırkçılığı beslemeye yeterlidir. Gerici sınıflar kitlelerin dikkatini Kürt sorununa çekiyor, vatan ve milletin bölüneceği korkusunu demagogça yayıyor ve kitleleri "birlik" adına kendi etraflarında topluyarak sınıf mücadelesini erteliyorlar. Örneğin Türk hükümeti, daha 1925lerde, Kürt meselesini bahane ederek muhalefeti ve solcuları ezmişti.

Bu dört ülkenin gericileri, ırkçıları, nasıl Kürt Halkını baskı altında tutmak için müşterek bir politika izliyorlarsa, bunun gibi, bu dört ülkenin ilerici, devrimci güçleri de Kürt Halkının kurtuluş mücadelesine destek olmalı, bu halkın devrimci güçleri ile sıkı dayanışma kurmalıdırlar.

Dünyadaki öteki devrimci güçlerle ilişkiler :

Kurtuluşu için mücadele eden Kürt Halkı, elbette Dünya Sosyalist Sistemi, Dünya işçi hareketi, ulusal kurtuluş savaşı veren halklar ve dünyadaki öteki barışsever, ilerici, demokratik güçlerle dayanışma içinde olacak, onları kendisine dost bilecektir.

Sosyalist ülkelerle dostluk, kurtuluş savaşı veren halklarla dayanışma, barış ve eşitlik yolunda emperyalizme karşı tüm ilerici güçlerle sıkı işbirliği Kürt Halkının şaşmaz politikası olmalıdır.

Dünyanın neresinde olursa olsun barış, demokrasi, ulusal kurtuluş ve sosyalizm için mücadele eden güçler, amaca uygun en geniş cepheyi yaratmak, kitleleri buna uygun şekilde örgütlemek ve her türlü bozguncu harekete karşı mücadele etmek zorundadırlar.

Bugün Türkiye'de bazı solcu kesimlerde, sözde Marksizm-Leninizm adına veya Mao'culuk adı altında, Sovyetler Birliği'ne ve öteki sosyalist ülkelere yöneltilen ithamlar, Türkiye'deki hareket bakımından

son derece sakat, yanlış bir tutumdur.

Sovyetler Birliği ile Çin arasında bazı görüş ayrılıklarının doğduğu, bunun iki büyük sosyalist ülke arasında pratikte farklı tavırlar yarattığı ve iki ülkenin ilişkilerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu gerçektir. Sovyetler'le Çin arasındaki tartışma uluslararası sol harekete de yansımış ve öteki ülkelerin çoğunda devrimci safların birliğini zayıflatmıştır. Bu arada birçok ülkede, bu durumdan yararlanan bazı sekte guruplar, maceracılar, devrimci hareketi sorumsuzca parçalamaya girişmişlerdir. Sovyetler Birliği aleyhine Türkiye'de yürütülen sol (!) kampanya da bu niteliktedir.

Sovyetler Birliği'ni ve onun yanısıra birçok sosyalist ülkeyi karşılarına alan, onları "sosyal emperyalizm"le suçlayan bu baylar, emperyalizmin gönüllü propagandasını yapmaktadırlar. Herkes bilir ki kapitalistler, Sovyetler Birliği kurulduğu günden buyana, onu saldırgan emeller taşımakla suçluyorlar; sosyalizmi, hürriyet ve demokrasi düşmanı bir sistem gibi göstermeye çabalıyorlar. Onlar, bu ve benzeri binbir yalanla geniş emekçi kitleleri ve öteki halk yığınlarını kapitalist sisteme boyun eğmeye zorluyor, onları devrimden sovitmeye çalışıyorlar. Sovyetler Birliği'ni saldırganlıkla, yayılma politikası gütmekle suçlamak, emperyalist propagandanın yıllardır yaptığı iştir. Ve emperyalizm, Çin'i de, devrimden buyana, böyle emeller taşımakla suçlamaktaydı.

Besbelli ki sosyalist bir ülke emperyalist olamaz. Emperyalizm, kapitalizmin en son aşamasıdır. Yani emperyalist iliş-

kiler, ancak gelişmiş bir kapitalizmin yaratacağı ilişkilerdir. Emperyalizm, kendi ülke sınırlarını aşıp öteki halkları sömürmeye yönelen bir kapitalizmdir. Dolaşıyla emperyalizmi yaratan kapitalist ilişkilerdir. Sosyalist bir ülkeyi emperyalizmle suçlamak, eğer kasıtlı bir tahrif değilse, son derece gülünç bir iddiadır.

Sovyetler Birliği ile Çin arasındaki ihtilafı iki tarafın da hataları bulunabilir veya bir taraf diğerinden daha haklı olabilir. Hiç şüphe yok ki Sovyet ve Çin yöneticileri de hata yapabilirler. Görüş ayrılıklarının dostça görüşmelerle ve ikna yoluyla giderilmesi Marksist-Leninistlerin arzuladıkları şeydir. Ve bu noktada Türkiye'li devrimcilerin görevini iyi tespit etmek lazımdır. Türkiyeli devrimciler ne Sovyetler Birliği'ni, ne de Çin'i yönetiyorlar. Türkiye sosyalist bir ülke de değildir. Türkiye'de devrim henüz başarılmamıştır. Türkiyeli devrimcilerin önündeki başlıca görev Türkiye'deki mücadeleyi yürütmektir. Bunun için onlar, ülkede devrimci güçleri toparlayıcı bir politika izlemek sorumluluğunu taşıyorlar. Sovyetler Birliği ile Çin arasında taraf tutmak, bir tarafı savunup ötekine düşmanca hücum etmek Türkiye şartlarında donkişotluktan başka birşey değildir.

Dünya devrimci hareketleri ile ilgili ve bu arada Sovyetler-Çin ihtilafı dahil, çeşitli konularda, Türkiyeli devrimciler de elbet görüşlerini söyleme hakkına sahiptirler. Güçleri oranında bu onlar için bir görevdir de. Ancak onlar bu konuda açılacak tartışmaların, hele yürütü-

lecek tartışma biçiminin Türkiye kamuoyunda yaratacağı sonuçları da hesaplamak zorundadırlar. Örneğin Sovyetler Birliği'nin tutumu hakkında Çin'de kampanya yürütmekle Türkiye gibi, emperyalist sömürü altındaki geri bir kapitalist ülkede yürütmek arasında çok fark vardır. Çin'de yürütülen kampanya Çin'li yöneticilerin görüşlerine güç kazandırır. Türkiye'de ise kapitalizme, emperyalizme güç kazandırır, devrimci safları böler.

Çin-Sovyet ihtilafını Türkiye'de büyük mesele yapmak, ister Çin, ister Sovyetler Birliği olsun, aleyhte kampanya yürütmek, akıllıca bir tutum değildir.

Sovyetler Birliği, Lenin'in liderliğinde ilk sosyalist devrimi başarmış, kapitalist dünyada ilk büyük gediği açmış ülkedir. O, 1945'e kadar dünya işçi sınıfının ve ezilen halkların en büyük umudu idi. Faşizmin yenilişi, Sovyetler Birliği'nin gücüyle, yüzmilyonlarca Sovyet yurttaşının büyük fedekarlıkları ve onmilyonlarcasının kanı pahasına mümkün olmuştur. Dünya Sosyalist Sisteminin kuruluşu da Sovyetler'in faşizm üzerindeki zaferiyle sağlandı. Bugün de geniş ekonomik, askeri ve moral gücüyle emperyalizmin, dünya gericiliğinin karşısındaki en büyük güç Sovyetler Birliği'dir. Ulusal kurtuluş savaşlarının, kapitalist ülkelerdeki barış, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin en büyük destekçisi odur. Sovyetler Birliği, sosyalist devrimi ilk başarmış ülke olduğu gibi, bugün de sosyalizmi en ileri safhalara vardırılmış, komünizmin maddi ve teknik temellerini kurma dönemine girmiş, yani en ileri aşamadaki sosyalist ülkedir. Sovyetler Birliği'ne

sorumsuzca saldırmak Marksist-Leninistlerin, bırakın bunu, solcu ve ilerici geçinen kişinin yapacağı iş değildir. Bu, Marksizm-Leninizm, dünya işçi sınıfına, ezilen halklara karşı sorumsuzluktur.

Bugün Türkiye gibi geri bırakılmış ülkeler dahil, birçok kapitalist ülkede, pekçok genç antisovyet olarak şartlandırılmaktadır. Hem de kimin eliyle: kendilerine Mao'cu diyen ve Marksist-Leninist geçinen bir gurup tarafından!. Antisovyet olmak, bu bayların meclisinde devrimci sayılmanın şartı haline getirilmiştir. Böylece bu baylar, yıllardır emperyalistlerin, geri bırakılmış ülkelerdeki gericilerin -ve bu arada ırkçı Türk burjuvazisinin- yapmaya çalışıp ta bir türlü başaramadıkları işleri beceriyorlar. "Sovyetler Birliği emperyalisttir, saldırgandır; orada hürriyet ve demokrasi yoktur!" gibi düşman sloganlarını kitlelerin, gençlerin arasına serpip duruyorlar. Bu korkunç bir hıyanettir. Ve bunu yapanlar eğer Amerikan Emperyalizminin, Türk burjuvalarının iyi eğitilmiş ajanları değilse mutlaka ahmaktırlar. küçük burjuva donkişotlarıdır.

Besbelli ki bunun zararı en fazla Türkiye'deki devrimci harekete dokunmaktadır. Kitleler sosyalizme karşı güvensiz hale gelmektedir. Devrimci kadrolar bölünmekte ve düşman kamplara ayrılmaktadır.

Biz elbette Türkiye'de Çin aleyhinde de böylesine düşmanca bir kampanya yürütülmesine karşıyız. Biz, Çin'li yöneticilerin hatalarını, bizi ve dünya sosyalist hareketini ilgilendirdiği oranda, dostça eleştiririz ve gericilerin bunu bahane e-

derek Çin'e ve Çin'in şahsında sosyalizme saldırmalarına, onu yıpratmalarına meydan vermeyiz. Çin devrimine, Mao'nun tarihi kişiliğine , O'nun Çin toplumu kazandırdıklarına saygı duyarız.

Türkiyeli devrimcilere düşen, kendi ülkelerindeki asıl görevlerini unutup Sovyet-Çin ihtilafında bayraktarlık yapmaya kalkmak değildir. Böyle bir tavır kimseye birşey kazandırmıyacağı gibi bu iki büyük gücün ilişkilerinde de sinek vızıltısı kadar bile etki etmez. Böylesine bir tavır sadece bizim ülkemizdeki devrimci hareketi karıştırır. Bir ülkede faşizmle didişme halindeyken sosyalist ülkelere düşmanlık politikası gütmek devrimcilerin yapacağı iş değildir. Türkiyeli devrimciler uzaklara gazel okumayı bırakıp kendi ülkelerindeki devrimci mücadeleye eğilmelidirler. Türkiyedeki devrimci güçleri birlik halinde faşizme ve emperyalizme karşı yönelmek için çaba harcamalıdır.

Türkiyeli devrimciler, bu mücadelede bütün sosyalist ülkeleri kendilerine dost bilmeli, onlarla iyi ilişkiler kurmalıdırlar. Yigit Vietnam Halkının tavrı budur ve bizim tavrımız da böyle olmalıdır. Türkiye'de vereceğimiz kavgada dostlarımızı ve düşmanlarımızı iyi seçelim.

Türkiyeli tüm devrimciler gibi Kürt devrimcileri de bu konuda çok uyanık olmalıdırlar. Kürt Halkının Ortadoğu'da milli kurtuluşu için verdiği mücadelede Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkeler en büyük dostlar olarak bilinmelidir. Dostunu, düşmanını iyi ayıramıyan zafer kazanamaz.

Kürt Halkının Sovyetler Birliği ile dostluğunu pekiştiren başka sebepler de vardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında İ-ran'da kurulan Mahabat Kürt Cumhuriyeti'ne tek dostça ilgiyi Sovyetler Birliği göstermiştir. Yine emperyalistler ve üç ırkçı devletin askeri güçleri tarafından sıkıştırılan Irak Kürt lideri Mustafa Barzani ile yanındaki 500 Kürt savaşçısının, 1947 yılında Sovyetler Birliği'ne sığın-dıkları ve orada 1958 Irak devrimine ka-dar konuk kaldıkları hatırlardadır. Fakat bunlardan daha önemlisi Sovyetler Birli-đi'nde yaşıyan soydaşlarımızın durumudur.

Bilindiği üzere 17 milyonluk Kürt ulu-sunun küçük bir kesimi, 200 bin kadarı Sov-yet Ermenistanında ve öteki Kafkas cumhu-riyetlerinde yaşamaktadır. Kürt Halkı için-de baskı altında olmayanlar yalnız bu soy-daşlarımızdır. Onlar, Sovyetler Birliği'-nin diğer halklara tanıdığı tüm haklardan yararlanmaktadırlar. Onlar, kendi dille-riyle öğrenim yapan okullarda okuyorlar, kendi dilleriyle kitap ve gazete çıkarı-yorlar. Erivan radyosu Kürt diliyle yayın yapıyor. Bu nedenlerle, sayıca az olmalarına rağmen, içlerinde isim yapmış yazar-lar, bilginler yetişmiş bulunuyor. Burada gelisen Kürt dili, kültürü, tüm Kürt ulu-su için bir umut ve sevinç kaynağı oluyor.

Sovyetler Birliğindeki Kürtlerin de tüm Sovyet yurttaşları gibi insanca yaşa-dıklarını; işsizlik, toprak derdi, sömü-rü diye birşey tanımadıklarını eklemeye lüzum yoktur. Aras Nehri'nin belirlediği sınırın bu yanında başka hayat, öbür ya-nında başka bir hayat vardır. Bu yanda zulüm, işsizlik, açlık, karanlık, hasta-

lık; öbür yanda özgür ve sağlıklı bir toplum, bakımlı ve ışıklı bir toprak, bilgi ve teknik vardır. Sınırın bu yanındaki Kürt Halkı, bütün bunları görüyor, biliyor.

Institut kurde de Paris

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
Ön söz.....	1 - 2
1. Bölüm : İki Millet- İki Milliyetçilik.....	3- 88
Türk Milliyetçiliği.....	8 - 35
Kürt Milliyetçiliği.....	36 - 88
2. Bölüm : Türkiye Kürdistanı'n- da ekonomik ve sosyal yapı, sınıflar.....	89- 152
Aşiret yapısı.....	93
Feodal yapı.....	98
Kürdistan'ın geri bırakılmış- lığı ve sömürü mekanizması..	101
Feodal sınıf.....	120
Burjuvazi.....	131
Küçük burjuvazi. A) Şehir küçük burjuvazisi.....	132
B) Köy küçük burjuvazisi	133
İşçi sınıfı.....	137
Aydınlar.....	146
3. Bölüm : Jenosid, Assimilasyon ve dil.....	153-176
Jenosid.....	153
Assmilasyon.....	155
Dil.....	169

	<u>Sayfa</u>
4. Bölüm : Türkiye Şartlarında Kürt Halkının kurtuluş mücadelesi.....	177-200
Komşu ülkelerdeki Kürt kesimleriyle ilişkiler.....	190
Dünyadaki öteki devrimci güçlerle ilişkiler.....	193

Institut kurde de Paris

Ronahî Yayınları'nın bugüne kadar çıkan
kitaplarının listesi

- 1- **ŞIVANÊ KURD** (Ereb Şemo),
Kürtçe roman 5 DM.
 - 2- **REŞOYÊ DARÊ** (Cegerxwîn),
Kürtçe roman 3 DM.
 - 3- **HELBESTÊN BIJARTE** (Cegerxwîn),
Kürtçe şiirler 7.50 DM.
 - 4- **ÇAĞDAŞ KURDISTAN TARİHİ**
(L. Rambout), 10.00 DM.
 - 5- **THE NATIONAL QUESTION OF**
TURKISH KURDISTAN with His-
torical Background (İsmet
Şerif Vanlı), İngilizce 3 DM.
 - 6- **Türkiye Şartlarında KÜRT**
HALKI'NIN KURTULUŞ MÜCADE-
LESİ (Hıdır Murat) 7.50 DM.
-

Institutul Kurde de Paris

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

Fiati: 7.50 DM

TUJ